

Vastakkainasettelusta yhteyteen

Luterilaiset ja roomalaiskatolilaiset viettävät
yhdessä reformaation muistoa 2017

VASTAKKAINASETTELUSTA YHTEYTEEN

**LUTERILAISET JA ROOMALAISKATOLILAISET VIETTÄVÄT
YHDESSÄ REFORMAATION MUISTOA 2017**

**LUTERILAIS-ROOMALAISKATOLISEN
YKSEYSKOMISSION RAPORTTI**

THE
LUTHERAN
WORLD
FEDERATION

A Communion
of Churches

KIRKKOHALLITUS[†]

© Suomen ev.-lut. kirkon kirkkohallituksen ulkoasiain osasto (KUO)
PL 185, Satamakatu 11 A
00161 Helsinki

Katolinen tiedotuskeskus (KATT)
Pyhän Henrikin aukio 1 B
00140 Helsinki

Kansi: Kai-Michael Gustman
Taitto: Stephane Gally ja Emma Martikainen
Suomennos: Juhani Forsberg
Suomenkielisen laitoksen toimittaneet: Tomi Karttunen ja Katri Tenhunen
Paino: Unigrafia Oy

ISBN 978-951-789-432-6 (nid.)
ISBN 978-951-789-433-3 (pdf)

Julkaisheet alkujaan englanniksi Evangelische Verlagsanstalt Leipzig ja Bonifatius.

SISÄLTÖ

Esipuhe	5

Johdanto.....	7

LUKU I

REFORMAATION MUISTON VIETTÄMINEN EKUMEENISENA JA

GLOBAALINA AIKANA 9

Aikaisempien muistojuhlien luonne.....	9

Ensimmäinen ekumeeninen muistovuoden vietto.....	10

Reformaation muisteleminen uudessa maailmanlaajassa ja maails- tuneessa kontekstissa.....	11

Uusia haasteita muistovuodelle 2017.....	12

LUKU II

UUSIA NÄKÖKULMIA MARTTI LUTHERIIN JA REFORMAATIOON 13

Keskiajan historian tutkimustuloksia.....	13

Katolinen Luther-tutkimus 1900-luvulla.....	14

Ekumeeniset projektit valmistamassa tietä yhteisymmärrykseen.....	15

Ekumeenisten dialogien tärkeys.....	18

LUKU III

HISTORIAALINEN KATSAUS LUTERILAISEEN REFORMAATIOON JA

KATOLISEEN VASTAUKSEEN 20

Mitä ”reformaatio” tarkoittaa?.....	20

Reformaation syttymishetki: kiista aneista.....	22

Luther valtiopäivien tuomittavana.....	22

Epäonnistuneita kohtaamisia.....	24

Martti Lutherin tuomitseminen.....	24

Raamatun auktoriteetti.....	25

Luther Wormsissa.....	26

Reformaatioliikkeen alkuvaiheet.....	27

Piispallisen kaitsennan tarve.....	27

Raamatun tuominen kansalle.....	28

Teologisia yrityksiä uskonnollisen konfliktin voittamiseksi.....	29

LUKU IV

**MARTTI LUTHERIN TEOLOGIAN KESKEISET TEEMAT LUTERILAIS-
ROOMALAIKATOLISTEN DIALOGIEN VALOSSA 37**

Tämän luvun rakenne	37
Martti Lutherin keskiaikainen perintö	38
Luostareissa harjoitettu ja mystinen teologia	39
Vanhurskauttaminen	40
Eukaristia.....	51
Virka	58
Luterilais-katolinen dialogi kirkon virasta.....	62
Raamattu ja traditio	69

LUKU V

YHTEISEEN MUISTELEMISEEN KUTSUTTUINA..... 77

Kaste: Ykseyden ja yhteisen muistelemisen perusta.....	77

LUKU VI

VIISI EKUMEENISTA TOIMINTAOHJETTA..... 84

LIITTEET

Lyhenteet	87
Luterilais-roomalaiskatolinen ykseyskomissio Yhteiset julkilausumat	89
1. Vaihe (1967 -1972).....	89
2. Vaihe (1973 -1984).....	89
3. Vaihe (1986 -1993).....	89
4. Vaihe.....	89
Luterilais-roomalaiskatolinen ykseyskomissio	90
Luterilaiset.....	90
Jäsenet.....	90
Neuvonantaja.....	90
Henkilökunta.....	90
Roomalaiskatolilaiset.....	91
Jäsenet.....	91
Neuvonantajat	91
Henkilökunta.....	91

ESIPUHE

Martti Lutherin taistelu Jumalan kanssa pani liikkeelle ja määrittäi hänen koko elämänsä. Kysymys ”kuinka voin löytää armollisen Jumalan?” vaivasi häntä pysyvästi. Hän löysi armollisen Jumalan evankeliumissa Jeesuksesta Kristuksesta. ”Tosi teologia ja Jumalan tuntemus ovat ristiinnaulitussa Kristuksessa” (*Heidelbergin disputaatio*).

Vuonna 2017 katoliset ja luterilaiset kristityt tulevat mitä otollisimmalla hetkellä luomaan katseensa 500 vuotta sitten sattuneisiin tapahtumiin. He tekevät tämän asettamalla keskukseen evankeliumin Jeesuksesta Kristuksesta. Tulisi viettää evankeliumin juhlaa ja viestittää se aikamme ihmisille, niin että maailma uskoisi, että Jumala antaa itsensä ihmisille ja kutsuu meidät yhteyteen itsensä ja kirkkonsa kanssa. Tässä on yhteisestä uskostamme nousevan ilon perusta.

Tähän iloon kuuluu myös tarkkanäköinen ja itsekriittinen katse itseemme, ei vain menneessä historiassa vaan myös tänään. Me kristityt emme ole taatusti aina olleet uskollisia evankeliumille. Aivan liian usein olemme sopeutuneet ympäröivän maailman ajatus- ja käyttäytymismalleihin. Toistuvasti olemme esteenä hyvälle uutiselle Jumalan armosta.

Sekä yksilöinä että uskovien yhteisönä me kaikki lakkaamatta tarvitsemme katumusta ja uudistusta Pyhän Hengen rohkaisemina ja johdattamina. ”Kun Herramme ja Mestariimme Jeesus Kristus sanoo: ’tehkää parannus’, niin hän tahtoo, että uskovien koko elämä on oleva parannusta.” Näin kuuluu ensimmäinen Lutherin 95 teesistä (1517), joka sysäsi liikkeelle reformaatioliikkeen.

Vaikka tämä teesi ei ole nykyisin lainkaan itsestään selvä, me luterilaiset ja katoliset kristityt tahdomme ottaa sen vakavasti luomalla kriittisen katseen ensiksi itseemme emmekä toinen toisiimme. Otamme ohjesäännöksemme opin vanhurskauttamisesta, joka tuo julki evankeliumin sanoman ja sen tähden ”palvelee pysyvästi suuntaamaan kirkkojemme kaiken opetuksen ja käytännön Kristukseen” (*Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista*).

Kirkon tosi ykseys voi olla olemassa vain Jeesuksen Kristuksen evankeliumin totuuden ykseydessä. Se tosiasia, että taistelu tämän totuuden puolesta 1500-luvulla johti läntisen kristikunnan ykseyden menettämiseen, kuuluu kirkkohistorian mustille sivuille. Vuonna 2017 meidän täytyy avoimesti tunnustaa, että olemme olleet syyllisiä Kristuksen edessä vaurioittamalla kirkon ykseyden. Tämä merkkivuosi tarjoaa meille kaksi haastetta: muistojen puhdistamisen ja tervehtyttämisen sekä kristillisen

ykseyden palauttamisen sopusoinnussa Jeesuksen Kristuksen evankeliumin totuuden kanssa (Ef. 4:4-6).

Seuraava teksti kuvaa tietä ”vastakkainasettelusta yhteyteen”, tietä, jonka päämäärää emme vielä ole saavuttaneet. Luterilais-katolinen ykseyskomissio on kuitenkin ottanut vakavasti paavi Johannes XXIII:n sanat: ”Asiat, jotka yhdistävät meitä ovat suurempia kuin ne asiat, jotka meitä erottavat.”

Pyydämme kaikkia kristittyjä tutkimaan komissiomme raporttia avoimin ja kriittisin mielin sekä astumaan kanssamme matkalle kaikkien kristittyjen syvempään yhteyteen.

Karlheinz Diez
Fuldan apulaispiispa
(Katolisen puheenjohtajan puolesta)

Eero Huovinen
Helsingin piispa emeritus
Luterilainen puheenjohtaja

JOHDANTO

1. Vuonna 2017 luterilaiset ja katoliset kristityt tahtovat viettää yhdessä reformaation alkamisen 500. merkkipäivää. Luterilaiset ja katolilaiset iloitsevat tänään keskinäisen yhteisymmärryksen, yhteistyön ja kunnioituksen lisääntymisestä. He ovat oppineet huomaamaan, että on enemmän asioita, jotka yhdistävät heitä, kuin niitä, jotka erottavat. Niitä ovat ennen muuta yhteinen usko Kolmiyhteiseen Jumalaan ja Jeesuksessa Kristuksessa annettuun ilmoitukseen sekä vanhurskauttamisopin perustotuksien tunnustaminen.
2. Jo Augsburgin tunnustuksen 450-vuotisjuhlan vietto vuonna 1980 tarjosi luterilaisille ja katolilaisille tilaisuuden edistää yhteisymmärrystä uskon perustotuksissa korostamalla Jeesusta Kristusta kristillisen uskomme elävänä keskuksena.¹ Vietettäessä Martti Lutherin syntymän (1483) 500. vuosipäivää roomalaiskatolilaisten ja luterilaisten kansainvälisessä dialogissa todettiin yhteisesti useita keskeisiä kysymyksiä, joihin Luther oli kiinnittänyt huomionsa. Komission raportti kutsui häntä nimityksellä ”Jeesuksen Kristuksen todistaja” ja julisti: ”Kristityt, olivatpa he sitten protestantteja tai katolilaisia, eivät voi väheksyä tämän miehen persoonaa ja sanomaa.”²
3. Vuoden 2017 lähestyminen haastaa katolilaiset ja luterilaiset vuoropuheluun Wittenbergin reformaation – joka keskittyi Martti Lutherin henkilöön ja ajatteluun – kysymyksistä ja seurauksista sekä hahmottelemaan näköaloja reformaation muistoon ja sen vaalimiseen tänään. Lutherin esityslista reformaatiolle tarjoaa hengellisen ja teologisen haasteen sekä nykypäivän katolilaisille että luterilaisille.

¹ Roomalaiskatolinen/luterilainen yhteinen komissio, ”All Under One Christ: Statement on the Augsburg Confession 1980”, Harding Meyer and Lukas Vischer (eds.), *Growth in Agreement I: Reports and Agreed Statements of Ecumenical Conversations on a World Level, 1972-1982* (Geneva: World Council of Churches, 1984), 241–247.

² Roman Catholic/Lutheran Joint Commission, ”Martin Luther: Witness to Jesus Christ” I.1, *Growth in Agreement II: Reports and Agreed Statements of Ecumenical Conversations on a World Level, 1982-1998*, ed. Jeffrey Gros, FSC, Harding Meyer and William G. Rusch (Geneva WCC Publications, 2000), 438.

VASTAKKAINASETTELUSTA YHTEYTEEN

LUKU I

REFORMAATION MUISTON VIETTÄMINEN EKUMEENISENA JA GLOBAALINA AIKANA

4. Kaiken muistelemisen tulee olla tietoinen kontekstistaan. Meidän kontekstillamme on kolme luonteenomaista haastetta: (1) Ensi kertaa tällainen muistelemisen tapahtuu ekumenian aikakaudella. Sen tähden yhteisellä muistelemisella on tilaisuus syventää katolilaisten ja luterilaisten välistä yhteyttä. (2) Kyseessä on ensimmäinen muistelemisen globalisaation aikakaudella. Sen tähden tähän reformaation yhteisen muiston viettämiseen tulee sisällyttää kokemusten ja näköalojen jakaminen kaikkien kristittyjen kanssa niin etelässä ja pohjoisessa kuin idässä ja lännessäkin. (3) Nyt on ensi kertaa kysymyksessä yhteisen muiston viettäminen, jonka täytyy ottaa käsiteltäväksi uuden evankelioimisen tärkeys aikana, jota leimaavat sekä uusien uskonnollisten liikkeiden kasvu että samanaikaisesti monin paikoin lisääntyvä maallistuminen. Siksi reformaation muiston yhteisellä viettämisellä on mahdollisuus ja velvollisuus yhteiseen todistukseen kristillisestä uskosta.

AIKAISEMPIEN MUISTOJUHLIEN LUONNE

5. Lokakuun 31. päivä 1517 tuli melko aikaisin 1500-luvun protestanttisen reformaation symboliksi. Vielä tänään useat luterilaiset kirkot muistelevat lokakuun 31. päivää tapahtumana, joka yleisesti tunnetaan ”reformaationa”. Reformaation satavuotismerkkivuotia on vietetty avokätisesti ja juhlallisesti. Näissä tapahtumissa tunnustusten väliset vastakohtaisuudet ovat olleet erityisen selvästi esillä. Luterilaisille nämä muistopäivät ja satavuotisjuhlat olivat tilaisuuksia kertoa yhä uudestaan heidän oman kirkkonsa ”evangelisen” muodon syntyhistoria oikeuttaakseen kirkon nykyisen erityisen olemassaolon. Tämä oli luonnollisesti sidoksissa kritiikkiin roomalaiskatolista kirkkoa kohtaan. Toisaalta katolilaiset käyttivät näitä muistojuhlia tilaisuutena syyttää luterilaisia siitä, että heidän eronsa tosi kirkosta oli epäoikeutettu ja että se merkitsi Kristuksen evankeliumin hylkäämistä.

6. Näitä edellisiä satavuotismuistojuhlia ohjasivat aikansa poliittiset ja kirkkopoliittiset tavoitteet. Esimerkiksi vuonna 1617 reformaation 100-vuotisjuhla auttoi vakiinnuttamaan ja elävöittämään luterilaisten ja reformoitujen reformatorista identiteettiä, kun he juhlivat uskonpuhdistuksen muistoa monissa yhteisissä tapahtumissa. Luterilaiset ja reformoidut osoittivat keskinäistä solidaarisuuttaan harjoittamalla ankaraa polemiikka roomalaiskatolista kirkkoa kohtaan. He juhlivat yhdessä Lutheria vapauttajana Rooman ikeestä. Vuonna 1917, keskellä ensimmäistä maailmansotaa, Luther kuvattiin saksalaisena kansallissankarina.

ENSIMMÄINEN EKUMEENINEN MUISTOVUODEN VIETTO

7. Vuosi 2017 tulee olemaan ensimmäinen reformaation satavuotismuistojuhla, jota vietetään ekumenian aikakautena. Samana vuonna tulee kuluneeksi 50 vuotta luterilais-roomalaiskatolisen dialogin aloittamisesta. Osana ekumeenista liikettä yhteinen rukous, yhteinen jumalanpalvelus ja molempien yhteisöjen palveleminen yhdessä ovat rikastuttaneet katolilaisia ja luterilaisia. Ne kohtaavat yhdessä myös poliittiset, yhteiskunnalliset ja taloudelliset haasteet. Tunnustusten välisissä avioliitoissa toteutuva hengellinen elämä on tuonut esiin uusia oivalluksia ja kysymyksiä. Luterilaiset ja katolilaiset ovat kyenneet tulkitsemaan uudelleen teologisia traditioitaan ja käytäntöjään, ja niiden on havaittu vaikuttaneen toisiinsa. Sen tähden he toivovat voivansa viettää reformaation muistoa vuonna 2017 yhdessä.
8. Nämä muutokset vaativat uutta lähestymistapaa asiaan. Enää ei ole asianmukaista toistaa reformaation aikakauden aikaisempia tulkintoja, joissa luterilaiset ja katoliset näkökulmat esiintyivät toisistaan erillisinä ja usein toisilleen vastakkaisina. Historian mieliin palauttaminen valikoi aina osia historiallisten tapahtumien hyvin runsaasta joukosta ja yhdistää valikoidut elementit mielekkääksi kokonaisuudeksi. Koska näin saavutetut menneisyyden tulkinnat olivat useimmiten toisilleen vastakkaisia, ne usein vahvistivat tunnustusten välistä vastakkainasettelua ja joskus sytyttivät suoranaisen vihamielisyyden niiden välille.
9. Historian mieliin palauttamisella on ollut seurauksia tunnustuskuntien keskinäisten suhteiden sisältöön. Tästä syystä luterilaisen reformaation yhteinen ekumeeninen mieliin palauttaminen on niin tärkeää mutta samanaikaisesti myös niin vaikeaa. Vielä nykyisinkin monet katolilaiset yhdistävät sanan ”reformaatio” ennen kaikkea kirkon jakautumiseen,

kun taas monet luterilaiset kristityt liittävät sanan ”reformaatio” ennen kaikkea evankeliumin uudelleen löytymiseen, uskonvarmuuteen ja vapauteen. On välttämätöntä ottaa molemmat lähtökohdat vakavasti, niin että nämä näkökulmat voidaan suhteuttaa toisiinsa ja saattaa ne vuoropuheluun toistensa kanssa.

REFORMAATION MUISTELEMINEN UUDESSA MAAILMANLAAJASSA JA MAALLISTUNEESSA KONTEKSTISSA

10. Kristinuskosta on viimeisen vuosisadan aikana tullut entistä voimakkaammin maailmanlaaja. Eri tunnustuskuntiin kuuluvia kristittyjä on kaikkialla maailmassa; kristittyjen lukumäärä eteläisellä pallonpuoliskolla kasvaa, kun taas kristittyjen määrä pohjoisessa on laskusuunnassa. Etelän kirkkojen merkitys maailmanlaajassa kristikunnassa vahvistuu jatkuvasti. Nämä kirkot eivät välttämättä näe omikseen 1500- luvun tunnustusten välisiä ristiriitoja, vaikka ne ovat kirkkojen maailmanlaajuisten järjestöjen kautta yhteydessä Euroopan ja Pohjois-Amerikan kirkkoihin ja jakavat niiden kanssa yhteisen oppiperustan. Vuotta 2017 silmällä pitäen näiden kirkkojen myötävaikutus, kysymykset ja näkökulmat on otettava vakavasti.
11. Maissa, joissa kristinuskon on ollut vallitsevana useiden vuosisatojen ajan, monet ovat viime aikoina jättäneet kirkkonsa tai unohtaneet kirkolliset perinteensä. Näissä perinteissä kirkot ovat välittäneet sukupolvelta seuraaville sen, mitä ne ovat Raamatusta omaksuneet: käsityksen Jumalasta, ihmiskunnasta ja maailmasta pyrkiessään vastaamaan Jumalan ilmoitukseen Jeesuksessa Kristuksessa; sukupolvien saatossa saavutetun viisauden, joka on syntynyt kristittyjen elämänmittaisesta sitoutumisesta Jumalaan; liturgisten muotojen, virsien, rukousten, kristillisen opetuksen ja diakonisten palvelutehtävien runsauden. Näiden unohtamisen myötä suuri osa siitä, mikä aikaisemmin erotti kirkot toisistaan, on käytännöllisesti katsoen nykyään tuntematonta.
12. Ekumenia ei voi kuitenkaan perustua tradition sivuuttamiseen. Mutta miten sitten reformaation historiaa pitäisi muistella vuonna 2017? Mitä siitä kaikesta, josta kaksi tunnustuskuntaa kiistelivät 1500-luvulla, ansaitsee tulla säilytetyksi? Uskomme isät ja äidit olivat vakuuttuneita siitä, että oli jotakin, minkä puolesta kannatti taistella, jotakin, joka oli välttämätöntä elämälle yhteydessä Jumalaan. Miten on mahdollista siirtää niin usein unohtunut perintö oman aikamme ihmisille niin, ettei se jää vain historiallisen mielenkiinnon kohteeksi vaan pikemminkin

tukisi kristillistä elämää? Kuinka perinteitä voidaan siirtää eteenpäin siten, etteivät ne luo uusia juoksuhautoja eri tunnustuskuntien välille?

UUSIA HAASTEITA MUISTOVUODELLE 2017

13. Halki vuosisatojen kirkko ja kulttuuri ovat mahdollisimman läheisesti kietoutuneet toisiinsa. Monet asiat, jotka ovat kuuluneet kirkon elämään, ovat vuosisatojen kuluessa saaneet sijansa eri maiden kulttuureissa ja säilyttäneet osuutensa niissä tänäänkin. Tämä on myös voinut tapahtua kirkoista riippumatta. Vuoden 2017 valmisteluissa tulee tunnistaa nämä kulttuureissa yhä läsnä olevat erilaiset tradition ainekset, tulkita niitä ja saada aikaan keskustelua kirkon ja kulttuurin kesken näiden eri näkökohtien valossa.
14. Jo yli sadan vuoden ajan helluntailaisuus ja muut karismaattiset liikkeet ovat levittäytyneet eri puolille maailmaa. Nämä voimakkaat liikkeet ovat tuoneet esiin uusia korostuksia, jotka ovat saaneet monet vanhat tunnustukselliset vastakohtat näyttämään vanhentuneilta. Helluntailiike esiintyy monissa muissa kirkoissa karismaattisten liikkeiden muodossa luoden uutta yhteisöllisyyttä ja uusia yhteisöjä yli tunnustuskunnallisten rajojen. Siten nämä liikkeet avaavat uusia ekumeenisia mahdollisuuksia ja samalla ne luovat uusia haasteita, joilla on merkittävä osuus reformaation merkkivuoden 2017 viettämisessä.
15. Kun aikaisempia reformaation vuosisataisjuhlia vietettiin tunnustukseltaan homogeenisissa tai ainakin enemmistöasemassa olevissa maissa, tämän päivän kristityt elävät ympäristöissä, joissa monet uskonnot ovat läsnä. Tämä monimuotoisuus asettaa ekumenialle uuden haasteen: se ei tee ekumeniaa tarpeettomaksi, vaan päinvastoin, siitä tulee entistä välttämättömämpi, koska tunnustuskuntien vihamielinen vastakkaisuus vahingoittaa kristinuskon uskottavuutta. Tapa, jolla kristityt käsittelevät keskinäisiä eroavuuksiaan, voi paljastaa jotakin heidän uskostaan toisten uskontojen edustajille. Koska kysymys kristittyjen sisäisten vastakohtaisuuksien käsittelemisestä on erityisen vahvasti tunnettava muisteltaessa reformaation alkuvaihetta, tämä muuttuneen tilanteen synnyttämä haaste ansaitsee aivan erityisen huomion ajatellessamme vuotta 2017.

LUKU II

UUSIA NÄKÖKULMIA MARTTI LUTHERIIN JA REFORMAATIOON

16. Mitä menneisyydessä on tapahtunut, sitä ei voida muuttaa, mutta mitä menneisyydestä muistetaan ja miten sitä muistellaan, voi aikojen kuluessa todella muuttua. Muisteleminen tekee menneen läsnä olevaksi. Vaikka menneisyyttä sinänsä ei voi muuttaa, menneisyyden läsnäolo nykyhetkessä on muutettavissa. Vuotta 2017 silmällä pitäen kysymys ei ole toisenlaisen historian kertomisesta vaan historian kertomisesta eri tavalla.
17. Luterilaisilla ja katolilaisilla on monia syitä kertoa historiansa uudelleen ja uusin tavoin. Ne ovat lähentyneet toisiaan perhesiteiden välityksellä, laajan maailmanlähetyksen palvelutehtävien yhteydessä sekä vastustamalla yhdessä monin paikoin esiintyviä diktatuureja. Nämä syventyneet kontaktit ovat muuttaneet luterilaisten ja katolilaisten näkemyksiä toinen toisistaan ja tehneet välttämättömäksi harjoittaa ekumeenista dialogia ja tutkimustyötä. Ekumeeninen liike on muuttanut kirkkojen asennetta niiden tarkastellessa reformaatiota: ekumeenisen teologian harjoittajat ovat päättäneet, että tavoitteeksi ei tule asettaa oman tunnustustietoisuuden itsevarmaa vahvistamista dialogin toisen osapuolen kustannuksella vaan pikemminkin tutkia sitä, mikä eroavuuksista tai jopa vastakkaisuuksista huolimatta on yhteistä, ja siten työskennellä kirkkoja jakavien erojen voittamiseksi.

KESKIAJAN HISTORIAN TUTKIMUSTULOKSIA

18. Tieteellinen tutkimus on edistänyt monin tavoin historian tarkastelun muuttumista. Reformaation osalta se sisältää sekä protestanttista että katolista kirkkohistorian kirjoitusta, joka on kyennyt korjaamaan aikaisempia tunnustuskunnallisia historian kuvauksia. Tämä on tapahtunut käyttämällä tarkkaa menetelmällistä normistoa sekä ottamalla tarkastelun kohteeksi niiden omat lähtökohdat ja ennakoedellytykset. Katolisella puolella tämä koskee erityisesti uudempaa Lutheriin ja reformaatioon kohdistuvaa tutkimusta, ja protestanttisella taholla se liittyy muuttuneeseen kuvaan keskiajan teologiasta sekä

myöhäiskeskiajan laajempaan ja tarkempaan erittelyyn. Nykyisissä reformaatioajan kuvauksissa kiinnitetään myös uudella tavalla huomiota lukuisiin ei-teologisiin tekijöihin kuten poliittisiin, taloudellisiin, yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin seikkoihin. ”Tunnustuskunnallinen eriytyminen” (”confessionalization”) on paradigma, jonka avulla on kyetty tekemään tärkeitä korjauksia reformaatiota koskevaan aikaisempaan historiankirjoitukseen.

19. Myöhäiskeskiaikaa ei enää pidetä täydellisen pimeyden aikakautena, jollaisena protestantit ovat sen usein kuvanneet. Sitä ei myöskään pidetä täysin valoisana aikakautena, kuten varhaisemmissa katolisissa kuvauksissa. Tuo aikakausi nähdään nykyään suurten vastakohtien aikana, jolle olivat tunnusomaisia ulkonainen hurskaus ja syvä sisäinen hartaus, hyviin tekoihin keskittynyt teologia periaatteenaan sääntö *do ut des* (”annan jotta antaisit”) ja vakuuttuneisuus siitä, että ihminen on täydellisesti riippuvainen Jumalan armosta. Tunnusomaista oli myös välinpitämättömyys uskonnollisista velvoitteista yleensä ja erityisesti myös kirkon viranhoidossa sekä vakavat uudistukset, joita toteutettiin muutamissa sääntökunnissa.
20. Kirkko oli kaikkea muuta kuin monoliittinen yhteisö; *corpus christianum* sisälsi hyvin erilaisia teologioita, elämäntapoja sekä kirkkokäsityksiä. Historioitsijat ovat todenneet, että 15. vuosisata oli erikoisen hurskas aikakausi kirkossa. Tuona aikana yhä useammat maallikot saivat hyvän kasvatuksen ja he olivat innokkaita kuulemaan parempaa julistusta ja teologiaa, joka auttaisi heitä elämään kristittyinä. Luther tarttui tällaisiin teologian ja uskonelämän virtauksiin sekä kehitti niitä edelleen.

KATOLINEN LUTHER-TUTKIMUS 1900-LUVULLA

21. Katolinen Luther-tutkimus 1900-luvulla perustui katolilaisten keskuudessa 1800-luvun loppupuolella heränneeseen kiinnostukseen reformaation historiaa kohtaan. Tämän ajan katoliset teologit liittyivät pyrkimyksiin, joita esiintyi protestanttien hallitsemassa Saksan keisarikunnassa ja joiden tavoitteena oli irtautua yksipuolisesta, Rooman vastaisesta, protestanttisesta historiankirjoituksesta. Katolisen tutkimuksen läpimurto syntyi teesinä, jonka mukaan Luther torjui omaksumansa katolisuuden, joka ei ollut täysin katolista. Tämän näkemyksen mukaan myöhäiskeskiajan kirkon elämä ja opetus muodosti pääosin kielteisen maaperän reformaation syntymiselle; katolisuudessa vaikuttanut kriisi teki monet varsin vakuuttuneiksi Lutherin uskonnollisesta protestista.

22. Tällä tavoin Luther profiloitui vakavana uskonnollisena persoonana ja omassatunnossaan rukouksen miehenä. Perusteellinen ja tarkka historiallinen tutkimus osoitti, että Lutheria koskeva katolinen kirjallisuus 1500-luvulta aina uuteen aikaan asti oli saanut ratkaisevat vaikutteensa kirjoituksista, joita oli laatinut Lutherin vastustaja ja Saksin herttua GeorGIN (Yrjön) neuvonantaja Johannes Cochlaeus. Cochlaeus oli luonnehtinut Lutheria luopiomunkiksi, kristinuskon tuhoajaksi, moraalin turmelijaksi ja hereetikoksi. Tämän ensimmäisen kriittisen, mutta myötämielisen, tutkimusajanjakson saavutus Lutherin luonteen kuvaamisessa oli katolisen tutkimuksen vapautuminen tällaisista Lutheria yksipuolisesti käsittelevistä poleemisista teoksista. Joidenkin katolisten teologien suorittama huolellinen historiallinen analyysi osoitti, että kirkon jakaantumiseen eivät johtaneet reformaation esiin nostamat ydinkysymykset kuten vanhurskauttamisoppi vaan Lutherin oman aikansa kirkon tilaa kohtaan esittämä arvostelu, joka nousi noiden ydinkysymysten pohjalta.
23. Seuraavassa vaiheessa katolinen Luther-tutkimus paljasti, että erilaisiin teologisiin ajattelumalleihin voi sisältyä samankaltaisia sisältöjä, kuten kävi ilmi vertailtaessa molempien tunnustuskuntien keskeisiä teologeja, Tuomas Akvinolaista ja Martti Lutheria. Tämä tutkimustyö johti teologeja ymmärtämään Lutherin teologiaa sen omasta viitekehystä käsin. Samanaikaisesti katolinen tutkimus kohdistui myös vanhurskauttamisopin merkitykseen Augsburgin tunnustuksessa. Tällöin Lutherin reformipyrkimykset voitiin sijoittaa luterilaisten tunnustuskirjojen syntyvaiheen laajempaan kontekstiin. Tämän tutkimuksen tulos oli, että Augsburgin tunnustuksen tarkoituksen voitiin nähdä ilmaisevan huolta sekä keskeisistä uudistustarpeista että kirkon ykseyden säilyttämisestä.

EKUMEENISET PROJEKTIT VALMISTAMASSA TIETÄ YHTEISYMMÄRRYKSEEN

24. Edellä mainitut pyrkimykset johtivat suoraan ekumeenisen projektin aloittamiseen Augsburgin tunnustuksen esittämisen 450-juhlavuotena 1980, jolloin Saksan luterilaiset ja katoliset teologit ryhtyivät käsittelemään kysymystä Augsburgin tunnustuksen tunnustamisesta katolisessa kirkossa. Myöhemmin perustetun toisen ekumeenisen työryhmän, johon kuului sekä protestanttisia että katolisia teologeja, laajamittaisena tuloksena syntyi tutkimus *The Condemnations of the*

*Reformation Era: Do They Still Divide (Reformaatioajan oppituomiot: erottavatko ne yhä kirkkoja?).*³

25. *Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista*,⁴ jonka Luterilainen maailmanliitto ja roomalaiskatolinen kirkko allekirjoittivat vuonna 1999, rakentui tälle perustutkimukselle sekä Yhdysvalloissa käydyn dialogin tuloksille *Justification by Faith (Vanhurskauttaminen uskon kautta)*⁵ ja se vahvisti luterilaisten ja katolilaisten yhteisymmärryksen vanhurskauttamisopin perustotuuksista.

KATOLISIA KEHITYSSUUNTIA

26. Vatikaanin II kirkolliskokouksen työhön vaikutti sitä edeltäneinä vuosikymmeninä virinnyt Raamatun, patristiikan ja liturgian tutkimus, ja se käsitteli mm. seuraavia aiheita: Pyhän Raamatun arvostus ja kunnioittaminen kirkon elämässä, kaikkien kastettujen yhteisen pappouden uudelleen löytyminen, tarve kirkon jatkuvaan puhdistamiseen ja uudistumiseen, kirkon virka palvelutehtävänä, ihmisten vastuullisuuden ja vapauden tärkeys uskonnonvapauden tunnustaminen mukaan lukien.
27. Kirkolliskokous tunnusti myös, että pyhityksen ja totuuden aineksia on myös roomalaiskatolisen kirkon rakenteiden ulkopuolella. Se lausui, että ”monia ja vieläpä tärkeitä niistä aineksista ja tekijöistä, jotka yhdessä antavat kirkolle kasvun ja elämän, saattaa esiintyä myös katolisen kirkon näkyvien rajojen ulkopuolella”, ja nimesi ne seuraavasti: ”kirjoitettu Jumalan sana, armon elämä, usko, toivo ja rakkaus sekä muita Pyhän Hengen sisäisiä lahjoja ja näkyviä aineksia”. (UR 3)⁶ Kirkolliskokous lausui myös, että ”erossa olevien veljemme keskuudessa suoritetaan myös lukuisia kristilliseen uskontoon kuuluvia pyhiä toimituksia. Ne pystyvät epäilemättä todella synnyttämään armon elämää, aina eri tavoin riippuen kunkin kirkon tai yhteisön luonteesta, ja niitä on

³ Karl Lehmann and Wolfhart Pannenberg, eds. *Condemnations of the Reformation Era: Do They Still Divide?*, tr. Margaret Kohl (Minneapolis, MN: Fortress, 1990).

⁴ Lutheran World Federation and the Roman Catholic Church, *Joint Declaration on the Doctrine of Justification* (Grand Rapids, Michigan/Cambridge, U.K.: William B. Eerdmans, 2000). Julkaistu alunperin saksaksi *Gemeinsame Erklärung zur Rechtfertigungslehre* (Frankfurt am Main: Verlag Otto Lembeck/Paderborn: Bonifatius-Verlag, 1999).

⁵ H.George Anderson, T.Austin Murphy, Joseph A. Burgess, eds.

⁶ *Unitatis Redintegratio* = UR.

pidettävä välineinä, jotka avaavat pääsyn pelastuksen yhteyteen.” (UR 3). Tämä tunnustaminen ei ulottunut koskemaan vain näiden yhteisöjen yksittäisiä elementtejä ja toimituksia, vaan itse ”jakautuneita kirkkoja ja yhteisöjä”, sillä ”Kristuksen Henki ei näet ole kieltäytynyt käyttämästä niitä pelastuksen välineinä” (UR 3).

28. Vatikaanin II kirkolliskokouksessa esiin tulleen katolisen teologian uudistumisen valossa katolilaiset voivat tänään arvostaa Martti Lutherin uudistuspyrkimyksiä ja suhtautua niihin avoimemmin kuin aikaisemmin näytti mahdolliselta.
29. Lutherin uudistuspyrkimysten syvempi ymmärtäminen on johtanut hänen katolisuutensa uudelleenarviointiin, mikä on tapahtunut ottamalla huomioon, että hänen tarkoituksensa oli uudistaa kirkko eikä hajottaa sitä. Tämä käy ilmi kardinaali Jan Willebrandsin ja paavi Johannes Paavali II:n lausunnoissa.⁷ Näiden kahden keskeisen piirteen löytyminen Lutherin persoonasta ja teologiasta johti uuteen ekumeeniseen ymmärtämiseen hänestä ”evankeliumin todistajana”.
30. Paavi Benedictus XVI tunnusti myös ne asiat, joiden kautta Martti Lutherin persoona ja teologia tarjoavat hengellisen ja teologisen haasteen katoliselle teologialle tänään, kun hän vuonna 2011 vieraili Erfurtin augustinolaisluostarissa, jossa Luther eli munkkina noin kuuden vuoden ajan. Paavi lausui: ”Lutheria askarrutti pysyvästi kysymys Jumalasta koko hänen elämänsä matkan täyttävänä syvänä intohimona ja eteenpäin ajavana voimana. ’Kuinka löydän armollisen Jumalan?’ oli kysymys, joka iski häntä sydämeen ja laski perustan hänen koko teologiselle etsinnälleen ja sisäiselle taistelulleen. Teologia ei ollut hänelle pelkkä akateeminen harrastus vaan taistelua oman itsensä takia, mikä puolestaan oli myös kamppailua Jumalasta ja Jumalan kanssa. ’Kuinka löydän armollisen Jumalan?’ oli tosiasiaassa kysymys, joka oli Lutherin koko elämän eteenpäin ajava voima eikä se lakkaa koskaan tekemästä vaikutusta minuun. Ketä edes kristittyjen joukossa tämä kysymys vielä tänään todella askarruttaa? Mitä kysymys Jumalasta merkitsee elämässämme? Ja julistuksessamme? Suurin osa ihmisistä,

⁷ Jan Willebrands, ”Lecture to the 5th Assembly of the Lutheran World Federation, on July 15, 1970,” *La Documentation Catholique* (September 6.1970), 766; Johannes Paavali II, Letter to Cardinal Willebrands for the Fifth Centenary of the Birth of Martin Luther.” *Information Service*, no. 52 (1983/II), 83-84.

myös kristityistä, lähtee liikkeelle siitä olettamuksesta, että Jumala ei ole pohjimmiltaan kiinnostunut synneistämme tai hyveistämme.”⁸

KEHITYSSUUNTIA LUTERILAISELLA TAHOLLA

31. Luterilainen Lutheria ja reformaatiota koskeva tutkimus on myös huomattavasti kehittynyt. Kahden maailmansodan kokemukset ro- mahduttivat oletukset historian edistyksestä sekä kristinuskon ja länsimaisen kulttuurin suhteesta. Samanaikaisesti keerygmaattisen teologian nousu avasi uusia uria käsityksille Lutherista. Dialogi historioitsijoiden kanssa auttoi liittämään historialliset ja yhteiskunnalliset tekijät reformaatioliikkeitä koskeviin kuvauksiin. Luterilaiset teologit tunnustivat teologisten näkemysten ja poliittisten intressien sekoittumisen toisiinsa ei vain katolisella taholla vaan myös omassa keskuudessaan. Dialogi katolisten teologien kanssa auttoi heitä torjumaan yksipuoliset tunnustukselliset lähestymistavat ja harjoittamaan enemmän itsekritiikkiä omien perinteidensä näkemyksiä kohtaan.

EKUMEENISTEN DIALOGIEN TÄRKEYS

32. Dialogin osapuolet ovat sitoutuneita omien kirkkojensa oppeihin, jotka heidän omien vakaumustensa mukaan ilmaisevat uskon totuutta. Näillä opeilla on suuria yhtäläisyyksiä, vaikkakin ne voivat muotoiluiltaan olla erilaisia tai suorastaan vastakkaisia. Muotoilujen erilaisuus mahdollistaa dialogin, ja niiden vastakkaisuus tekee sen välttämättömäksi.
33. Dialogi paljastaa sen, että osapuolet käyttävät erilaista kieltä ja ymmärtävät sanojen merkitykset eri tavalla. Heidän erittelynsä poikkeavat toisistaan ja he käyttävät erilaisia ajattelumuotoja. Kuitenkin vastakkaisilta näyttävät ilmaisut eivät välttämättä ole sisällöltään vastakkaisia. Jotta kyettäisiin määrittelemään vastaavien uskonkohtien suhdetta toisiinsa, tekstejä tulee tulkita siitä historiallisesta kontekstista käsin, josta ne ovat nousseet. Tällä tavoin voidaan nähdä, missä todellinen vastakohtaisuus on olemassa ja missä ei.

⁸ Benedictus XVI, "Address," Meeting with the Council of the Evangelical Church in Germany, September 23, 2011 (Paavi Benedictus XVI:n puhe Saksan Evankelisen kirkon kirkolliskokoukselle 23.9.2011).

34. Ekumeeninen dialogi merkitsee irrottautumista ajattelumalleista, joiden lähtökohta ja korostukset ovat tunnustusten välisissä eroavuuksissa. Sen sijaan dialogin osapuolet tarkastelevat ensiksi, mikä heillä on yhteistä, ja vasta sen jälkeen punnitsevat eroavuuksiensa painoarvoa. Näitä eroavuuksia ei kuitenkaan katsota läpi sormien eikä sivuuteta ohimennen, sillä ekumeeninen dialogi on yhteistä kristillisen uskon totuuden etsintää.

LUKU III

HISTORIALLINEN KATSAUS LUTERILASEEN REFORMAATIOON JA KATOLISEEN VASTAUKSEEN

35. Tänäpä on mahdollista esittää kertomus luterilaisesta reformaatiosta yhdessä. Vaikka luterilaisilla ja katolilaisilla on erilaiset näkökulmat, he kykenevät ekumeenisen dialogin ansiosta voittamaan perinteiset antiprotestanttiset ja antikataliset tulkintatavat, niin että he voivat löytää yhteisen tavan muistella menneen historian tapahtumia. Tämä luku ei ole täydellinen kuvaus reformaation koko historiasta ja sen kaikista teologisista kiistakysymyksistä. Sen tarkoituksena on ainoastaan nostaa esiin muutamia 1500-luvun reformaation tärkeimpiä historiallisia tapahtumia ja teologisia teemoja.

MITÄ ”REFORMAATIO” TARKOITTAÄ?

36. Latinankielinen substantiivi *reformatio* tarkoitti antiikin aikana ajatusta nykyisen pahan tilanteen muuttamisesta palaamalla menneisyyden hyviin ja parempiin aikoihin. Keskiajalla käsitettä *reformatio* käytettiin varsin usein luostarilaitoksen uudistuksen yhteydessä. Luostareissa **reformaatioon** ryhdyttiin siinä tarkoituksessa, että saataisiin aikaan parannus luostarisäännön noudattamisessa ja hengellisessä elämässä. Yksi vahvimmista reformiliikkeistä sai alkunsa 900-luvulla Clunyn luostarissa.
37. Myöhäiskeskiajalla käsitys reformin välttämättömyydestä yhdistettiin koko kirkkoon. Kirkolliskokoukset ja melkein kaikki valtiopäivät Pyhässä roomalaisessa keisarikunnassa kantoivat huolta *reformaatiosta*. Konstanzin kirkolliskokous (1414–1418) piti välttämättömänä kirkon uudistusta ”sen päästä jäseniin asti”.⁹ Laajalle levinnyt reformiasiakirja nimeltään ”Keisari Sigismundin Reformaatio” vaati oikean järjestyksen

⁹ Konstanzin kirkolliskokous, 3.istunto 26. 3. 115.

palauttamista lähes kaikilla elämän alueilla. 1400-luvun lopulla ajatus reformaatiosta levisi sekä hallitusvallan piiriin että yliopistoihin.¹⁰

38. Luther itse käytti harvoin sanaa ”reformaatio”. Selityksessään 95 aneteesiin Luther lausuu: ”Kirkko tarvitsee reformaatiota, joka ei ole yhden miehen työ, nimittäin paavin, eikä monien miesten työ, nimittäin kardinaalien, josta työstä äskeinen kirkolliskokous on osoituksena. Se on koko maailman tehtävä; itse asiassa se on yksin Jumalan työ. Kuitenkin vain Jumala, joka on luonut ajan, tietää milloin on tämän reformaation aika.”¹¹ Joskus Luther käytti sanaa ”reformaatio” kuvatessaan esim. yliopistojen opetussääntöjen parantamisen tarvetta. Kirjoituksessaan ”Saksan kansan kristilliselle aatelille” vuonna 1520 hän vaati, että olisi kutsuttava koolle ”oikeudenmukainen ja vapaa kirkolliskokous”, jossa olisi mahdollista keskustella uudistusehdotuksista.¹²
39. Termiä ”reformaatio” käytettiin kuvaamaan monimuotoisia historiallisia tapahtumia, jotka suppeammassa merkityksessä osuivat vuosiin 1517–1555, eli Lutherin 95 aneteesistä Augsburgin uskonrauhaan saakka. Lutherin teologian sytyttämä teologinen ja kirkollinen kiista kietoutui aikansa olosuhteiden pakottamana varsin nopeasti politiikkaan, talouselämään ja kulttuuriin. Siten termin ”reformaatio” merkitys ulottui paljon laajemmalle, mitä Luther itse oli opettanut ja tarkoittanut. Reformaation käsitteen sovellettuna kokonaiseen aikakauteen on esittänyt Leopold von Ranke, joka 1800-luvulla teki puheen ”reformaation aikakaudesta” yleiseksi.

¹⁰ Ks. Luterilaisen maailmanliiton ja Paavillisen kristittyjen ykseyden edistämisen neuvoston asiakirjaa *The Apostolicity of the Church. Study Document of the Lutheran-Roman Catholic Commission on Unity* (Minneapolis, MN: Lutheran University Press, 2006), 92, n. 8.[= *ApC*].

¹¹ Martin Luther, Explanations of the Ninety-Five Theses,” tr. Carl W. Folkemer in *Luther's Works*. American edition, 55 vols., ed. Helmut T. Lehmann and Jaroslav Pelikan /Philadelphia and St. Louis, 1955–1986), 31:250 (= *LW*); *WA*:62,27–31.

¹² Luther, ”To the Christian Nobility of the German Nation concerning the Reform of the Christian Estate,” tr. Charles M. Jacobs, rev. James Atkinson in *LW* 44: 127; *WA* 6, 407,1.

REFORMAATION SYTTYMISHETKI: KIISTA ANEISTA

40. Lokakuun 31. päivänä 1517 Luther lähetti 95 teesiään otsikolla ”Disputatio aneiden vaikutuksesta ja voimasta” liitteenä kirjeessään Mainzin arkkipiispa Albrechtille. Kirjeessään Luther ilmaisi vakavan huolensa aneisiin liittyvästä saarnaamisesta ja käytännön toiminnasta arkkipiispan vastuulla olevalla alueella ja vaati häneltä siihen muutoksia. Samana päivänä hän lähetti toisen kirjeen omalle piispalleen Hieronymus Brandenburgilaiselle. Kun Luther lähetti teesinsä muutamille kollegoilleen ja varsin todennäköisesti myös kiinnitti ne Wittenbergin Linnankirkon oveen, hän toivoi saavansa aikaan akateemisen väittelyn avoimista ja ratkaisemattomista kysymyksistä, jotka liittyivät aneita koskevaan oppiin ja käytäntöön.
41. Aneilla oli tuon ajan hurskauselämässä tärkeä asema. Ane ymmärrettiin vapautukseksi ajallisista rangaistuksista, jotka aiheutuivat synneistä, joiden syyllisyys oli jo annettu anteeksi. Kristityt voivat saada kirkolta aneen tietyin ehdoin - kuten rukoilemalla, rakkauden teoilla ja almuja antamalla. Kirkon ajateltiin voivan jakaa katuville Kristuksen ja pyhimysten hyvitystekojen aarretta.
42. Lutherin mielestä anekäytäntö vahingoitti kristillistä hengellistä elämää. Hän epäili, voisivatko aneet vapauttaa katuvan Jumalan asettamista rangaistuksista; voisivatko mitkään pappien määräämät rangaistukset tulla siirretyksi kiirastuleen; merkitseekö rangaistusten tervehdyttävä ja puhdistava vaikutus sitä, että vilpitön katumuksentekijä mieluumin kärsisi rangaistukset kuin vapautuisi niistä, ja pitäisikö aneisiin annettu raha pikemminkin antaa köyhille. Luther myös kummeksui kirkon aarteen luonnetta, josta paavi tarjosi aneita.

LUTHER VALTIOPÄIVIEN TUOMITTAVANA

43. Lutherin 95 teesiä levisivät hyvin nopeasti yli Saksanmaan ja aiheuttivat suurta huomiota vahingoittaessaan vakavasti anekampanjaa. Pian levisi huhu, että Lutheria syytettiin harhaoppiseksi. Jo joulukuussa 1517 Mainzin arkkipiispa lähetti 95 teesiä Roomaan ja sen mukana muuta aineistoa Lutherin teologian tutkimista varten.
44. Luther hämmästyí teesiensä saamasta reaktiosta, sillä hän ei ollut suunnitellut saavuttavansa niillä julkisuutta vaan akateemisen väittelyn. Hän pelkäsi, että teesit voitaisiin helposti ymmärtää väärin suuren

yleisön keskuudessa. Niinpä hän julkaisi saksankielisen saarnan ”Saarna aneista ja armosta” maaliskuun lopulla 1518. Kirjanen saavutti erinomaisen menestyksen ja teki Lutherista nopeasti saksalaisen yleisön keskuudessa hyvin tunnetun henkilön. Luther korosti toistuvasti, että lukuun ottamatta neljää ensimmäistä lausumaa teesit eivät olleet hänen omia lopullisia määritelmiään vaan pikemminkin väittelyä varten esitettyjä lausumia.

45. Rooma huolestui siitä, että Lutherin opetus heikentäisi kirkon oppia ja paavin arvovaltaa. Luther kutsuttiinkin Roomaan vastaamaan kuurialle teologiastaan. Saksin vaaliruhtinas Fredrik Viisaan vaatimuksesta oikeudenkäynti kuitenkin siirrettiin Saksaan Augsburgin valtiopäiville, jossa kardinaali Cajetanus sai tehtäväkseen kuulustella Lutheria. Paavin antaman valtuutuksen mukaan Lutherin tuli peruuttaa lausumansa, ja jos hän kieltäytyisi, kardinaalilla oli valta julistaa hänet välittömästi pannaan tai pidättää hänet ja tuoda Roomaan. Kokouksen jälkeen Cajetanus laati lausunnon ylimmälle opetusviran haltijalle, ja paavi julisti sen lainvoimaiseksi pian Augsburgissa tapahtuneen kuulustelun jälkeen, ilman että siinä olisi millään tavoin vastattu Lutherin argumentteihin.¹³
46. Lutherin ekskommunikaatioon (= kirkon yhteydestä erottamiseen) johtanut prosessi oli luonteeltaan varsin kaksijakoinen. Luther tarjosi kysymyksiä väiteltäviksi ja esitti perusteluja. Hän ja suuri yleisö, joka oli saanut tietoa lentolehtisten ja muiden julkaisujen avulla hänen asemastaan ja käynnissä olevasta prosessista, odottivat argumenttien vaihtoa osapuolten välillä. Lutherille luvattiin reilu oikeudenkäynti, ja vaikka hänelle vakuutettiin, että häntä kuunneltaisiin, hän sai aina vastaansa vaatimuksen, että hänen oli peruutettava sanomansa tai tultava julistetuksi harhaoppiseksi.
47. Lokakuun 13. päivänä 1518 Luther esitti juhlallisen tunnustuksen (*protestatio*) siitä, että hän oli yksimielinen pyhän Rooman kirkon kanssa ja että hän ei voisi perua sanomaansa, ellei häntä saataisi vakuutetuksi siitä, että hän on väärässä. 22. päivänä lokakuuta hän uudelleen väitti ajattelevansa ja opettavansa Rooman kirkon opetuksen puitteissa.

¹³ Leo X, *Cum postquam*, 9.11.1518, DH 1448, ks. myös 1467 ja 2641.

EPÄONNISTUNEITA KOHTAAMISIA

48. Ennen Lutherin kohtaamista kardinaali Cajetanus oli tutkinut Wittenbergin professorin kirjoituksia hyvin huolellisesti ja kirjoittanut niistä omia tutkielmiaan. Cajetanus kuitenkin tulkitsti Lutheria omassa käsitteellisessä viitekehyksessään ja ymmärsi väärin tämän käsityksen uskon varmuudesta, vaikka esittikin Lutherin ajattelun yksityiskohdat oikein. Myöskään Luther ei tuntenut kardinaalin teologiaa, ja kuulustelu, joka salli vain rajoitetun keskustelun ja painosti Lutheria peruuttamaan sanomansa, ei antanut Lutherille mahdollisuutta ymmärtää kardinaalin näkökantaa. On surullista, että 1500-luvun kaksi erinomaista teologia kohtasivat toisensa harhaoppia käsittelevässä oikeudenkäynnissä.
49. Seuranneina vuosina Lutherin teologia kehittyi nopeasti ja se nosti esiin uusia kiistan aiheita. Syytettynä ollut teologi työskenteli puolustaakseen asemaansa ja hankkiakseen liittolaisia taistelussa niitä vastaan, jotka pyrkivät julistamaan hänet harhaoppiseksi. Monia julkaisuja ilmestyi sekä Lutherin puolesta että häntä vastaan, mutta ainoastaan yksi väittely saatiin aikaan vuonna 1519 Leipzigissa, jossa vastakkain olivat Andreas Bodenstein von Karlstadt ja Luther sekä toisella puolen Johannes Eck.

MARTTI LUTHERIN TUOMITSEMINEN

50. Kun prosessi Lutheria vastaan eteni Roomassa, paavi Leo X päätti lopulta toimia. Toteuttaakseen ”pastoraalista virkaansa” paavi Leo X tunsu olevansa velvoitettu puolustamaan ”oikeaoppista uskoa” niitä vastaan, jotka ”vääntävät ja vääristelevät Raamatun”, niin että se ”ei enää ole Kristuksen evankeliumia.”¹⁴ Paavi julkaisi bullan *Exsurge Domine* (15.7.1520), joka tuomitsi 41 Lutherin eri teoksista poimittua lausumaa. Vaikka ne kaikki ovat löydettävissä Lutherin kirjoituksista ja vaikka ne on lainattu oikein, ne on irrotettu omista konteksteistaan. *Exsurge Domine* nimittää näitä lausumia ”harhaoppisiksi tai pahennusta herättäviksi, vääriksi tai hurskaita korvia loukkaaviksi, vaarallisiksi

¹⁴ *Exsurge Domine, Dokumente zur Causa Lutheri* (1517-1521), vol. 2, ed. Peter Fabisch and Erwin Iserloh (Münster Aschendorffsche, 1991), 366; *Exsurge Domine*, DH 1467-1472.

yksinkertaisille mielille ja katolista totuutta turmeleviksi,¹⁵ mutta se ei määrittele tarkoin, mikä arvostelu koskee mitäkin lausumaa. Bullan lopussa paavi ilmaisi turhautumisensa siihen, että Luther ei ole kyennyt vastaamaan yhteenkään paavin keskustelualoitteeseen, vaikka hän pysyi toiveikkaana sen suhteen, että Luther kokisi sydämessään parannuksen ja kääntyisi pois erehdyksistään. Paavi Leo antoi Lutherille 60 päivää aikaa joko luopua ”erheistään” tai alistua ekskommunikaatioon.

51. Eck ja Aleander, joka julkaisi bullan *Exsurge Domine* Saksassa, vaativat Lutherin teokset poltettaviksi. Vastauksena tähän muutamat Wittenbergin teologit polttivat 10.12.1520 joitakin kirjoja, jotka vastasivat myöhemmin ”kanonisen lain” nimellä tunnettuja teoksia, sekä muutamia Lutherin vastustajien kirjoja. Luther itse heitti tuleen paavin bullan. Näin ollen oli selvää, ettei Luther ollut valmis peruuttamaan lausumiaan. Luther ekskommunikoitiin bullalla *Decet Romanum Pontificem* 3.1.1521.

RAAMATUN AUKTORITEETTI

52. Anekiista kehittyi nopeasti auktoriteettia koskevaksi kiistaksi. Lutherin mielestä Rooman kuuria oli menettänyt auktoriteettinsa, koska se puolusti omaa arvovaltaansa vain muodollisesti, sen sijaan että se olisi perustellut kantansa Raamatulla. Taistelun alkuvaiheessa Raamatun, kirkkoisien ja kanonisen tradition teologiset auktoriteetit edustivat Lutherin mielestä yhtä ja samaa kokonaisuutta. Kiistan jatkuessa tämä ykseys murtui, kun Luther tuli johtopäätökseen, että Rooman viranhaltijoiden tulkitsemat kaanonit olivat ristiriidassa Raamatun kanssa. Katolisella puolella kysymys ei niinkään ollut Raamatun ylimmästä arvovallasta, jonka katolilaiset hyväksyivät, vaan pikemminkin Raamatun oikeasta tulkinnasta.
53. Kun Luther ei voinut nähdä Rooman lausunnoissa raamatullisia perusteita tai kun hän ajatteli, että ne olivat suorastaan ristiriidassa Raamatun sanoman kanssa, hän alkoi ajatella paavin olevan Antikristus. Tällä eittämättä shokeeraavalla syytöksellä Luther tarkoitti, että paavi ei sallinut Kristuksen sanoa, mitä Kristus tahtoi sanoa, ja että paavi

¹⁵ *Exsurge Domine*, 368.

oli asettanut itsensä Raamatun yläpuolelle, sen sijaan että hän olisi suostunut sen arvovallan alaiseksi. Paavi väitti, että hänen virkansa oli perustettu *iure divino* (jumalallisella oikeudella), kun taas Luther ei voinut löytää tälle vaatimukselle raamatullisia perusteita.

LUTHER WORMSISSA

54. Saksan kansan pyhän roomalaisen keisarikunnan lakien mukaan henkilö, joka oli ekskommunikoitu, tuli tuomita myös valtakunnankiroukseen. Siitä huolimatta Wormsin valtiopäivät vaati, että riippumattoman auktoriteetin tuli kuulustella Lutheria. Luther kutsuttiin Wormsiin, ja keisari myönsi Lutherille, nyt harhaoppiseksi julistetulle, turvallisen matkan kaupunkiin. Luther oli odottanut väittelyä valtiopäivillä, mutta häneltä kysyttiin vain, oliko hän kirjoittanut esille pannut kirjat ja oliko hän valmis peruuttamaan kirjoittamansa.
55. Luther vastasi tähän peruuttamisvaatimukseen tunnetuilla sanoilla: ”Ellei minua saada vakuuttuneeksi Raamatun todistuksilla tai selvin järkisyin (sillä en luota yksin paaviin tai kirkolliskokouksiin, koska on varsin hyvin tunnettua että ne ovat usein erehtyneet ja olleet ristiriidassa keskenään), ja kun olen sidottu Raamattuun, johon olen viitannut, ja omatuntoni on Jumalan sanojen sitoma, en voi enkä tahdo peruuttaa mitään, sillä ei ole hyvä eikä oikein toimia omaatuntoa vastaan. Jumala minua auttakoon. Aamen.”¹⁶
56. Vastauksenaan keisari Kaarle V piti merkittävän puheen, jossa hän selvitti tarkoituseriään. Keisari huomautti, että hän polveutui pitkästä sarjasta hallitsijoita, jotka olivat aina pitäneet velvollisuutenaan puolustaa katolista uskoa ”sielujen pelastuksen tähden” ja että hän piti kiinni samasta velvollisuudesta. Keisari totesi, että yksi ainoa munkki erehtyy ollessaan toista mieltä kuin koko kristikunta viimeisten tuhannen vuoden aikana.¹⁷

¹⁶ Luther, Luther at the Diet of Worms.” tr. Roger A. Hornsby in *LW* 32:112–113. Ilmaisusta ”sanojen” eikä ”sanan” ks. *WA* 8, 838,7. Sanojen ”tässä seison enkä muuta voi” osalta (vrt. *WA* 8, 838,9) ks. s. 113, n.2. ”Nämä sanat ovat saksaksi latinankielisen tekstin keskellä, johon tämä käännös perustuu”, ”mutta on varsin ilmeistä”, ettei Luther ole lausunut niitä.

¹⁷ Fritz Reuter, ed., *Der Reichstag zu Worms von 1521. Reichspolitik und Luthersache*, vol. 2 (Köln und Wien Böhlau, 1981), 226–229, ks. myös *LW* 32, 114–115, n.9.

57. Wormsin valtiopäivät teki Lutherista lainsuojattoman, joka oli vangittava ja vieläpä surmattava, ja se määräsi hallitsijat tukahduttamaan ”Lutherin harhaopin” kaikin mahdollisin keinoin. Koska Lutherin perustelut vakuuttivat monet ruhtinaat ja kaupungit, ne eivät noudattaneet annettua määräystä.

REFORMAATIOLIIKKEEN ALKUVAIHEET

58. Lutherin käsitys evankeliumista vetosi kasvavaan määrään pappeja, munkkeja ja saarnaajia, jotka pyrkivät sisällyttämään tämän käsityksen julistukseensa. Näkyvät merkit tapahtuvista muutoksista olivat ehtoollisen jakaminen maallikoille molemmissa muodoissa, joidenkin munkkien ja pappien avioituminen, tiettyjen paastomääräysten noudattamatta jättäminen sekä joskus kunnioituksen puutteen osottaminen kuvia ja pyhäinjäännöksiä kohtaan.
59. Lutherilla ei ollut aikomusta perustaa uutta kirkkoa, vaan hän oli osa laajaa ja monivivahteista kaipausta uudistukseen. Lutherin aktiivinen rooli vahvistui hänen pyrkiessään edistämään sellaisten käytäntöjen ja oppien uudistusta, jotka näyttivät perustuvan pelkästään inhimilliseen auktoriteettiin ja olevan jännitteisiä tai ristiriidassa Raamatun kanssa. Kirjoituksessaan ”Saksan kansan kristilliselle aatelille” (1521), Luther puolusti kaikkien kastettujen yhteistä pappeutta ja maallikkojen aktiivista tehtävää kirkon uudistamisessa. Maallikoilla olikin tärkeä rooli reformaatioliikkeessä, olivatpa he asemaltaan ruhtinaita, virkamiehiä tai tavallista kansaa.

PIISPALLISEN KAITSENNAN TARVE

60. Koska ei ollut olemassa mitään keskitettyä suunnitelmaa eikä toimituksia uudistusten organisoimiseksi, tilanteet poikkesivat toisistaan eri kaupungeissa ja kylissä. Heräsi tarve suorittaa seurakuntien tarkastuksia. Koska tämä vaati ruhtinaiden tai viranhaltijoiden auktoriteettia, reformaattorit pyysivät Saksin vaaliruhtinasta perustamaan ja valtuuttamaan tarkastuskomission vuonna 1527. Sen tehtävänä ei ollut ainoastaan arvioida pappien julistusta, jumalanpalveluselämän hoitamista ja elämänvaellusta vaan myös varmistaa riittävät varat heidän henkilökohtaisen toimeentulonsa ylläpitämiseksi.

61. Komissio asetti eräänlaisen kirkollishallituksen. Superintendenteille annettiin tehtävä kaita tietyn alueen pappeja sekä valvoa heidän ope-
tustaan ja elämänvaellustaan. Komissio tarkasti myös jumalanpalve-
lusjärjestykset ja huolehti näiden järjestysten yhtäläisyydestä. Vuonna
1528 julkaistiin pappeja varten kirkkokäsikirja, joka käsitteli pappien
tärkeimpiä opillisia ja käytännöllisiä kysymyksiä. Sillä oli keskeinen
rooli luterilaisten oppitunnustusten historiassa.

RAAMATUN TUOMINEN KANSALLE

62. Yhdessä Wittenbergin yliopiston työtovereidensa kanssa Luther käänsi
Raamatun saksaksi, niin että useammat ihmiset kykenisivät lukemaan
sitä rakennukseksi ja, muun muassa, tarkastelemaan hengellisesti ja
teologisesti elämäänsä kirkossa. Tätä varten reformaattorit perustivat
kouluja sekä pojille että tytöille ja ponnistelivat tosissaan yrittäessään
saada vanhempia lähettämään lapsensa kouluun.

KATEKISMUKSET JA VIRRET

63. Parantaakseen kristillisen uskon heikkoa tuntemusta sekä pappien
että maallikkojen keskuudessa Luther kirjoitti Vähän katekismuksen-
sa suurelle yleisölle ja Ison katekismuksen papeille ja koulutetuille
maallikoille. Katekismuksissa selitettiin Kymmenen käskyä, Herran
rukous ja uskontunnustukset, sekä niihin sisällytettiin jaksot Pyhän
kasteen ja Pyhän ehtoollisen sakramenteista. Vähällä katekismuksella
oli Lutherin kirjoista suurin vaikutus, ja se kohensi huomattavalla
tavalla kristillisen uskon tuntemusta tavallisen kansan keskuudessa.
64. Katekismusten tarkoituksena oli auttaa kansaa elämään kristillisesti
ja hankkimaan itselleen arvostelukyvyn hengellisissä ja teologisissa
asioissa. Katekismukset paljastavat sen tosiasian, että usko ei mer-
kinnyt reformaattoreille ainoastaan luottamista Kristukseen ja hänen
lupauksiinsa vaan myös uskonlausumien sisällön vahvistamista sekä
mahdollisuutta ja välttämättömyyttä oppia niitä.
65. Reformaattorit kirjoittivat virsiä ja julkaisivat virsikirjoja siinä tarkoi-
tuksessa, että maallikkojen osallistuminen jumalanpalveluselämään
vahvistuisi. Virsillä oli pysyvä merkitys luterilaisessa hengellisessä
elämässä, ja niistä tuli osa koko kirkon perintöaarteistoa.

SEURAKUNTAPAPISTON TARVE

66. Kun nyt luterilaisilla seurakunnilla oli Raamattu äidinkielellä, katekismus, virret, kirkkojärjestys ja jumalanpalvelusjärjestykset, yksi suuri ongelma vielä jäi: kuinka hankkia pappeja seurakuntiin? Reformaation viitenä alkuvuotena monista katolisista papeista ja munkeista tuli luterilaisia pastoreita, niin että pappeja oli riittävästi. Mutta tämä menetelmä pappien rekrytoimiseksi osoittautui lopulta riittämättömäksi.
67. On merkillepantavaa, että reformaattorit odottivat aina vuoteen 1535, ennen kuin he organisoivat omat pappisvihkimykset Wittenbergissä. Augsburgin tunnustuksessa (1530) reformaattorit julistivat, että he olivat valmiita pysymään kuuliaisina piispoille, jos piispat itse sallivat evankeliumin julistamisen reformatorisen uskon mukaisesti. Kun näin ei tapahtunut, reformaattoreiden oli valittava kahden vaihtoehdon välillä: joko pysyä perinteisessä tavassa, jolloin piispat vihkivät papit ja siten luopua reformatorisesta julistuksesta, tai pitää kiinni reformatorisesta julistuksesta ja sallia pappien toimittaa uusien pastoreiden ordinaatiot. Reformaattorit valitsivat jälkimmäisen ratkaisun vedoten tällöin pastoraalikirjeiden tulkintatraditioon, joka juonsi juurensa kirkkoisä Hieronymuksesta vanhasta kirkosta.
68. Wittenbergin teologisen tiedekunnan jäsenet toimivat kirkon puolesta tutkimalla pappiskandidaattien opin ja elämänvaelluksen. Ordinaatiot tapahtuivat useammin Wittenbergissä kuin papeiksi vihittävien omissa seurakunnissa, koska heidät oli määrä vihkiä koko kirkon virkaan. Ordinaatitodistukset korostivat papeiksi vihittävien opillista yksimielisyyttä katolisen kirkon kanssa. Itse vihkitoimitus tapahtui käntänpäällepanemisella sekä Pyhän Hengen avuksihuutamisella.

TEOLOGISIA YRITYKSIÄ USKONNOLLISEN KONFLIKTIN VOITTAMISEKSI

69. Augsburgin tunnustus (1530) pyrki ratkaisemaan luterilaisen reformaation synnyttämän uskonnollisen kiistan. Tunnustuksen alkuosan artikkeleissa (1-21) esitetään luterilainen opetus yhtäpitäväksi ”katoli-

sen kirkon tai Rooman kirkon” opin kanssa.¹⁸ Sen toinen osa käsittelee muutoksia, jotka reformaattorit olivat toteuttaneet korjatakseen tiettyjä käytäntöjä joita he pitivät ”väärinkäytöksinä” (22 – 28), ja tarjoaa perustelut näiden käytäntöjen muuttamiselle. Ensimmäisen osan lopussa lausutaan: ”Tässä ovat esitettyinä meidän oppimme pääpiirteet. Siitä voidaan todeta, ettei siinä ole mitään, mikä on ristiriidassa Raamatun tai katolisen kirkon tai Roomankaan kirkon kanssa, sikäli kuin kirkon oppi on isien kirjoituksista meille tunnettua. Koska näin on, niin ne, jotka vaativat pitämään meitä harhaoppisina, tuomitsevat kohtuuttomasti.”¹⁹

70. Augsburgin tunnustus on vahva todistus luterilaisten reformaattoreiden tahdosta säilyttää kirkon ykseys ja pysyä yhden näkyvän kirkon sisäpuolella. Se esittää korostetusti, että eroavuuksilla on vähäinen merkitys, ja sen kanta on jotakin samantapaista kuin se, mitä tänään kutsuttaisiin ”eroavuudet sallivaksi yhteisymmärrykseksi” (*differentiating consensus*).
71. Muutamat katoliset teologit näkivät välittömästi tarpeelliseksi vastata Augsburgin tunnustukseen, ja he laativat nopeasti Augsburgin tunnustuksen Kumoamisen (*Confutatio*). *Confutatio* seurasi tarkasti Augsburgin tunnustuksen tekstiä ja argumentteja. Se pystyi vahvistamaan Augsburgin tunnustuksen kanssa joukon kristinuskon ydinopetuksia kuten opit Pyhästä Kolminaisuudesta, Kristuksesta ja kasteesta. Se kuitenkin hylkäsi useita luterilaisia opinkohtia kuten opit kirkosta ja sakramenteista vetoamalla Raamatun teksteihin ja kirkkoisien kirjoituksiin. Koska luterilaiset eivät voineet hyväksyä *Confutation* argumentteja, elokuun lopulla 1530 päätettiin aloittaa virallinen dialogi, jonka tarkoituksena oli sovittaa Augsburgin tunnustuksen ja *Confutation* väliset erot. Tämä dialogi ei kuitenkaan kyennyt ratkaisemaan jäljellä olevia eroja kirkko- ja sakramenttioppeja koskevissa kysymyksissä.

¹⁸ ”The Augsburg Confession,” Latin text, in *The Book of Concord: The Confessions of the Evangelical Lutheran Church*, ed., Robert Kolb and Timothy J Wengert (Minneapolis, MN: Fortress, 2000). Suomennos: Evankelis-luterilaisen kirkon *Tunnustuskirjat*.1990

¹⁹ Emt.

72. Seuraava yritys ratkaista uskontokiista oli ns. *uskontokeskustelut* (*Religionsgespräche*) tai kollokviot: Speyer/Hagenau 1540, Worms 1540–1541 ja Regensburg 1541–1546. Keisari tai hänen veljensä kuningas Ferdinand kutsui koolle keskustelut, jotka käytiin keisarin edustajien johdolla. Tarkoituksena oli taivuttaa luterilaiset palaamaan vastustajiensa vakaumusten kannalle. Taktiikalla, juonittelulla ja poliittisella painostuksella oli niissä huomattava rooli.
73. Neuvottelijat saivat aikaan merkittävän vanhurskauttamisoppia koskevan tekstin nimellä *Regensburgin kirja* (*Regensburger Buch* 1541), mutta ehtoollisoppia koskeva kiista näytti ylipääsemättömältä. Lopulta sekä Rooma että Luther hylkäsivät saavutetut tulokset. Niin nämä kaikki neuvottelut lopulta epäonnistuivat.

USKONSODAT JA AUGSBURGIN RAUHA

74. Keisari Kaarle V:n aloittama Schmalkaldenin sota (1546–1547) luterilaisia alueita vastaan tähtäsi niiden ruhtinain lyömiseen ja heidän pakottamiseensa kaikkien muutosten peruuttamiseen. Keisari menestyi aluksi sodassa. Hän voitti sodan 20.7.1547. Hänen joukkonsa olivat pian Wittenbergissä, jossa keisari esti sotilaita kaivamasta Lutherin ruumista ylös ja polttamasta sitä.
75. Augsburgin valtiopäivillä (1547–1548) keisari määräsi luterilaisia kohtaan toimeenpantavaksi ns. Augsburgin Interimin, joka johti lopultomiin kiistoihin luterilaisten alueiden kanssa. Tuo asiakirja tulkitsti vanhurskauttamisopin armoksi, joka synnyttää rakkauden. Se korosti alistumista piispojen ja paavin ylivaltaan. Se kuitenkin salli pappien avioliiton ja ehtoollisen jakamisen molemmissa muodoissa.
76. Ruhtinain 1552 sopiman salaliiton jälkeen alkoi keisaria vastaan uusi sota, joka pakotti hänet pakenemaan Itävallasta. Tämä johti luterilaisten ruhtinain ja kuningas Ferdinandin väliseen rauhansopimukseen. Siten pyrkimys juurittaa pois ”luterilainen harhaoppi” sotalaallisin keinoin lopulta epäonnistui.
77. Sota päättyi Augsburgin rauhaan vuonna 1555. Rauhansopimus oli yritys löytää keinot, joiden avulla erilaisia uskonnollisia vakaumuksia edustavat ihmiset voisivat elää keskenään samassa maassa. Alueet ja kaupungit, jotka kannattivat Augsburgin tunnustusta, sekä katoliset alueet tunnustettiin Saksan keisarikuntaan kuuluviksi, mutta sopimus ei koskenut reformoituja eikä anabaptisteja (”uudestikastajia”). Ruhti-

nailla ja hallitusmiehillä oli oikeus määrätä alamaistensa uskonto. Jos ruhtinas vaihtoi uskontoa, alueen kansalaisten oli myös vaihdettava uskontonsa lukuun ottamatta niitä alueita, joissa piispat olivat samalla ruhtinaina (*geistliche Fürstentümer*). Alamaisilla oli oikeus muuttaa maasta, jos he eivät hyväksyneet ruhtinaan uskontoa.

TRENTON KIRKOLLISKOKOUS

78. Trenton kirkolliskokous (1545–1563) kokoontui yhden sukupolven kuluttua Lutherin alkamasta reformista. Se alkoi jo ennen Schmalkaldenin sotaa ja päättyi Augsburgin rauhan (1555) jälkeen. Bulla *Laetare Jerusalem* (19.11.1544) määräsi kirkolliskokouksen työjärjestykseksi kolme asiaa: tunnustusten välisen jakautumisen korjaaminen, kirkon uudistaminen, ja rauhan aikaansaaminen, niin että voitaisiin organisoida puolustautuminen ottomaaneja vastaan.
79. Kirkolliskokous päätti, että kussakin istunnossa laadittaisiin opillinen dekreetti lujittamaan kirkon uskoa ja kirkkojärjestystä koskeva dekreetti edistämään kirkon uudistamista. Opilliset dekreetit eivät sisältäneet juurikaan laajaa teologista selvitystä uskoa koskevista kysymyksistä, vaan ne pikemminkin keskittyivät reformaattoreiden esittämiin kiistanalaisiin opinkohtiin ja käsittelivät niitä erottavia tekijöitä korostavalla tavalla.

Raamattu ja traditio

80. Trenton kirkolliskokous toivoi voivansa säilyttää ”evangeliumin puhtauden puhdistettuna kaikista erehdyksistä”, jota varten se hyväksyi ilmoituksen lähteitä koskevan dekreetin 8.4.1546. Mainitsematta suoranaisesti nimeltä kirkolliskokous hylkäsi *sola scriptura*-periaatteen (yksin Raamattu) vastustaen Raamatun erottamista traditiosta. Kirkolliskokous sääti, että evankeliumi, ”koko pelastustotuuden lähde ja käyttäytymisen sääntö” oli tallennettuna ”kirjoitetuissa kirjoissa ja kirjoittamattomissa traditioissa”. Se ei kuitenkaan ratkaissut Raamatun ja tradition välistä suhdetta. Sen lisäksi se opetti, että uskoa ja moraalialia koskevat apostoliset traditiot olivat ”säilyneet katkeamattomassa seuraannossa katolisessa kirkossa”. Raamattu ja traditio tuli hyväksyä ”samanlaisella hartaudella ja kunnioituksella.”²⁰

²⁰ Trenton kirkolliskokous, neljäs istunto, 8.4.1546. Kanonisia kirjoituksia käsittelevä dekreetti.

81. Dekreetti julkisti listan Vanhan ja Uuden testamentin kanonisista kirjoista.²¹ Kirkolliskokous tähdensi, ettei pyhää Raamattua saa tulkita vastoin kirkon opetusta eikä kirkon ”isien yksimielistä opetusta” vastaan. Lopuksi kirkolliskokous antoi julistuksen, että Raamatun vanha latinankielinen laitos Vulgata oli ”autenttinen” teksti kirkon käyttöä varten.²²

Vanhurskauttaminen

82. Käsitellessään vanhurskauttamista kirkolliskokous nimenomaisesti hylkäsi sekä pelagiolaisen opin tekoihin perustuvasta vanhurskaudesta että opin vanhurskauttamisesta yksin uskon kautta (*sola fide*), jolloin se ymmärsi uskon lähinnä merkityksessä ”ilmoitetun totuuden hyväksyminen”. Kirkolliskokous vahvisti vanhurskauttamisen kristologisen perustan lausumalla, että ihmiset ovat oksastetut Kristukseen ja että Kristuksen armo on välttämätön koko vanhurskauttamisprosessissa, vaikkakaan tämä prosessi ei sulje pois valmistautumista armoon tai vapaan tahdon myötävaikutusta. Se julisti, ettei vanhurskauttamisen olemus ole pelkästään syntien anteeksiantamisessa vaan myös yliluonnollisen rakkauden vaikuttamassa ”sisäisen ihmisen pyhityksessä ja uudistamisessa.”²³ Vanhurskauttamisen ”formaalisyy” (muotosyy) on ”Jumalan vanhurskaus, ei siinä merkityksessä, missä hän itse on vanhurskas vaan siinä, jolla hän tekee meidät vanhurskaiksi, ” ja vanhurskauttamisen ”finaalisyy” (tavoitesyy) on ”Jumalan ja Kristuksen kunnia ja iankaikkinen elämä.”²⁴ Usko on kirkolliskokouksen määritelmän mukaan vanhurskauttamisen ”alku, perusta ja juuri.”²⁵ Vanhurskauttamisarvo voidaan kuolemansynnin eikä vain uskon kadottamisen takia menettää, vaikkakin sen voi saada takaisin parannuksen sakramentin kautta.²⁶ Kirkolliskokous vahvisti, että iankaikkinen elämä on armo, ei pelkästään palkkio.²⁷

²¹ Em. dekreetti.

²² Trenton kirkolliskokous, neljäs istunto, 8.4.1546. Pyhien kirjoitusten laitosta ja käyttöä koskeva dekreetti.

²³ Trenton kirkolliskokous, kuudes istunto, 13.1.1547, luku VII.

²⁴ Em. dekreetti.

²⁵ Em. dekreetti, luku VIII.

²⁶ Em. dekreetti, luku XIV-XV.

²⁷ Em. dekreetti, luku XVI.

Sakramentit

83. Kuudennessa istunnossaan Trenton kirkolliskokous esitti sakramentit varsinaisina välineinä, joiden avulla ”kaikki todellinen vanhurskaus joko alkaa tai vastaanotettuna lisääntyy tai menetettynä palautuu.”²⁸ Kirkolliskokous sääti, että Kristus asetti seitsemän sakramenttia, ja määritteli ne ”vaikuttaviksi merkeiksi” jotka aiheuttavat armon suoritettun toimituksen perusteella (*ex opere operato*) eikä pelkästään sakramentin vastaanottajan uskon tähden.
84. Keskustelu ehtoollisen jakamisesta molemmissa muodoissa ilmeni opissa, jonka mukaan kummassakin muodossa saadaan kokonainen ja jakamaton Kristus.²⁹ Kirkolliskokouksen päättymisen jälkeen (16.4.1565) paavi salli kalkan jakamisen maallikoille tietyin ehdoin useissa Saksan kirkkoprovinsseissa sekä Habsburgien perimysalueilla.
85. Vastauksessaan reformaattoreiden esittämään kritiikkiin messun uhriluonnetta vastaan kirkolliskokous vahvisti messun olevan sovittava uhri, joka teki ristinuhrin läsnä olevaksi. Kirkolliskokous opetti, että koska messussa Kristus itse pappina tarjoaa samat uhrilahjat kuin ristillä, vaikkakin eri tavalla, messu ei ole Golgatan kertakaikkisen uhrin toistamista. Kirkolliskokous määritteli, että messua voidaan viettää pyhien kunniaksi ja sekä elävien että kuolleiden uskovien puolesta.³⁰
86. Dekreetti kirkollisista viroista määritteli ordinaation sakramentaalisen luonteen ja kirkollisen hierarkian olemassaolon perustuvan Jumalan säättämään järjestykseen.³¹

²⁸ Trenton kirkolliskokous, seitsemäs istunto, 3.3.1547, esipuhe.

²⁹ Trenton kirkolliskokous, kahdeskymmenesensimmäinen istunto, 16.7.1562, luku III, 2. kaanon.

³⁰ Trenton kirkolliskokous, kahdeskymmenestoinen istunto, 17.9.1562, luku II, 3.kaanon

³¹ Trenton kirkolliskokous, kahdeskymmeneskolmas istunto, 15.7. 1563, luvut III ja IV.

Pastoraaliset uudistukset

87. Kirkolliskokous pani alulle myös pastoraalisia uudistuksia. Sen reformidekreetit pyrkivät edistämään tehokkaampaa Jumalan sanan julistusta, mitä silmälläpitäen tuli perustaa seminaareja pappien parempaa koulutusta varten sekä vaatia jumalanpalveluksissa saarnaamista sunnuntaisin ja muina pyhäpäivinä. Piispat ja papit veloitettiin asumaan hiippakunnissaan ja seurakunnissaan. Kirkolliskokous poisti muutamia väärinkäytöksiä, jotka liittyivät kirkollisen hallintovallan käyttöön, papiksivihkimiseen, patronaattioikeuteen, kirkollisiin lahjoituksiin sekä aneisiin, mutta samanaikaisesti se laajensi piispojen valtaoikeuksia. Piispat valtuutettiin suorittamaan tarkastuksia, jotka koskivat erivapauden saaneita seurakunnallisia lahjoituksia sekä valvomaan erivapautettujen sääntökuntien ja kapitulien pastoraalista työtä. Se ryhtyi valmistelemaan kirkkoprovinsien ja hiippakuntien synodien perustamista. Tavoitteenaan kristillisen uskon parempi välittäminen kirkolliskokous rohkaisi kasvavaa katekismusten kirjoittamista, kuten esimerkiksi Petrus Canisiuksen katekismukset, ja tuki Roomalaisen katekismuksen laatimista.

Seuraamuksia

88. Vaikka Trenton kirkolliskokous pyrki laajassa mittakaavassa vastaamaan protestanttisen reformaation haasteeseen, se ei tuominut yksilöitä eikä yhteisöjä vaan tiettyjä opillisia katsomuksia. Koska kirkolliskokouksen opilliset dekreetit olivat suunnatut sen erheinä pitämiä protestanttisia käsityksiä vastaan, se loi protestanttien ja katolilaisten välille poleemisen ilmapiirin, joka pyrki määrittelemään katolisuuden vastakohtana protestantismille. Tällaisessa lähestymistavassaan se heijasti monia luterilaisia tunnustuskirjoja, jotka myös määrittelivät luterilaiset katsomukset vastakohtaisuuden kautta. Trenton kirkolliskokouksen päätökset laskivat perustan katolisen identiteetin muotoutumiselle aina Vatikaanin II kirkolliskokoukseen saakka.
89. Kolmannen kokoontumisen päättyessä Trenton kirkolliskokouksen oli asiallisesti myönnettävä, että läntisen maailman kirkon ykseys oli särkynyt. Luterilaisilla alueilla alkoivat muodostua uudet kirkolliset rakenteet. Augsburgin rauha 1555 varmisti ensin vakaat poliittiset suhteet, mutta se ei kyennyt estämään kolmekymmentävuotista sotaa (1618–1648), Euroopan suurta konfliktia 1600-luvulla, Kolmikymmentävuotista sotaa (1618–1648). Maallisten kansallisvaltioiden perustaminen

vahvojen tunnustuksellisten linjausten pohjalta jäi reformaatiokaudelta perityksi taakaksi.

VATIKAANIN II KIRKOLLISKOKOUS

90. Kun Trenton kirkolliskokous määritteli laajassa mittakaavassa katolilais-
ten suhteen luterilaisiin useiden vuosisatojen ajaksi, sen jättämää perin-
töä tulee nyt tarkastella Vatikaanin II kirkolliskokouksen (1962–1965)
toimenpiteiden valossa. Tämä kirkolliskokous mahdollisti katolisen
kirkon tulemisen mukaan ekumeeniseen liikkeeseen ja jättämään
taakseen jälkireformatorisen aikakauden polemiikin kuormittaman
ilmapiirin. Dogmaattinen konstituutio ”Kirkosta” (*Lumen Gentium*),
ekumeniadekreetti (*Unitatis Redintegratio*), uskonnonvapauden julistus
(*Dignitatis Humanae*) ja dogmaattinen konstituutio ”Jumalallisesta il-
moituksesta” (*Dei Verbum*) ovat katolisen ekumenian perusdokumentit.
Kun Vatikaanin II kirkolliskokous vakuutti, että Kristuksen kirkko *on*
(*subsistit in*) katolisessa kirkossa, se myös tunnusti, että ”myös kirkon
näkyvän rakenteen ulkopuolella esiintyy monia pyhityksen ja totuu-
den aineksia, jotka Kristuksen kirkon omina lahjoina ovat katolista
ykseyttä kohti kannustavia tekijöitä” (LG 8). Kirkolliskokous suhtau-
tui myönteisesti asioihin, jotka ovat yhteisiä katolilaisille ja muille
kristillisille kirkkoille, kuten uskontunnustukset, kaste ja Raamattu.
Kirkollista yhteyttä koskeva teologia vahvisti, että katolilaiset ovat
todellisessa, vaikkakin epätäydellisessä, yhteydessä kaikkiin, jotka
tunnustavat Jeesuksen Kristuksen ja ovat kastettuja (UR 2).

LUKU IV

MARTTI LUTHERIN TEOLOGIAN KESKEISET TEEMAT LUTERILAIS- ROOMALAISKATOLISTEN DIALOGIEN VALOSSA

91. Aina 1500-luvulta alkaen sekä Martti Lutherin että luterilaisuuden perustavat käsitykset ovat olleet katolilaisten ja luterilaisten välinen kiistanaihe. Ekumeeniset dialogit ja akateeminen tutkimus ovat analysoineet näitä kiistoja ja pyrkineet ratkaisemaan ne ottamalla huomioon molempien osapuolten erilaiset terminologiat, erilaiset ajattelumuodot ja erilaiset kiinnostuksen kohteet, jotka eivät välttämättä sulje toisiaan pois.
92. Tässä luvussa katolilaiset ja luterilaiset esittelevät yhdessä joitakin Martti Lutherin muotoilemia teologisia ydinkysymyksiä. Tämä yhteinen kuvaus ei merkitse, että katolilaiset olisivat yhtä mieltä kaiken sen kanssa, mitä tässä esitetään Lutherin sanomana. Ekumeenista dialogia ja keskinäisen yhteisymmärryksen rakentamista tarvitaan edelleen. Olemme kuitenkin saavuttaneet ekumeenisella matkallamme vaiheen, joka tekee meille mahdolliseksi laatia tämän yhteisen selonteon.
93. On tärkeää tehdä ero Lutherin teologian ja luterilaisen teologian välillä ja ennen kaikkea Lutherin teologian ja luterilaisten kirkkojen opin välillä sellaisena kuin se on ilmaistu niiden tunnustuskirjoissa. Niissä ilmaistu oppi on ekumeenisten dialogien ensisijainen viitekehys. On kuitenkin asianmukaista keskittyä tässä Lutherin teologiaan lokakuun 31. päivään 1517 liittyvän muiston johdosta.

TÄMÄN LUVUN RAKENNE

94. Tässä luvussa tarkastellaan ainoastaan Lutherin teologian neljää teemaa, jotka ovat vanhurskauttaminen, ehtoollinen, virka sekä Raamattu ja traditio. Johtuen niiden tärkeästä merkityksestä kirkon elämälle sekä niiden vuosisatojen ajaksi aiheuttamista kiistoista niitä on käsitelty

laajasti katolis-luterilaisissa dialogeissa. Seuraava esitys korjaa näiden dialogien satoa.

95. Kustakin teemasta käydyn keskustelun esittelyssä on kolme vaihetta. Ensiksi esitetään Lutherin näkemys kustakin neljästä teologisesta teemasta. Sitä seuraavat vastaaviin teemoihin liittyvät katolisen osapuolen tärkeinä pitämät näkökohdat. Kolmannessa vaiheessa esitetään kokoavasti, kuinka Lutherin teologia on tuotu keskusteluihin katolisen opin kanssa ekumeenisessa dialogissa. Tämä jakso tuo esiin kohdat, mistä on yhdessä sovittu, sekä kohdat, joihin on havaittu vielä jäävän eroavuuksia.
96. Tärkeä tuleviin keskusteluihin liittyvä kysymys on, kuinka voimme syventää lähentymistämme niissä asioissa, joissa meillä vielä on erilaisia korostuksia, erityisesti tämä koskee oppia kirkosta.
97. On tärkeää ottaa huomioon, että kaikki dialogiasiakirjat luterilaisten ja katolilaisten välillä eivät ole yhteisymmärryksen painoarvon kannalta samalla tasolla, eivätkä molemmat osapuolet ole ottaneet niitä kaikkia vastaan samalla tavoin. Korkein arvovallan taso on asiakirjalla *Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista*, jonka ovat allekirjoittaneet Luterilaisen maailmanliiton ja Roomalaiskatolisen kirkon edustajat Augsburgissa Saksassa 31.10.1999 ja jonka Metodistien maailmanneuvosto hyväksyi vuonna 2006. Dialogin molemmat osapuolet ovat vastaanottaneet monia muita kansainvälisiä ja kansallisia komissioasiakirjoja, mutta näiden asiakirjojen vaikutus luterilaisten ja katolisten yhteisöjen elämään on ollut vaihteleva. Nykyään kirkkojen johtajat jakavat pysyvän vastuun ekumeenisten dialogien tulosten hyväksymisestä ja vastaanottamisesta.

MARTTI LUTHERIN KESKIAIKAINEN PERINTÖ

98. Martti Lutherin juuret olivat syvällä myöhäiskeskiajan maaperässä. Hän saattoi samalla kertaa omaksua siitä asioita, ottaa siihen kriittistä etäisyyttä tai olla vähitellen siirtymässä sen teologioiden tuolle puolen. Vuonna 1505 hänestä tuli augustinolaiseremiittien sääntökunnan veli ja vuonna 1512 Wittenbergin yliopiston pyhän teologian professori. Siinä asemassa hän kohdisti teologisen työskentelynsä pääasiassa Raamatun tekstien tulkitsemiseen. Tämä keskittyminen pyhään Raamattuun oli täysin samalla linjalla sen kanssa, mitä augustinolaiseremiittien säännöt edellyttivät luostariveljen tekevän: tutkivan ja mietiskelevän Raamatun tekstejä, ei vain omaksi henkilökohtaiseksi

hyödykseen vaan myös toisten hengelliseksi rakentumiseksi. Kirkkoisillään, erityisesti Augustinuksella, oli keskeinen rooli Lutherin teologian kehittymisessä ja sen lopullisessa muodossa. ”Meidän teologiamme ja pyhä Augustinus menestyvät”³² hän kirjoitti 1517, ja ”Heidelbergin disputaatiossa” (1518) hän viittaa Augustinukseen apostoli Paavalin ”uskollisimpana selittäjänä”.³³ Luther oli siis varsin syvälle juurtunut patristiseen traditioon.

LUOSTAREISSA HARJOITETTU JA MYSTINEN TEOLOGIA

99. Lutherilla oli pääasiassa kriittinen asenne skolastista teologiaa kohtaan, mutta kun hän oli kaksikymmentä vuotta augustinolaiseremiitti, hän eli, ajatteli ja harjoitti teologiaa siinä teologisessa traditiossa, joka vaikuttanut luostareissa. Yksi tämän tradition merkittävimmistä teologeista oli Bernhard Clairvauxlainen, jota Luther arvosti suuresti. Tapa, jolla Luther tulkitsi Raamattua Jumalan ja ihmisen kohtaamispaikkana, paljastaa selviä vastaavuuksia Bernhardin raamatuntulkinnan kanssa.
100. Luther oli myös syvälle juurtunut myöhäiskeskiajan mystiseen traditioon. Johannes Taulerin (k. 1361) saarnoista hän löysi tukea ja omaan teologiaansa soveltuvaa ymmärrystä. Luther itse julkaisi tuntemattoman kirjoittajan laatiman tekstin nimellä *Theologia deutsch* (*Saksalainen teologia*) vuonna 1518. Tämä teos levisi laajalle ja tuli varsin tunnetuksi Lutherin julkaisemana.
101. Luther oli läpi koko elämänsä hyvin kiitollinen sääntökuntansa esimestä, Johannes Staupitzia ja hänen Kristus-keskeistä teologiaansa kohtaan, joka lohdutti Lutheria hänen ahdistuksissaan. Staupitz oli morsiusmystiikan edustaja. Luther tunnusti yhä uudestaan hänen apua antaneen vaikutuksensa sanomalla ”Staupitz pani alulle tämän teologian”³⁴ ja kiittämällä häntä siitä, että hän ”ennen kaikkia muita

³² Luther, ”Kirje Johannes Langille, Wittenberg 18.5.1517” . Latinankielinen alkuteksti *WAB* 1;99,8. Engl. *LW* 48;44 (Gottfried Krodel).

³³ Luther, ”Heidelbergin disputaatio”: Latinankielinen alkuteksti *WA* 12; 353,14. Englanniksi *LW* 31; 39 (Harold J. Grimm).

³⁴ *WA* TR 1; 245,12.

oli minun isäni tässä opissa ja synnytti minut Kristuksessa.”³⁵ Myöhäiskeskiajalla teologia kehittyi maallikoiden omaksuttavaksi. Tämä teologia (*Frömmigkeitstheologie*) tarkasteli kristityn elämää käytännön termein ja tähtäsi käytännön hartaudenharjoitukseen. Tämä teologia inspiroi Lutheria kirjoittamaan omia tekstejään maallikkoja varten. Hän omaksui siitä useita aiheita, mutta käsitteli niitä omalla erityisellä tavallaan.

VANHURSKAUTTAMINEN

LUTHERIN KÄSITYS VANHURSKAUTTAMISESTA

102. Luther sai yhden reformaation perusoivalluksistaan tutkimalla parannuksen sakramenttia erityisesti suhteessa Matteuksen evankeliumin jakeeseen 16:19. Myöhäiskeskiajan mukaisen koulutuksen saaneena hän oli tottunut ajattelemaan, että Jumala antaa synnit anteeksi sellaiselle ihmiselle, joka on katunut (*contritio*) syntejään rakastamalla Jumalaa yli kaiken. Siihen Jumala vastaa solmimansa liiton (*pactum*) mukaisesti suomalla katuvalle uudestaan armonsa ja anteeksiantamuksensa (*facienti quod in se est deus non denegat gratiam*).³⁶ Papin tehtävänä oli vain julistaa, että Jumala oli jo antanut anteeksi katuvan synnin. Luther päätteli, että Matt. 16 sanoi täsmälleen päinvastaista: Pappi julistaa katuvan vanhurskaaksi, ja tämän Jumalan puolesta lausutun julistuksen välityksellä syntinen todella tulee vanhurskaaksi.

Jumalan sana lupauksena

103. Luther ymmärsi Jumalan sanat sellaisina, että ne saavat aikaan sen mitä ne sanovat ja että niillä on lupauksen (*promissio*) luonne. Tietty henkilö lausuu tietylle henkilölle tällaisen lupauksen sanan tietyssä paikassa ja tietyssä aikana. Jumalan lupaus on suunnattu ihmisen uskolle. Usko puolestaan tarttuu lupaukseen, joka on osoitettu uskovalle henkilökohtaisesti. Luther väitti, että tuollainen usko on ainoa oikea

³⁵ Luther, Kirje vaaliruhtinas Juhana Fredrikille 25.33.1545. Engl.i Heiko Obermann, Luther, *Man between God and Devil*, käänös Eileen Walliser Schwarzhart (New Haven & London: Yale University Press, 1989), 152. Latinankielinen alkuteksti *WAB* 11; 67,7-8.

³⁶ ”Jumala ei kiellä armoaan sellaiselta, joka tekee voitavansa.”

vastaus Jumalan lupauksen sanaan. Ihminen kutsutaan katsomaan pois itsestään ainoastaan Jumalan lupaussanaan ja luottamaan siihen täydellisesti. Koska usko asettaa meidät Kristuksen lupauksen varaan, se takaa uskovalle täyden varmuuden pelastuksesta. Epäluottamus tähän sanaan tekee Jumalan valehtelijaksi tai sellaiseksi, jonka sanaan ei voi lopulta luottaa. Näin ollen epäusko on Lutherin mukaan suurin synti Jumalaa vastaan.

104. Sen lisäksi, että lupauksen ja luottamuksen välinen suhde hahmottaa Jumalan ja katuvan välistä dynamiikkaa parannuksen sakramentissa, se määrää myös Jumalan ja ihmisen suhdetta Jumalan sanan julistuksessa. Jumala tahtoo olla tekemisissä ihmisten kanssa antamalla heille lupauksen sanat - myös sakramentit ovat näitä lupaussanoja -, jotka ilmaisevat Jumalan pelastavan tahdon heitä kohtaan. Vastaavasti ihmisten tulisi lähestyä Jumalaa ainoastaan luottamalla hänen lupauksiinsa. Usko on täysin riippuvainen Jumalan lupauksista; se ei itse voi luoda kohdetta, johon ihmiset panisivat luottamuksensa.
105. Luottaminen Jumalan lupauksiin ei kuitenkaan perustu ihmisen tekemään ratkaisuun; sen sijaan Pyhä Henki paljastaa tämän lupauksen luottamisen arvoiseksi ja siten luo uskon ihmisessä. Jumalan lupaus ja ihmisen usko tähän lupaukseen kuuluvat yhteen. Molempia näkökohtia, lupauksen ”objektiivisuutta” ja uskon ”subjektiivisuutta” tulee painottaa. Lutherin mukaan Jumala ei ainoastaan ilmoita jumalallisia tosiasioita informaationa, joka ymmärryksen täytyy hyväksyä. Jumalan ilmoituksella on aina myös pelastusopillinen tarkoitus, joka on suunnattu uskovien uskoa ja pelastusta kohti, kun he vastaanottavat lupaukset, jotka Jumala antaa ”sinulle” Jumalan sanoina ”minulle” tai ”meille” (*pro me, pro nobis*).
106. Jumalan oma aloite perustaa hänen pelastavan suhteensa ihmiseen; siten pelastus tapahtuu ”armosta”. Armon lahja voidaan vain ottaa vastaan, ja koska Jumalan lupaus välittää tämän lahjan, sen voi vastaanottaa ainoastaan uskon kautta, ei teoilla. Pelastus tapahtuu yksin armosta. Luther tähdensi kuitenkin aina, että vanhurskaudetun ihmisen tulee tehdä hyviä tekoja Pyhässä Hengessä.

Yksin Kristuksen tähden

107. Jumalan rakkaus ihmisiä kohtaan on keskittynyt ja juurtunut Jeesukseen Kristukseen ja saanut hänessä ruumiillisen muodon. Sen tähden ”yksin armosta” on tulkittava aina ”yksin Kristuksen tähden”

-periaatteen pohjalta. Luther kuvaa ihmisen suhdetta Kristukseen käyttämällä kuvaa hengellisestä avioliitosta. Sielu on morsian; Kristus on sulhanen; usko on vihkisormus. Avioliiton lakien mukaan sulhasen ominaisuudet (vanhurskaus) tulevat morsiamen ominaisuuksiksi, ja morsiamen ominaisuudet (synti) tulevat sulhasen ominaisuuksiksi. Tämä ”iloinen vaihto” on syntien anteeksiantamus ja pelastus.

108. Tämä kuva osoittaa, että jokin ulkopuolinen, nimittäin Kristuksen vanhurskaus, tulee sisäiseksi. Se tulee sielun ominaisuudeksi, mutta vain yhdistyneenä Kristukseen hänen lupauksiinsa luottaen, ei hänestä erillään. Luther tähdentää, että meidän vanhurskaudemme on kokonaan ulkopuolelta tulevaa, koska se on Kristuksen vanhurskautta, mutta sen on tultava kokonaan sisäiseksi meissä uskon kautta Kristukseen. Vain jos molemmat puolet saavat yhtäläisen korostuksen, pelastuksen todellisuus tulee oikein ymmärretyksi. ”Itse uskossa Kristus on läsnä.”³⁷ Kristus on ”meitä varten” (*pro nobis*) ja ”meissä” (*in nobis*), ja me olemme Kristuksessa (*in Christo*).

Lain merkitys

109. Luther ymmärsi myös inhimillisen todellisuuden, suhteessa lakiin sen teologisessa tai hengellisessä merkityksessä, siitä näkökulmasta, mitä Jumala vaatii meiltä. Jeesus ilmaisee Jumalan tahdon lausumalla ”Rakasta Herraa, Jumalaasi, koko sydämestäsi, koko sielustasi ja mielestäsi” (Matt. 22:37). Se merkitsee, että Jumalan käskyt voidaan täyttää vain täydellisesti omistautuen Jumalalle. Tämä koskee, ei vain tahtoa ja siihen liittyviä ulkonaisia tekoja, vaan myös kaikkia ihmisen sielun ja sydämen ulottuvuuksia kuten esimerkiksi tunteita, kaipausta, ihmisen omia pyrkimyksiä; toisin sanoen se koskee niitäkin sielun ulottuvuuksia ja liikkeitä, jotka eivät ole tahdon hallinnassa tai ovat vain epäsuorasti ja osittain hyveiden harjoituksen välityksellä tahdon ohjauksessa.
110. Lain ja moraalien alueilla on olemassa vanha intuitiivisesti pätevä sääntö, että ketään ei voida velvoittaa enempään kuin siihen, mihin hän kykenee (*ultra posse nemo obligatur*). Niinpä keskiajalla monet teologit olivat vakuuttuneita siitä, että käskyn rakastaa Jumalaa täytyy rajoittua tahdon alueelle. Tämän käsityksen mukaan käsky rakastaa

³⁷ WA 40/II; 229,15.

Jumalaa ei edellytä sitä, että kaikkien sielun liikkeiden pitäisi suuntautua Jumalaan ja olla hänelle omistautuneita. Pikemminkin olisi riittävää, että tahtoo rakastaa Jumalaa yli kaiken (*diligere deum super omnia*).

111. Luther kuitenkin väitti, että tulee nähdä ero yhtäältä lain juridisen ja moraalisen ymmärtämisen ja toisaalta lain teologisen ymmärtämisen välillä. Jumala ei ole sopeuttanut käskyjään langenneen ihmisen ehtoihin. Sen sijaan käsky rakastaa Jumalaa paljastaa teologisesti ymmärrettynä ihmisen tilanteen kurjuuden. Disputaatiiossaan skolastista teologiaa vastaan Luther kirjoitti: ”Hengellisessä mielessä tämä henkilö (ainoastaan) ei tapa, tee pahaa tai ole raivoissaan, kun hän ei suutu eikä tunne himoa.”³⁸ Tässä mielessä Jumalan laki ei pääasiallisesti tule täytetyksi ulkonaisin teoin tai tahdon voimin vaan koko persoonan kokosydämällä omistautumisella Jumalan tahtoon.

Osallisuus Kristuksen vanhurskaudesta

112. Lutherin käsitys, jonka mukaan Jumala vaatii kokosydämistä omistautumista Jumalan lain täyttämiseksi, selittää sen, miksi hän niin voimakkaasti korosti ihmisen täydellistä riippuvuutta Kristuksen vanhurskaudesta. Kristus on ainoa ihminen, joka täytti kokonaan Jumalan tahdon, ja kaikki muut ihmiset voivat tulla vanhurskaiksi sanan varsinaisessa eli teologisessa merkityksessä ainoastaan tulemalla osalliseksi Kristuksen vanhurskaudesta. Siten meidän vanhurskaudemme on ulkopuolellamme, sikäli kuin se on Kristuksen vanhurskautta, mutta sen täytyy tulla sisäisesti meidän vanhurskaudeksemme uskon kautta Kristuksen lupaukseen. Ainoastaan osallisina Kristuksen kokosydämisestä omistautumisesta Jumalalle me voimme tulla kokonaan vanhurskaiksi.
113. Koska evankeliumi lupaa meille, että ”tässä on Kristus ja hänen Henkensä”, osallisuus Kristuksen vanhurskaudesta ei voi milloinkaan toteutua muuten kuin meidät uudistavan Pyhän Hengen voiman vaikutuksesta. Siten vanhurskaaksi tuleminen ja uudistuminen ovat kiinteästi ja erottamatta liittyneet toisiinsa. Luther ei kritisoinut teologikollegoita kuten esimerkiksi Gabriel Bieliä siitä, että he korostivat armon uudistavaa voimaa liian voimakkaasti; päinvastoin hän arvosteli sitä,

³⁸ WA 1, 227, 17-18; Engl. Disputation against Scholastic Theology (1517), LW 31:13.

että he eivät korostaneet sitä riittävän voimakkaasti, perustavana kaikessa todellisessa muutoksessa, mitä uskovassa tapahtuu.

Laki ja evankeliumi

114. Lutherin mukaan tämä uudistuminen ei tule koskaan täydelliseksi niin kauan kuin elämme. Sen tähden apostoli Paavalilta löytynyt toisenlainen selitysmalli ihmisen pelastumisesta tuli Lutherille tärkeäksi. Roomalaiskirjeen jakeessa 4:3 Paavali viittaa Abrahamiin (1. Moos. 15:6) ”Abraham uskoi Jumalaa, ja se katsottiin hänelle vanhurskaudeksi” ja tekee siitä johtopäätöksen: ”Jos taas jollakulla ei ole tekoja, mutta hän uskoo Jumalaan, joka tekee jumalattoman vanhurskaaksi, Jumala lukee hänen uskonsa vanhurskaudeksi” (Room. 4:5).
115. Tämä Roomalaiskirjeen teksti liittyy forensissiseen käsitteistöön oikeussalissa tapahtuvasta vanhurskaaksi (syyttömäksi) julistamisesta. Jos Jumala julistaa jonkun vanhurskaaksi, se muuttaa hänen asemansa ja luo uuden todellisuuden. Jumalan vapauttava tuomio ei jää ihmisen ”ulkopuolelle”. Luther käyttää usein tätä Paavalilta löytämäänsä mallia korostaakseen sitä, että Jumala hyväksyy ja pelastaa ihmisen koko persoonan, vaikkakaan vanhurskautetun ihmisen sisäisen uudistumisen prosessi kohti Jumalalle täydellisesti omistautuvaa persoonaa ei pääty tämän maallisen elämän aikana.
116. Kun olemme uskovina Pyhän Hengen vaikuttamassa uudistumisprosessissa, me emme silti vielä kokonaan täytä Jumalan käskyä rakastaa häntä kokosydämisesti, emmekä me siten täytä Jumalan vaatimusta. Sen tähden laki syyttää meitä ja paljastaa meidät syntisiksi. Lain teologisen merkityksen näkökulmasta ymmärrettynä me uskomme olevamme yhä syntisiä. Mutta katsoessamme tilannettamme evankeliumista käsin, joka lupaa meille: ”tässä on Kristuksen vanhurskaus”, me olemme vanhurskaita ja vanhurskautettuja, koska me uskomme evankeliumin lupaukseen. Tällä tavoin Luther ymmärtää kristityn uskovan olevan samanaikaisesti vanhurskautettu ja syntinen (*simul iustus et peccator*).
117. Tässä ei ole ristiriitaa, koska meidän on erotettava uskovan suhteessa Jumalan sanaan kaksi puolta: hänen suhteensa Jumalan sanaan Jumalan lakina, sellaisena kuin se tuomitsee syntisen, ja hänen suhteensa Jumalan sanaan Jumalan evankeliumina, sellaisena kuin Kristus toimii lunastajana. Ensimmäisen suhteen näkökulmasta olemme syntisiä; toisen suhteen näkökulmasta me olemme vanhurskaita ja vanhurskau-

tettuja. Jälkimmäinen suhde on hallitseva. Se merkitsee, että Kristus ottaa meidät mukaan jatkuvaan uudistumisprosessiin, kun uskomme hänen lupaukseensa, että me olemme iankaikkisesti pelastettuja.

118. Tämän takia Luther korosti niin vahvasti kristityn vapautta: se on vapautta olla Jumalan hyväksymänä yksin armosta ja yksin uskota Kristuksen lupauksiin; se on vapautta lain syytöksestä syntien anteeksiantamuksen johdosta; se on vapautta palvella lähimmäistä spontaanisti ilman ansioiden tavoittelua. Vanhurskautettu ihminen on tietenkin velvollinen täyttämään Jumalan käskyt, ja hän tekee sen Pyhän Hengen vaikutuksen alaisena. Luther julisti Vähässä katekismuksessa: ”Meidän tulee niin pelätä ja rakastaa Jumalaa, että...”, jonka jälkeen seuraavat hänen selityksensä Kymmeneen käskyyn.³⁹

KATOLILAISTEN TÄRKEINÄ PITÄMÄT NÄKÖKOHDAT VANHURSKAUTTAMISESSA

119. Jo 1500-luvulla luterilaiset ja katolilaiset lähestyivät toisiaan merkittävästi näkökannoissa, jotka koskivat Jumalan armon tarvetta ja ihmisen kyvyttömyyttä saavuttaa pelastus omin ponnistuksin. Trenton kirkolliskokous opetti selvästi, että syntinen ei voi tulla vanhurskaaksi lain tai omien pyrkimystensä avulla, ja se tuomitsi erotetuksi jokaisen joka sanoi, että ”ihminen voi tulla vanhurskautetuksi Jumalan edessä omilla teoillaan, jotka hän tekee luonnollisilla voimillaan tai lain opeuksen kautta, ilman Jeesuksessa Kristuksessa annettua jumalallista armoa.”⁴⁰
120. Katolilaiset olivat kuitenkin pitäneet joitakin Lutherin näkökantoja huolestuttavina. Jotkin ilmaisut Lutherin kielessä saivat katolilaiset huolestuneina kysymään, kielsikö hän ihmisen persoonallisen vastuun omista teoistaan. Tämä selittää sen, miksi Trenton kirkolliskokous korosti ihmisen vastuullisuutta ja kykyä olla yhteistyössä Jumalan armon kanssa. Katolilaiset tähdensivät, että vanhurskautettujen tuli olla aktiivisesti mukana armon kasvamisessa heidän omassa elämässään. Vanhurskautetun ihmisen pyrkimykset siten myötävaikuttavat syvenevään kasvuun armoissa ja yhteydessä Jumalaan.

³⁹ *Tunnustuskirjat*, s. 302–305 (Luther, *The Small Catechism*, in *BC*, 352–354)

⁴⁰ Trenton kirkolliskokous, kuudes istunto, 13.1.1547, kaanon 1.

121. Edelleen, katolilaisten tulkinnan mukaan Lutherin oppi ”forensisesta imputaatiosta” (ulkopuolelta tapahtuva vanhurskaaksi lukeminen) näytti kieltävän Jumalan armon luovan voiman synnin voittamisessa ja vanhurskautettujen uudistumisessa. Katolilaiset halusivat korostaa myös syntisen pyhitystä eikä vain syntien anteeksiantamista. Juuri pyhityksessä kristitty saa osakseen sen ”Jumalan vanhurskauden” jolla Jumala tekee meidät vanhurskaiksi.

LUTERILAIS-KATOLINEN DIALOGI VANHURSKAUTTAMISESTA

122. Luther ja muut reformaattorit pitivät oppia syntisten vanhurskauttamisesta ”ensimmäisenä ja tärkeimpänä opinkohtana”⁴¹ ja ”kristinopin kaikkien kohtien ohjeena ja tuomarina.”⁴² Sen tähden ero tässä kohtaa oli niin vakava, ja työ sen voittamiseksi muodostui kaikkein tärkeimmäksi katolilais-luterilaisissa suhteissa. 1900-luvun toisella puoliskolla tämä kiista oli laajojen tutkimusten aihe, jota käsittelivät sekä yksittäiset teologit että monet kansalliset ja kansainväliset dialogit.
123. Näiden tutkimusten ja dialogien tulokset ovat kootussa muodossa asiakirjassa *Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista*, jonka Roomalaiskatolinen kirkko ja Luterilainen maailmanliitto hyväksyivät virallisesti vuonna 1999. Seuraava selonteko perustuu tähän Julistukseen, joka esittää ”erilaisuudet sallivan yksimielisyyden” (*differentiating consensus*), joka muodostuu yhteisistä johtopäätöksistä sekä molempien osapuolten erilaisista korostuksista. Julistus väittää, että nämä erot eivät kumoa asioita, joissa on saavutettu yhteisymmärrys. Kyseessä on siis konsensus, joka ei poista eroavuuksia vaan ennemminkin sulkee ne sisäänsä.

Yksin armosta

124. Katolilaiset ja luterilaiset tunnustavat yhdessä: ”Yksin armosta, uskossa Kristuksen pelastavaan työhön eikä mihinkään omaan ansioomme luottaen Jumala hyväksyy meidät ja me vastaanotamme Pyhän Hengen, joka uudistaa sydämemme ja varustaa ja kutsuu meidät hyviin teoihin” (*YJV15*). Ilmaisua ”yksin armosta” selitetään jatkossa seuraavasti: ”sanoma vanhurskauttamisesta...kertoo meille, että me syntiset saamme

⁴¹ *Tunnustuskirjat*, Schmalkaldenin opinkohdat, s. 259; (engl. *BC*, 301).

⁴² *WA* 39/I,2-3, 205.

kiittää uudesta elämästämme yksin Jumalan anteeksiantavaa ja uutta luovaa armoa, jonka Jumala antaa lahjaksi ja jonka me vastaanotamme uskossa, mutta emme voi millään tavalla koskaan ansaita.”(YJV 17).⁴³

125. Juuri näissä kehyksissä voidaan tunnistaa ihmisen vapauden rajat ja arvokkuus. Ilmaus ”yksin armosta” tulkitaan suhteessa ihmisen liikkeeseen kohti pelastusta seuraavasti: ”Me tunnustamme yhdessä, että ihminen on pelastuksessaan täysin riippuvainen Jumalan pelastavasta armosta. Vapaus, joka hänellä on suhteessa tämän maailman asioihin ja ihmisiin, ei ole vapautta, kun kysymyksessä on pelastuminen.” (YJV 19).
126. Kun luterilaiset väittävät, että ihminen voi ainoastaan ottaa vanhurskauttamisen vastaan, he kieltävät sillä kuitenkin ”ihmisen kaikki mahdollisuudet tuoda jotakin omaa vanhurskauttamiseensa, mutta eivät kiellä sitä, että ihminen on koko persoonallaan osallinen uskosta, jonka Jumalan sana itse vaikuttaa.” (YJV 21).
127. Kun katolilaiset puhuvat valmistautumisesta armoon käyttäen ilmaisua ”myötävaikuttaminen”, he tulkitsevat sen ihmisen persoonalliseksi myöntymykseksi, ja sellaisena ”itsessään jo armon vaikutukseksi eikä ihmisen omista kyvyistä nousevaksi teoksi.” (YJV 20). He eivät siis mitätöi yhteistä ilmaisua, että syntinen ihminen on ”itsessään kyvytön kääntymään Jumalan puoleen ansaitakseen vanhurskauden Jumalan edessä tai saavuttamaan pelastuksen omin voimin. Vanhurskauttaminen tapahtuu yksin armosta.” (YJV 19).
128. Koska usko ei ole ymmärrettävä ainoastaan myöntyvänä tietona vaan myös sydämen luottamuksena, joka itsessään perustuu Jumalan sanaan, voidaan yhdessä lausua seuraavasti: ”Vanhurskauttaminen tapahtuu ’yksin armosta’ (YJV 15 ja 16), yksin uskon kautta; ihminen vanhurskautetaan ’ilman tekoja’ (Room. 3:28, ks. YJV 25)”.⁴⁴

⁴³ *Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista* 1997. Luterilaisen maailmanliiton ja Roomalaiskatolisen kirkon Kristittyjen ykseyden edistämisen neuvoston lopullinen asiakirjaehdotus. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 1997:4. Engl. The Lutheran World Federation and the Roman Catholic Church, *Joint Declaration on the Doctrine of Justification*. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 2000.

⁴⁴ Ks. YJV liite 2 C.

129. Se mikä oli usein revitty erilleen ja nimetty jommankumman tunnustuskunnan, mutta ei molempien, käsitykseksi ymmärretään nyt liittyvän elimellisellä tavalla yhteen. ”Kun ihminen on uskossa osallinen Kristuksesta, Jumala ei lue hänelle hänen syntejään ja vaikuttaa Pyhän Hengen kautta hänessä toimivaa rakkautta. Jumalan armollisen toiminnan kahta puolta ei saa erottaa toisistaan.” (YJV 22).

Usko ja hyvät teot

130. On tärkeää, että luterilaisilla ja katolilaisilla on yhteinen käsitys siitä, millä tavalla uskon ja tekojen yhteenkuuluvuus ymmärretään: uskovat panevat ”luottamuksensa Jumalan armolliseen lupaukseen vanhurskauttavassa uskossa, johon sisältyy sekä toivo ja rakkaus Jumalaan. Sellainen usko on rakkaudessa toimivaa; siksi kristitty ei voi eikä saa jäädä ilman tekoja” (YJV 25). Sen tähden luterilaiset tunnustavat Jumalan armon luovan voiman, joka ”koskee vanhurskautetun persoonan kaikkia ulottuvuuksia ja johtaa elämään toivossa ja rakkaudessa.” (YJV 26). Yksin uskon kautta saadun vanhurskauttamisen ja uudistumisen välille tulee tehdä ero, mutta niitä ei saa erottaa toisistaan.

131. Samalla kertaa ”mikään, mikä ihmisessä on ennen tai jälkeen uskon vapaan lahjan, ei ole vanhurskauttamisen perusta, eikä ansaitse sitä.” (YJV 25). Sen tähden sitä luovaa vaikutusta, jonka katolilaiset liittävät vanhurskauttavaan armoon, ei ole tarkoitettu ymmärrettäväksi Jumalasta riippumattomaksi ominaisuudeksi eikä ”vanhurskauttava armo...koskaan tule ihmisen omaisuudeksi, johon ihminen voisi vedota Jumalan edessä.” (YJV 27). Tämä näkemys ottaa huomioon sen, että uudessa suhteessa Jumalaan vanhurskautetut muuttuvat ja heidät tehdään Jumalan lapsiksi, jotka elävät uudessa yhteydessä Kristukseen: ”Tämä uusi persoonallinen suhde Jumalaan perustuu kokonaan Jumalan armollisuuteen ja se on aina riippuvainen armollisen Jumalan pelastusta luovasta toiminnasta. Hän pysyy uskollisena itselleen niin, että ihminen voi luottaa häneen.” (YJV 27).

132. Kysymykseen hyvistä töistä katolilaiset ja luterilaiset vastaavat yhdessä: ”Samalla me tunnustamme, että Jumalan käskyt pysyvät voimassa vanhurskautetullekin.” (YJV 31). Itse Jeesus ja apostoliset kirjoitukset ”kehottavat kristittyjä tekemään rakkauden tekoja”, jotka ”seuraavat vanhurskauttamista ja ovat sen hedelmiä.” (YJV 37). Siinä tarkoituksessa, että käskyjen sitovaa vaatimusta ei ymmärrettäisi väärin, lausutaan: ”Kun katolilaiset korostavat, että vanhurskautettu on velvollinen noudattamaan Jumalan käskyjä, he eivät sillä kiellä sitä,

että Jumala on laupeudessaan luvannut iankaikkisen elämän armon lapsilleen Jeesuksen Kristuksen kautta.” (YJV 33).

133. Sekä luterilaiset että katolilaiset voivat tunnustaa hyvien tekojen arvon Kristus-yhteyden syvenemisessä (ks. YJV 38–39), vaikkakin luterilaiset korostavat, että vanhurskaus Jumalan hyväksymisenä ja osallisuutena Kristuksen vanhurskauteen on aina täydellinen. Kiistanalainen ansion käsite on selitetty seuraavasti: ”Kun katolilaiset pitävät kiinni hyvien tekojen ’ansiollisuudesta’, he tahtovat sanoa, että näille teoille Raamatun todistuksen mukaan on luvattu palkka taivaassa. He tahtovat ilmaista ihmisen vastuuta toiminnastaan kiistämättä kuitenkin hyvien tekojen lahjaluonnetta, vielä vähemmän kieltää, että vanhurskauttaminen aina pysyy ansaitsemattomana armon lahjana.” (YJV 38).
134. Paljon käsitellystä kysymyksestä ihmisen myötävaikutuksesta on Julistuksen liitteeseen (appendix) otettu luterilaisista tunnustuskirjoista sitaatti mitä merkittävämpänä ilmauksena yhteisestä näkemyksestä: ”Jumalan armon toiminta ei sulje pois ihmisen toimintaa: Jumala vaikuttaa kaiken, tahdon ja toteutuksen, siksi meidät on kutsuttu kilvoitteluun (ks. Fil. 2:12–). ’Niin pian kuin siis Pyhä Henki sanalla ja pyhillä sakramenteilla on meissä aloittanut työnsä, uudesti synnyttämisen ja luomisen, siitä seuraa varmasti, että me voimme ja meidän tulee olla Pyhän Hengen voimalla mukana vaikuttamassa...’⁴⁵

**SIMUL IUSTUS ET PECCATOR – SAMALLA
KERTAA VANHURSKAS JA SYNTINEN**

135. Keskusteltaessa eroavuuksista sanonnan ”kristitty on samanaikaisesti vanhurskautettu ja syntinen” tulkinnassa osoittautui, että osapuolet eivät ymmärrä täsmälleen samaa asiaa sanoilla ”synti”, ”konkupisenssi” (synnistä johtuva ja syntiin viettelevä taipumus) ja ”vanhurskaus”. On välttämätöntä keskittyä ilmaisumuodon lisäksi myös sisältöön yhteisymmärryksen saavuttamiseksi. Roomalaiskirjeen jakeen 6:12 ja 2. Korinttilaiskirjeen jakeen 5:17 valossa katolilaiset ja luterilaiset sanovat, että kristityssä ei synnin pitäisi eikä se saisi hallita. He julistavat myös 1. Joh. 1:8–10 valossa, että kristityt eivät ole ilman syntiä. He puhuvat ”vanhan ihmisen itsekkäiden halujen jumalanvastaisuudesta” myös vanhurskautetuissa, mikä tekee ”koko elämän kestävästä taistelun” sitä vastaan välttämättömäksi (YJV 28).

⁴⁵ Yksimielisyyden ohje FC SD II, s.64s. *Tunnustuskirjat* s. 485. Engl. BC, 556.

136. Tämä taipumus ei vastaa ”Jumalan alkuperäistä suunnitelmaa ihmisestä,” ja se on ”objektiivisesti jumalanvastaisuutta” (YJV 30), kuten katolilaiset toteavat. Koska heidän ymmärryksensä mukaan synnillä on teon luonne, katolilaiset eivät puhu tässä yhteydessä synnistä, kun taas luterilaiset näkevät tässä jumalanvastaisessa taipumuksessa kieltäytymisen antautumasta kokonaisesti Jumalalle ja kutsuvat sitä sen tähden synniksi. Mutta molemmat korostavat sitä, että tämä jumalanvastainen taipumus ei erota vanhurskautettua Jumalasta.
137. Oman teologisen systeeminsä edellytysten mukaisesti kardinaali Cajetanus, tutkittuaan Lutherin kirjoituksia, tuli johtopäätökseen, että Lutherin käsitys uskon varmuudesta merkitsi uuden kirkon perustamista. Katolilais-luterilainen dialogi on pannut merkille Cajetanuksen ja Lutherin erilaiset ajattelumuodot, jotka johtivat heidät toistensa keskinäiseen väärinkäsitykseen. Tänäpäin voidaan todeta: ”Katolilaiset voivat yhtyä uskonpuhdistajille tärkeään korostukseen perustaa usko Kristuksen objektiiviseen todellisuuteen, kääntää katse pois omista kokemuksista ja luottaa yksin Kristuksen lupauksen sanaan (ks. Matt. 16:19; 18:18)” (YJV 36).
138. Luterilaiset ja katolilaiset ovat molemmat tuominneet toisen tunnustuskunnan opetukset. Sen tähden se eroavuudet huomioonottava yhteisymmärrys, jota *Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista* edustaa, sisältää kaksoisnäköalan. Yhtäältä Julistus esittää, että luterilaisen ja katolisen opetuksen keskinäiset hylkäystuomiot, sellaisina kuin ne on Julistuksessa kuvattu, eivät enää sovellu koskemaan toisen osapuolen tunnustusta. Toisaalta Julistus vahvistaa myönteisellä tavalla yhteisymmärryksen vanhurskauttamisopin perustotuiksissa: ”Tässä julistuksessa esitetty käsitys vanhurskauttamisopista osoittaa, että luterilaisten ja katolilaisten välillä vallitsee yksimielisyys vanhurskauttamisopin perustotuiksista” (YJV 40).
139. ”Tämän konsensuksen valossa ... jäljelle jäävät erot kielessä, teologisissa muotoiluissa ja korostuksissa siitä, miten vanhurskauttaminen ymmärretään, voidaan sallia. Siten luterilainen ja katolinen vanhurskauttamisopin muotoilu ovat eroistaan huolimatta avoimia toinen toisilleen, eivätkä ne kumoa perustotuiksissa vallitsevaa yksimielisyyttä” (YJV 40). ”Täten 1500-luvun oppituomiot, sikäli kuin ne kohdistuvat vanhurskauttamisoppiin, näyttäytyvät uudessa valossa: Trenton kirkolliskokouksen tuomiot eivät koske luterilaisten kirkkojen tässä julistuksessa esitettyä oppia. Vastaavasti luterilaisten tunnustusten hylkäyslauseet eivät koske roomalaiskatolisen kirkon tässä julistuksessa

esitettyä oppia.” (YJV 41). Tämä on erittäin merkittävä vastaus tähän oppiin liittyviin kiistoihin, jotka jatkuivat lähes puolen vuosituhannen ajan.

EUKARISTIA

LUTHERIN KÄSITYS HERRAN PYHÄSTÄ EHTOOLLISESTA

140. Sekä luterilaisille että katolilaisille Herran pyhä ehtoollinen on kaltilis lahja, josta kristityt saavat ravintoa ja lohdutusta itselleen, jossa kirkko yhä uudelleen kootaan yhteen ja rakentuu. Tästä syystä kiistat ehtoollisen sakramentista aiheuttavat tuskaa.
141. Luther ymmärsi Herran pyhän ehtoollisen testamenttina, kuolemaan menevän ihmisen lupauksena, niin kuin käy ilmeiseksi ehtoollisen latinankielisistä asetussanoista. Ensinnäkin Luther ymmärsi Kristuksen lupauksen (*testamentum*) lupauksena armosta ja syntien anteeksiantamuksesta, mutta väittelyssä Ulrich Zwinglin kanssa hän alleviivasi uskoa, että Kristus antaa ehtoollisessa itsensä, ruumiinsa ja verensä, jotka ovat siinä todellisesti läsnä. Usko ei tee Kristusta läsnä olevaksi, vaan Kristus itse antaa itsensä, ruumiinsa ja verensä ehtoollisen vastaanottajille riippumatta siitä, uskovatko he sen vai eivät. Näin ollen Luther ei vastustaessaan aikansa ehtoollisoppia kieltänyt Jeesuksen Kristuksen todellista läsnäoloa, vaan häntä askarrutti enemmän, kuinka ”muuttuminen” olisi ehtoollisessa ymmärrettävä.

Kristuksen todellinen läsnäolo (reaalipreesenssi)

142. Lateraanin neljäs kirkolliskokous (1215) käytti latinankielistä verbistä *transsubstantiare*, joka viittaa eroon substanssin ja aksidenssien välillä.⁴⁶ Vaikka Lutherin mielestä tämä voisi olla yksi mahdollinen tulkintatapa siitä, mitä ehtoollisessa tapahtuu, hän ei voinut nähdä, miksi tämä filosofinen tulkinta voisi olla kaikkia kristittyjä sitova. Joka tapauksessa Luther itse korosti vahvasti Kristuksen todellista läsnäoloa ehtoollisen sakramentissa.
143. Lutherin mukaan Kristuksen ruumis ja veri ovat läsnä ehtoollisaineiden molemmissa muodoissa, ”leivässä ja viinissä, niiden kanssa ja alla”.

⁴⁶ Lateraanin neljäs kirkolliskokous, Lateraanin tunnustus (1215), DH 802.

Kristuksen ruumiin ja veren sekä leivän ja viinin välillä tapahtuu ominaisuuksien vaihto (*communicatio idiomatum*). Tämä luo sakramentaalisen yhtymisen (*unio*) leivän ja Kristuksen ruumiin sekä viinin ja Kristuksen veren kanssa. Tämä uuden tyyppinen yhtyminen, jonka ominaisuuksien jakaminen muodostaa, on analoginen jumalallisen ja inhimillisen luonnon yhtymiselle Kristuksessa. Luther käytti tästä sakramentaalisesta yhtymisestä vertausta raudan ja tulen yhtymisestä hehkuvassa raudassa.

144. Johtopäätöksenä tulkinnastaan ehtoollisen asetussanoista ("Juokaa tästä, te kaikki," Matt. 26:27) Luther arvosteli käytäntöä kieltää maallikoita vastaanottamasta ehtoollista molemmissa, leivän ja viinin muodoissa. Hän vakuutti, että he todella saisivat koko Kristuksen molemmissa muodoissa. Luther kuitenkin kiisti, että kirkolla olisi oikeus estää viinin jakaminen maallikoille, koska ehtoollisen asetussanat ovat tässä suhteessa hyvin selvät. Katolilaiset muistuttavat luterilaisia siitä, että ainoastaan leivän jakamisen käytäntöön ottaminen johtui pääasiassa pastoraalisista syistä.
145. Luther ymmärsi Herran pyhän ehtoollisen myös yhteisöllisenä tapahtumana, oikeana ateriana, jossa siunatut ehtoollisaineet on tarkoitettu nautittavaksi eikä ehtoollisen vieton jälkeen säilytettäväksi. Hän tähdensi kaikkien ehtoollisaineiden nauttimista ehtoollista vietettäessä, niin että ongelman Kristuksen läsnäolon kestosta ei tarvitsisi tulla lainkaan esiin.⁴⁷

Eukaristinen uhri

146. Lutherin pääsyytös katolista ehtoollisoppia vastaan oli suunnattu messu-uhrioppia vastaan. Myöhäiskeskiajalla ei enää täysin ymmärretty teologiaa ehtoollisesta Kristuksen todellisena muistamisena (*anamnesis*, *Realgedächtnis*), jossa Kristuksen ainutlaatuinen ja kertakaikkisesti riittävä uhri (Hepr. 9:1-10, 18) tulee läsnä olevaksi, niin että uskovat pääsevät siitä osallisiksi. Sen tähden monet ymmär-

⁴⁷ Luther neuvoi luterilaista pastori Simon Wolferinusta, että hän ei sekoittaisi jäljelle jääneitä konsekroituja ehtoollisaineita konsekroimattomien kanssa. Luther sanoi hänelle: "tee niin kuin me teemme täällä (so. Wittenbergissä), eli syökää ja juokaa sakramentin jäljelle jääneet elementit yhdessä ehtoollisvieraiden kanssa, niin että ei ole tarpeen nostaa esiin loukkaavaa ja vaarallista kysymystä, milloin sakramentin voimassaolo päättyy." *WABr X:348-349*).

sivät messun vieton toisena uhrina Kristuksen ainutkertaisen uhrin lisäksi. Duns Scotukselta peräisin olevan teorian mukaan messujen lukumäärän moninkertaistumisen ajateltiin vaikuttavan myös armon moninkertaistumisen, ja tämän käsityksen mukaan soveltavan tätä armoa yksittäisiin ihmisiin. Tästä syystä esimerkiksi juuri Lutherin aikana Wittenbergin Linnankirkossa luettiin joka vuosi tuhansia yksityismessuja.

147. Luther väitti ehtoollisen asetussanojen perusteella, että Kristus antaa itsensä ehtoollisessa niille, jotka ottavat hänet vastaan, ja lahjana Kristus voidaan ottaa vastaan ainoastaan uskossa, mutta häntä ei voi uhrata. Jos Kristus olisi uhrattava Jumalalle, ehtoollisen koko sisäinen olemus ja tarkoitus vääristyisivät. Lutherin näkemyksen mukaan ehtoollisen ymmärtäminen uhriksi merkitsisi sitä, että se olisi hyvä teko, jonka me suoritamme ja tarjoamme Jumalalle. Luther väitti, että yhtä vähän kuin meidät voidaan kastaa jonkun toisen puolesta, emme voi osallistua ehtoolliselle jonkun toisen puolesta tai hänen hyväkseen. Sen sijaan, että me vastaanotamme kaikkein kalleimman lahjan, joka on Kristus itse ja jonka hän tarjoaa meille, me yrittäisimme tarjota jotakin Jumalalle. Siten me muuttaisimme Jumalan lahjan hyväksi teoksi.
148. Luther saattoi kuitenkin nähdä messussa uhrielementin, nimittäin kiitos- ja ylistysuhrin. Ehtoollinen on todella uhri, jossa kiittävä ihminen tunnustaa, että hän tarvitsee ehtoollisen lahjaa ja että hänen tilanteensa voi muuttua vain vastaanottamalla tuo lahja. Siten aito vastaanottaminen uskossa sisältää aktiivisen elementin, jota ei pidä aliarvioida.

KATOLILAISTEN TÄRKEINÄ PITÄMÄT NÄKÖKOHDAT EUKARISTIASSA

149. Katolisella taholla se, että Luther torjui transsubstantiaation käsitteen, herätti epäilyjä, oliko oppi Kristuksen todellisesta läsnäolosta hänen teologiassaan täysin varmistettu. Vaikka Trenton kirkolliskokous myönsi, että voimme tuskin sanoa ilmaista Kristuksen läsnäolon tapaa ja teki eron ehtoollisaineiden muuttumisopin ja sen teknisen selityksen välillä, se kuitenkin julisti, että ”pyhä katolinen kirkko on sopivalla ja asianmukaisella tavalla kutsunut tätä muutosta transsubstantiaatioksi.”⁴⁸ Katolisen näkemyksen mukaan tämä käsite näytti parhaiten

⁴⁸ Trenton kirkolliskokous, 13. istunto 11.10.1551, luku IV.

takaavan sen, että kirkko pitäytyy Jeesuksen Kristuksen todelliseen läsnäoloon leivän ja viinin muodoissa ja että se varmistaa Jeesuksen Kristuksen täyden läsnäolon ehtoollisen molemmissa elementeissä. Kun katolilaiset pitävät kiinni itse luotujen elementtien muuttumisesta, he haluavat korostaa Jumalan luovaa voimaa, joka saa aikaan uuden luomisen vanhan luomisen keskelle.

150. Kun Trenton kirkolliskokous puolusti pyhimmän sakramentin palvonnan käytäntöä, sen lähtökohtana oli, että eukaristian ensisijainen tarkoitus on uskovien kommuunio (yhteys, yhteisö). Kristus asetti eukaristian nautittavaksi hengellisenä ravintona.⁴⁹
151. Kun kokoava käsite ehtoollisesta muistelemisena (*anamnesis*) menettettiin, sen seurauksena katolilaiset kohtasivat sen vaikeuden, että sopivia kategorioita ehtoollisen uhriluonteen ilmaisemiseksi ei ollut. Sitoutuneena jo patristiselta ajalta juontuneeseen traditioon katolilaiset eivät halunneet hylätä eukaristian samastamista todelliseen uhriin silloinkaan, kun he näkivät vaivaa vahvistaakseen tämän eukaristisen uhrin ja Kristuksen ainutkertaisen uhrin olevan yksi ja sama. Sakramenttiteologian ja liturgisen teologian uudistumista, sellaisena kuin se ilmeni Vatikaanin II kirkolliskokouksessa, tarvittiin muistelemisen käsitteen (*anamnesis*) uudelleen elävöittämiseksi. (Liturgiakonstituutio *Sacrosanctum Concilium* 47, kirkkokonstituutio *Lumen Gentium* 3).
152. Katolilaiset ja luterilaiset voisivat ekumeenisessa dialogissaan molemmat hyötyä liturgisen liikkeen löydöistä ja uusista teologisista oivalluksista. Anamneesi-käsitteen uudelleen löytyminen on saanut ne molemmat ymmärtämään paremmin, kuinka ehtoollisen sakramentti muistoateriana tuo pelastustapahtumat, ja aivan erityisesti, Kristuksen uhrin vaikuttavina läsnä oleviksi. Katolilaiset voisivat pitää arvossa Kristuksen läsnäolon monia muotoja ehtoollisliturgiassa, esimerkiksi hänen läsnäolonsa sanassaan ja koolla olevassa seurakunnassa (*Sacrosanctum Concilium* 7). Eukaristian sanoinkuvaamattoman salaisuuden valossa katolilaiset ovat oppineet arvioimaan uudelleen erilaisia uskonilmaisuja Jeesuksen Kristuksen todellisesta läsnäolosta sakramentissa. Luterilaiset ovat tulleet uudelleen tietoisiksi syistä, joiden vuoksi siunattuja ehtoollisaineita tulisi käsitellä arvokkaasti jumalanpalveluksen jälkeen.

⁴⁹ Em. istunto luku II.

LUTERILAIS-KATOLINEN DIALOGI EUKARISTIASTA

153. Kysymys Jeesuksen Kristuksen läsnäolon todellisuudesta Herran pyhässä ehtoollisessa ei ole kiistanalainen aihe katolilaisten ja luterilaisten välillä. Luterilais-katolinen dialogi ehtoollisesta kykeni toteamaan: ”Luterilainen traditio vahvistaa katolisen tradition, että konsekroidut elementit eivät yksinkertaisesti jää leiväksi ja viiniksi, vaan luovan sanan voimasta ne annetaan Kristuksen ruumiina ja verenä. Tässä mielessä myös luterilaiset voivat toisinaan puhua kreikkalaisen perinteen tapaan muuttumisesta.” (*Eucharist* 51).⁵⁰ Sekä katolilaisille että luterilaisille on yhteistä, että he hylkäävät spatiaalisen tai luonnollisen läsnäolon tavan ja myös sakramentin ymmärtämisen vain muistoateriana tai vertauskuvallisena tapahtumana” (*Eucharist* 16).⁵¹

Yhteisymmärrys Kristuksen todellisesta läsnäolosta

154. Luterilaiset ja katolilaiset voivat yhdessä ilmaista vakuuttuneisuutensa Jeesuksen Kristuksen todellisesta läsnäolosta ehtoollisessa: ”Herran ehtoollisen sakramentissa Jeesus Kristus, tosi Jumala ja tosi ihminen, on kokonaan ja täydellisesti läsnä ruumiissaan ja veressään leivän ja viinin merkkien alla” (*Eucharist* 16). Tämä yleinen toteamus vahvistaa kaikki olennaiset uskon elementit Jeesuksen Kristuksen läsnäolosta eukaristiassa omaksumatta transsubstantiaation käsiteterminologiaa. Siten katolilaiset ja luterilaiset ymmärtävät, ”että korotettu Herra on ehtoollisessa läsnä ruumissaan ja veressään, jotka hän antoi jumaludessaan ja ihmisyydessään lupauksen sanansa välityksellä leivän ja viinin lahjoissa Pyhän Hengen voimassa seurakunnan vastaanotettavaksi.”⁵²
155. Kysymykseen Jeesuksen Kristuksen todellisesta läsnäolosta ja sen teologiseen ymmärtämiseen liittyy kysymys tämän läsnäolon kestosta ja sen myötä kysymys sakramentissa läsnä olevan Kristuksen palvonasta myös vieton jälkeen. ”Eukaristisen läsnäolon kestoon liittyvät erot ilmenevät myös liturgisessa käytännössä. Katoliset ja luterilaiset kristityt tunnustavat yhdessä, että Herran Jeesuksen Kristuksen läs-

⁵⁰ Ks. Augsburgin tunnustuksen puolustus X, *Tunnustuskirjat* s. 157. Engl. *BC* 184-185.

⁵¹ Growth in Agreement I, 190-214.

⁵² *Condemnations of the Reformation Era*, 115. Op. cit., emt. nootti 3.

näolo eukaristiassa tähtää uskossa tapahtuvaan vastaanottamiseen. Se ei kuitenkaan rajoitu vain vastaanottamisen hetkeen eikä ole riippuvainen vastaanottajan uskosta, kuinka läheinen suhde läsnäololla siihen sitten onkin” (*Eucharist* 52).

156. Dialogiasiakirja ehtoollisesta ”Eukaristia” (*The Eucharist*) haastoi luterilaiset käsittelemään kunnioittavasti jäljelle jääneitä konsekturoituja ehtoollisaineita ehtoollisen vieton jälkeen. Samalla se kehotti katolilaisia huolehtimaan siitä, että eukaristian palvomisen käytäntö ”ei synnyttäisi ristiriitaa sen yhteisen vakaumuksen kanssa, että ehtoollisella on aterian luonne” (*Eucharist* 55).⁵³

Lähentymistä eukaristisen uhrin ymmärtämisessä

157. Käsitellessään reformaattoreiden kaikkein keskeisimpänä pitämää kysymystä, eukaristista uhria, katolilais-luterilainen dialogi totesi perustavana periaatteenaan seuraavan: ”Katolilaiset ja luterilaiset tunnustavat yhdessä, että Herran ehtoollisessa Jeesus Kristus ’on läsnä Ristiinnaulittuna, joka kuoli syntiemme tähden ja nousi kuolleista vanhurskauttamisemme tähden antaen kertakaikkisen uhrin maailman syntien edestä.’ Tätä uhria ei voi jatkaa, ei toistaa, ei korvata eikä täydentää, mutta se voi ja sen pitää tulla yhä uudelleen vaikuttavaksi seurakunnan keskellä. Keskuudessamme on erilaisia tulkintoja siitä, mikä on tämän vaikuttavuuden sisältö ja ulottuvuus” (*Eucharist* 56).
158. Anamneesin käsite on auttanut ratkaisemaan kiistanalaisen kysymyksen siitä, kuinka Jeesuksen Kristuksen kertakaikkinen ja riittävä uhri ymmärretään suhteessa Herran ehtoolliseen: ”Jumalanpalveluksessa tapahtuvan Jumalan pelastavien tekojen muistelemisen välityksellä nämä teot itse tulevat Pyhän Hengen voimasta läsnä oleviksi, ja jumalanpalvelusta viettävä seurakunta liittyy niihin miehiin ja naisiin, jotka aikoinaan kokivat nuo pelastavat teot. Kristuksen käsky ehtoollisella on tarkoitettu annetuksi juuri tässä merkityksessä: julistuksessa ja hänen omissa sanoissaan hänen pelastavasta kuolemastaan ja toistettaessa

⁵³ Englanninkielisessä asiakirjassa ”The Eucharist” tämän lauseen sisältö on epäselvä; sen tähden vrt. alkuperäiseen saksankieliseen tekstiin teoksessa H. Meyer, H.J. Urban und L.Vischer (hrsg), *Dokumente wachsender Übereinstimmung: Sämtliche Berichte und Konsentexte interkonfessioneller Gespräche auf Weltebene 1931-1982* (Paderborn: Bonifatius und Frankfurt: Lembeck, 1983), 287.

hänen omat tekonsa ehtoollisella tapahtuu ”muisteleminen” (*anamnesis*), jossa Jeesuksen sana ja pelastava teko tulevat läsnä oleviksi.”⁵⁴

159. Ratkaiseva saavutus tapahtui, kun hylättiin Jeesuksen Kristuksen uhrin (*sacrificium*) ja sakramentin (*sacramentum*) irrottaminen toisistaan erilleen. Jos Jeesus Kristus on todella läsnä ehtoollisessa, silloin hänen elämänsä, kärsimyksensä, kuolemansa ja ylösnousemisensa ovat myös todella läsnä yhdessä hänen ruumiinsa kanssa, niin että ehtoollinen on ”ristintapahtuman todellista läsnä olevaksi tekemistä.”⁵⁵ Ei ainoastaan ristintapahtuman vaikutus vaan myös itse tapahtuma tulee ehtoollisessa läsnä olevaksi ilman että ehtoollisateria olisi ristintapahtuman toistamista tai täydentämistä. Yksi ainoa ristintapahtuma on läsnä sakramentaalisella tavalla. Pyhän aterian liturgisen muodon tulee kuitenkin sulkea pois kaikki, mikä voisi aiheuttaa vaikutelman ristin uhrin toistamisesta tai täydentämisestä. Jos ehtoollisen ymmärtäminen todellisena muisteleminen otetaan johdonmukaisella tavalla vakavasti, eroavuudet eukaristisen uhrin ymmärtämisessä ovat sallittavia sekä katolilaisten että luterilaisten puolelta.

*Ehtoollisen nauttiminen molemmissa muodossa
ja ehtoollisen toimittamisen virka*

160. Reformaation ajoista alkaen ehtoollismaljan jakaminen maallikoille on ollut luonteenomainen käytäntö luterilaisissa jumalanpalveluksissa. Siten tämä käytäntö erotti pitkäksi aikaa näkyvällä tavalla luterilaisen ehtoollisen katolisesta käytännöstä, jossa ehtoollinen jaettiin maallikoille vain leivän muodossa. Tänäpäin voidaan todeta seuraava periaate: ”Katolilaiset ja luterilaiset ovat yhdessä vakuuttuneita siitä, että leipä ja viini kuuluvat eukaristian täydelliseen muotoon” (*Eucharist* 64). Eroavuudet jäävät kuitenkin olemaan ehtoolliskäytännössä.
161. Koska kysymys oikeudesta johtaa ehtoollisen viettämistä on ekumeenisesti hyvin tärkeä, kirkon asettaman viranhaltijan välttämättömyydestä on dialogissa todettu merkittävä yhteinen kanta: ”Katoliset ja luterilaiset kristityt ovat vakuuttuneita siitä, että ehtoollisen vieton edellytetään tapahtuvan kirkon viranhaltijan johdolla” (*Eucharist* 65). Katolilaiset ja luterilaiset ymmärtävät kuitenkin kirkon viran eri tavoin.

⁵⁴ *Condemnations of the Reformation Era*, 3.II.1.2, 86.

⁵⁵ Emt. 3.II.1.4, 88.

VIRKA

LUTHERIN KÄSITYS KASTETTUIEN YHTEISESTÄ PAPPEUDESTA SEKÄ VIHkimysvirasta

162. Uudessa testamentissa sanaa *hiereus* (pappi, latinaksi *sacerdos*) ei käytetä tarkoittamaan kristillisen seurakunnan virkaa, vaikkakin Paavali kuvaa omaa apostolista virkaansa papin viraksi (Room. 15:16). Kristus on Ylimmäinen pappi. Luther ymmärtää uskovien suhteen Kristukseen ”iloiseksi vaihdoksi”, jossa uskova tulee osalliseksi Kristuksen ominaisuuksista ja siten myös hänen pappeudestaan. ”Samoin kuin Kristus syntymäoikeutensa vuoksi sai omakseen nämä kaksi arvoasemaa, hän jakaa ja tekee yhteiseksi ne jokaiselle, joka uskoo häneen. Edellä mainitun avioliiton lain mukaisesti: minkä morsian omistaa, omistaa myös sulhanen. Tästä syystä me kaikki, jotka uskomme Kristukseen, olemme Kristuksessa pappeja ja kuninkaita, kuten 1. Piet. 2 lausuu: ”Te olette valittu suku, kuninkaallinen papisto, pyhä heimo, Jumalan oma kansa”.⁵⁶ ”Näin ollen meidät kaikki vihitään kasteessa papeiksi.”⁵⁷
163. Vaikka Lutherin käsityksen mukaan kaikki kristityt ovat pappeja, hän ei pidä heitä kaikkia kirkon virkaan asetettuina. ”On totta, että kaikki kristityt ovat pappeja, mutta kaikki eivät ole pastoreita. Jos joku tahtoo olla pastori, hänellä täytyy sen lisäksi, että on kristitty ja pappi, olla myös virka ja hänelle uskottu työtehtävä. Tämä kutsu ja käsky tekevät pastorin ja saarnaajan.”⁵⁸
164. Lutherin teologinen käsitys, että kaikki kristityt ovat pappeja, joutui ristiriitaan yhteiskuntajärjestyksen kanssa, joka oli tullut keskiajalla yleiseksi. Gratianuksen mukaan kristittyjä oli olemassa kahta lajia, pappeja ja maallikoita.⁵⁹ Opillaan yhteisestä pappeudesta Luther tahtoi poistaa tämän kahtiajaon. Se, mitä kristitty on pappina, seuraa hänen osallisuudestaan Kristuksen pappeuteen. Hän tuo rukouksessa ihmisten huolet Jumalan eteen ja Jumalan huolenpidon aiheet toisille välittämälle heille evankeliumin.

⁵⁶ Luther, Kristityn vapaudesta, suomennos latinankielisestä alkutekstistä *WA* 7:27-, 17-21. Engl. *LW* 31:354.

⁵⁷ Luther, Saksan kansan kristilliselle aatelille, Valitut teokset II, 323. Saksankielinen alkuteksti *WA* 6:407,22-23, engl. *LW* 44:127.

⁵⁸ Luther, Psalm 82, *WA* 34/1: 211, 17-20. Engl. *LW* 13:65.

⁵⁹ Gratianus, *Decr.* 212.1.7.

165. Luther ymmärsi kirkon virkaan vihittyjen olevan tarkoitettuja koko kirkon julkista palvelua varten. Pastorit ovat palvelijoita (*ministri*). Tämä virka ei ole kilpailusuhteessa kaikkien kastettujen yhteisen pappeuden kanssa vaan se palvelee heitä, niin että kristityt voivat olla pappeja toinen toisilleen.

Virka Jumalan säätämänä

166. Yli 150 vuoden ajan luterilaisessa teologiassa on väitelty siitä, onko vihkimysvirka Jumalan säätämä vai inhimillinen tehtäväksi anto. Kuitenkin Luther puhuu ”pastorin virasta, jonka Jumala on säätänyt ja jonka tulee hallita seurakuntaa saarnalla ja sakramenteilla.”⁶⁰ Luther pitää tämän viran perustana Kristuksen kärsimystä ja kuolemaa: ”Toivon todella, että uskovat, jotka tahtovat tulla kutsutuiksi kristityiksi, tietäisivät hyvin tarkkaan, että Jumala on perustanut ja säätänyt hengellisen säädyn, ei kullalla eikä hopealla, vaan hänen ainoan Poikansa Herramme Jeesuksen Kristuksen kalliilla verellä ja katkeralla kuolemalla [1. Piet. 1:18–19]. Hänen haavoistaan totisesti vuotavat sakramentit [...] Hän maksoi kalliin hinnan siitä, että ihmisillä kaikkialla olisi tämä virka, jonka tehtäviin kuuluvat saarnaaminen, kastaminen, synneistä päästäminen ja sitominen, sakramentin jakaminen, lohduttaminen, varoittaminen ja Jumalan sanaan perustuva kehottaminen, ja mitä muuta vielä kuuluu tähän paimenvirkaan [...] Tämä sääty, jota nyt tarkoitan, on sellainen, jonka tehtävänä on saarnaaminen sekä sanan ja sakramenttien palveleminen ja joka välittää Pyhän Hengen ja pelastuksen.”⁶¹ Näin ollen Lutherin mielestä on selvää, että Jumala on perustanut kirkkoon erityisen viran.
167. Luther oli sitä mieltä, ettei kukaan voi asettaa itseään tähän virkaan; siihen täytyy tulla kutsutuksi. Vuodesta 1535 Wittenbergissä toimitettiin ordinaatioita. Niitä pantiin toimeen sen jälkeen kun pappiskokelaiden oppi ja elämä oli tutkittu ja jos he olivat saaneet kutsun seurakuntaan. Ordinaatioita ei toimitettu kutsun esittäneessä seurakunnassa vaan keskitetysti Wittenbergissä, koska ordinaatio merkitsi vihkimistä koko kirkon palvelukseen.

⁶⁰ Luther, Saksan kansan kristilliselle aatelille, Valitut teokset II, s.324. *WA* 6:441, 24–25. Engl. *LW* 44.

⁶¹ Luther, Saarna lasten pitämisestä koulussa. *WA* 30/2:526, 34; 527, 14–23; 528, 18–19, 25–27. Engl. *LW* 46:219–220.

168. Papiksivihkimiset toimitettiin rukouksella ja kätten päällepanemisella. Kuten johdantorukouksesta – että Jumala lähettäisi työmiehiä elonkorjuuseen (Matt. 9:38) – ja Pyhän Hengen avuksihuutamisesta käy selvästi ilmi, Jumala itse toimii ordinaatiossa. Siinä Jumalan kutsu sulkee koko vihittävän henkilön piiriinsä. Luottamuksessa siihen, että Jumala vastaa rukoukseen, kehotus lähteä työhön tapahtui 1. Piet. 5:2–4 sanoilla.⁶² Eräässä ordinaatiokaavassa sanotaan: ”Kirkon virka on kaikille kirkkoille suuri ja tärkeä asia, ja yksin Jumala on sen antanut ja pitää sitä yllä.”⁶³
169. Koska Lutherin määritelmä sakramentista oli tiukempi kuin keskiajalla oli tavallista ja koska hän katsoi katolisen pappisviran sakramentin pääasiassa palvelevan messu-uhria, hän ei enää pitänyt ordinaatiota sakramenttina. Kuitenkin Melanchthon totesi Augsburgin tunnustuksen puolustuksessa: ”Mutta jos pappeudella tarkoitetaan sananpalveluksen virkaa, meillä ei ole mitään sitä vastaan, että sitä sanotaan sakramentiksi. Perustuuhan sananpalveluksen virka Jumalan käskyyn ja suurenmoiset lupaukset koskevat sitä. Room. 1. sanotaan ’Evankeliumi on Jumalan voima, itse kullekin uskovalle pelastukseksi.’ Jes. 55. sanotaan: ’Se sana, joka minun suustani lähtee, ei minun tyköni tyhjänä palaja, vaan tekee sen, mikä minulle otollista on.’ Jos pappeus käsitetään tällä tavoin, ei meillä ole mitään sitäkään vastaan, että kätten päälle panemista sanotaan sakramentiksi. Kirkko on näet saanut käskyn asettaa virkaan seurakunnanpalvelijoita, ja tämän asian tulisi olla meille mieluinen, kun tiedämme, että Jumala hyväksyy tämän palveluviran ja on siinä läsnä.”⁶⁴

Piispanvirka

170. Koska piispat kieltäytyivät vihkimästä papeiksi kandidaatteja, jotka olivat reformaation kannalla, reformaattorit ottivat käytäntöön presbyterordinaation (pastorin toimittaman papiksivihkimyksen). Augsburgin tunnustuksen 28. artiklassa valitetaan piispojen kieltäytymistä ordinoimasta. Tämä pakotti reformaattorit valitsemaan kahden vaihtoehdon välillä: joko pitäydettäisiin piispalliseen ordinaatioon tai

⁶² Ks. Wittenberger Ordinationszeugnisse, *WABr* 12, 447–485.

⁶³ *WA* 38:423, 21–25.

⁶⁴ Augsburgin tunnustuksen puolustus XIII, *Tunnustuskirjat*, s. 186–187. Engl. *BC*, 220.

pysyttäisiin uskollisina evankeliumin totuudelle sellaisena kuin he sen käsittivät.

171. Reformaattorit saattoivat noudattaa presbyteeriordinaation käytäntöä, koska he olivat oppineet Petrus Lombarduksen *Sentenseistä*, että kirkon kaanonit tunnustivat ainoastaan kaksi sakramentaalista astetta kirkon ylemmissä viroissa, diakonin ja presbyteerin, ja että keskiajalla laajalle levinneen käsityksen mukaan piispaksi vihkiminen ei antanut omaa sakramentaalista luonnetta.⁶⁵ Reformaattorit viittasivat nimenomaisesti yhteen Hieronymuksen kirjeeseen, jossa hän ilmaisee olevansa vakuuttunut siitä, että Uuden testamentin mukaan presbyteerin ja piispan virat olivat samat sillä poikkeuksella, että piispalla on oikeus toimittaa papiksi vihkiminen. Kuten reformaattorit huomauttivat, tämä Hieronymuksen kirje Evangelukselle on otettu mukaan myös säädöskokoelmaan *Decretum Gratiani*.⁶⁶
172. Luther ja muut reformaattorit korostivat, että on olemassa vain yksi vihkimysvirka. Sen tehtävänä on evankeliumin julkinen julistaminen ja sakramenttien jakaminen, jotka ovat olemukseltaan julkisia tapahtumia. Tästä huolimatta tehtiin alusta alkaen erottelu yhden viran sisällä. Ensimmäisistä seurakuntien tarkastuksista alkaen kehittyi superintendentin virka, jonka erityinen tehtävä oli pastorien kaitsenta. Philip Melanchthon kirjoitti vuonna 1535: ”Koska kirkossa on välttämättä oltava johtajia, jotka tutkivat ja vihkivät kirkon virkaan kutsutut, kirkkolaki noudattaa ja harjoittaa kaitsentaa pappien opetusta kohtaan. Ja jos ei piispoja olisi olemassa, sellainen virka olisi kuitenkin luotava.”⁶⁷

⁶⁵ Petrus Lombardus, *Sent.* IV, dist. 24, cap. 12.

⁶⁶ Philip Melanchthon siteerasi Hieronymuksen kirjettä kirjoituksessaan ”Paa-
vin valta ja johtoasema” (*Tunnustuskirjat*, s. 292). Latinaksi WA 2:230, engl. *BC*,
340. Hieronymuksen kirjeen latinankielinen teksti ks. J.-P. Migne (ed.) *Patrologia*
Latina XII (Paris, 1845), 1192–1195; ”Decretum Gratiani”, pars 1, dist. 93, ks. E.
Friedberg (ed.), *Corpus Iuris Canonici* (Graz, 1955), 327–329.

⁶⁷ Philip Melanchthon, ”Consilium de moderandis controversiis religionis”, C.G:
Bretschneider (ed.), *Corpus Reformatorum*, vol II (Halle: C. A. Schwerschke, 1895),
745–746; 1535.

KATOLILAISTEN TÄRKEINÄ PITÄMÄT AIHEET KYSYMYKSESSÄ YHTEISESTÄ PAPPEUDESTA JA PAPPISVIHKIMYKSESTÄ

173. Kaikkien kastettujen arvo kirkon elämässä ja vastuu siitä eivät saaneet asianmukaista painoa myöhäiskeskiajalla. Vasta Vatikaanin II kirkolliskokous esitti teologisen käsityksen kirkosta Jumalan kansana ja julisti, että ”vallitsee kuitenkin kaikkien kesken todellinen yhdenvertaisuus kaikille uskoville yhteisessä arvossa ja toiminnassa Kristuksen ruumiin rakentamiseksi.” (LG 32).
174. Näissä puitteissa kirkolliskokous muotoili käsityksen kastettujen pappeudesta ja käsitteli sen suhdetta palveluviran pappeuteen. Katolisessa teologiassa vihitty pappi vahvistetaan sakramentaalisesti toimimaan Kristuksen ja kirkon nimissä.
175. Katolinen teologia on vakuuttunut siitä, että piispan virka on välttämätön kirkon ykseydelle. Katolilaiset esittävät kysymyksen, kuinka ilman piispaallista virkaa kirkon ykseys voidaan säilyttää ristiriitaisina aikoina. He ovat kantaneet myös huolta siitä, että Lutherin erityinen oppi yhteisestä pappeudesta ei riittävällä tavalla kyennyt pitämään yllä kirkon hierarkkisia rakenteita, joita pidetään Jumalan säättäminä.

LUTERILAIS-KATOLINEN DIALOGI KIRKON VIRASTA

176. Katolis-luterilainen dialogi on löytänyt lukuisia yhteisiä käsityksiä mutta myös eroavuuksia vihkimysvirkaa koskevassa teologiassa sekä sen institutionaalisessa muodossa, niiden joukossa naisten vihkiminen papinvirkaan, joka on nykyisin käytäntönä monissa luterilaisissa kirkkoissa. Yksi jäljellä olevista kysymyksistä on, voiko katolinen kirkko tunnustaa luterilaisten kirkkojen viran. Luterilaiset ja katolilaiset voivat yhdessä selvittää, millaisessa suhteessa vastuu sanan julistamisesta ja sakramenttien toimittamisesta on tähän työhön vihittyjen virkaan. He voivat yhdessä kehittää erittelyjä, jotka koskevat kaitsentaa (*episkopé*) sekä muita paikallisia ja alueellisia virkoja.

Yhteisiä käsityksiä kirkon virasta

Kaikkien kastettujen pappeus

177. Herää kysymys, kuinka papiksi vihittyjen tehtävien erityisluonne saatetaan oikeaan suhteeseen kaikkien kastettujen uskovien yhteisen

pappeuden kanssa? Tutkimusasiakirja *Kirkon apostolisuus (The Apostolicity of the Church)* toteaa: ”Katolilaiset ja luterilaiset ovat yhtä mieltä siitä, että kaikki kastetut, jotka uskovat Kristukseen, ovat osallisia Kristuksen pappeudesta ja siten valtuutettuja ’julistamaan hänen suuria tekojaan, joka teidät on pimeydestä kutsunut ihmeelliseen valoonsa’ (1. Piet. 2:9). Tämän vuoksi yksikään jäsen ei ole ilman osuutta koko ruumiille annetussa tehtävässä.” (*ApC 273*).

Viran jumalallinen alkuperä

178. Vihkimysviran ymmärtämisessä vallitsee yhteinen vakaumus sen Jumalalta lähtöisin olevasta perustasta: ”Katolilaiset ja luterilaiset vakuuttavat yhdessä, että virka on Jumalan asettama ja että se on välttämätön kirkon olemassaololle, koska Jumalan sana ja sen julkinen julistaminen sanalla ja sakramenteilla ovat välttämättömiä uskolle Jeesukseen Kristukseen, tämän uskon synnyttämiseksi ja säilyttämiseksi. Ne ovat välttämättömiä myös kirkon olemassaololle ja sen säilymiselle uskovina, jotka muodostavat Kristuksen ruumiin uskon ykseydessä” (*ApC 276*).

Sanan ja sakramentin virka

179. Asiakirja *Kirkon apostolisuus* määrittelee papinvirkaan vihittyjen perustavanlaatuisiksi tehtäväksi sekä luterilaisen että katolilaisen käsityksen mukaan evankeliumin julistamisen: ”Papinvirkaan vihityillä on erityinen osuus koko kirkon lähetystehtävässä” (*ApC 274*). Sekä katolilaisten että luterilaisten käsityksen mukaan ”vihkimysviran perustavaa laatua oleva velvollisuus ja tarkoitus on julkisesti palvella Jumalan sanaa, Jeesuksen Kristuksen evankeliumia, jonka Kolmiyh-teinen Jumala on antanut kirkon tehtäväksi julistaa koko maailmalle. Jokainen virka ja viranhaltija tulee arvioida tämän velvoitteen pohjalta” (*ApC 274*).
180. Katolilaiset ja luterilaiset korostavat yhdessä, että kirkon viran tehtävä on julistaa evankeliumia. (ks. *ApC 247, 255, 257, 274*). Katolilaiset sijoittavat papillisen palveluviran alkuperän evankeliumin julistamiseen. Vatikaanin II kirkolliskokouksen pappeja käsittelevä dekreetti *Presbyterorum Ordinis* lausuu: ”Jumalan kansa muovautuu yhdeksi ensisijaisesti elävän Jumalan sanan kautta, jonka aivan oikein odotetaan kuuluvan pappien suusta. Koska kukaan ei voi pelastua, jos ei ensin usko, pappien ensimmäinen tehtävä piispojen työtovereina on saarnata evankeliumia kaikille ” (*PO 4, siteerattu myös ApC 247*). ”Katolilaiset

myös vakuuttavat, että virkaan vihittyjen pappien tehtävä on koota Jumalan kansa yhteen Jumalan sanalla ja julistaa sitä kaikille, niin että he uskoisivat” (*ApC* 274). Vastaavasti luterilainen käsitys on, että ”viralla on perustansa ja kriteerinsä tehtävässä välittää evankeliumi **koko** seurakunnalle niin vetoavalla tavalla, että uskon vakaumus herää ja tulee mahdolliseksi” (*ApC* 255).

181. Luterilaiset ja katolilaiset ovat myös yhtä mieltä siitä, että papiksi vihityillä johtajilla on vastuu sakramenttien toimittamisesta. Luterilaiset sanovat: ”Evankeliumi antaa seurakuntien johtajille tehtäväksi saarnata evankeliumia, antaa syntejä anteeksi ja toimittaa sakramentteja” (*ApC* 274).⁶⁸ Katolilaiset vakuuttavat myös, että papeille on uskottu sakramenttien toimittaminen, minkä he ajattelevat olevan ”sidottu yhteen eukaristian kanssa” ja suuntautuvan sitä kohti ”kaiken evankeliumin saarnaamisen lähteenä ja huipentumana” (*PO* 5, siteerattu myös *ApC* 274).
182. Edelleen asiakirja *Kirkon apostolisuus* toteaa: ”On huomionarvoista, että presbyteerien ja piispojen palveluviran tehtävien kuvauksissa on samankaltaisuutta. Viran tehtävien kolmiosaista mallia – saarnaaminen, liturgia, johtaminen – käytetään sekä piispoista että presbyteereistä, ja kirkon konkreettisesti elämässä juuri jälkimmäiset harjoittavat säännöllisesti näiden tehtävien hoitamista, joiden välityksellä kirkko rakentuu, kun taas piispat kaitsevat opetusta ja pitävät huolta yhteydestä paikallisten seurakuntien kesken. Presbyteerit kuitenkin toimittavat virkaansa piispojen alaisuudessa ja yhteydessä heidän kanssaan” (*ApC* 248).

Pappisvihkimyksen kaava

183. Kun tarkastellaan tähän kirkon erityiseen virkaan asettamista, on olemassa seuraavanlaatuinen yhtäläisyys: ”Tähän virkaan asettaminen tapahtuu vihkimyksessä, jossa kristitty kutsutaan ja valtuutetaan käten päälle panemisella ja rukouksella evankeliumin julkisen saarnaamisen, sanan ja sakramenttien virkaan. Vihkimysrukous on Pyhän Hengen ja hänen lahjojensa pyytämistä, ja se lausutaan varmassa luottamuksessa siihen, että se tulee kuulluksi” (*ApC* 277).

⁶⁸ Sitaatti Philip Melancthonin kirjoituksesta ”Paavin valta ja johtoasema”, *Tunnustuskirjat* s. 292. Engl. *BC*, 340; saks. *BSLK*, 489, 30–35.

Paikallinen ja alueellinen palveluvirka

184. Luterilaiset ja katolilaiset voivat lausua yhdessä, että kirkon viran eriytyminen ”paikalliseemmaksi ja alueellisemmaksi nousee välttämättä viran tarkoituksesta ja tehtävästä olla uskon ykseyden virka” (*ApC* 279). Luterilaisissa kirkoissa kaitsentatehtävä (*episkopé*) on toteutettu vaihtelevin muodoin. Niitä, jotka harjoittavat paikallisseurakuntien yläpuolelle sijoitettavaa virkaa, kutsutaan joillakin paikoin muilla kuin ”piispan” nimellä kuten esimerkiksi eforus, kirkkopresidentti, superintendentti tai synodaalipastori. Luterilaisen käsityksen mukaan kaitsennan virkaa ei harjoiteta pelkästään yksilöinä, vaan myös toisenlaisin muodoin, esimerkiksi synodeissa, joihin sekä papiksi vihityt että maallikkojäsenet osallistuvat.⁶⁹

Apostolisuus

185. Vaikka katolilaiset ja luterilaiset ymmärtävät eri tavoin kirkon viran rakenteita kirkon apostolisuuden välittämisessä, he ovat yhtä mieltä siitä, että ”uskollisuudella apostoliselle evankeliumille on etusija *tradition*, *sukcession* ja *kommunion* vuorovaikutuksessa” (*ApC* 291). Molemmat ovat yhtä mieltä siitä, että ”kirkko on apostolinen apostoliselle evankeliumille osoitetun uskollisuuden perustalla” (*ApC* 292). Tämä yhteisymmärrys on johtanut roomalaiskatolisen kirkon tunnustukseen, että henkilöt, ”jotka harjoittavat kaitsennan virkaa, jota roomalaiskatolisessa kirkossa toimittavat piispat”, myös ”kantavat erityistä vastuuta kristillisen opin apostolisuudesta omissa kirkoissaan”, eikä heitä voida sen tähden sulkea pois ”niiden joukosta, joiden yhteisymmärrys katolisen näkemyksen mukaan on merkki opin apostolisuudesta” (*ApC* 291).

⁶⁹ Vuonna 2007 Luterilaisen maailmanliiton neuvosto hyväksyi asiakirjan ”Piispan virka ja kirkon apostolisuus” (Episcopal Ministry within the Apostolicity of the Church. The Lund Statement of the Lutheran World Federation – A Communion of Churches). Koska ”sen tarkoitus ei ole olla opetusviran asiakirja”, sen teksti pyrkii selvittämään luterilaiselle yhteisölle useita kaitsentaan (*episkopé*) liittyviä kysymyksiä kiinnittäen huomiota sekä luterilaiseen tradition että ekumeenisten sopimusten tuottamiin tuloksiin. Ks. www.lutheranworld.org/lwf/index.php/affirms-historic-statement-on-episcopal-ministry.html.

Maaillanlaajan kirkon palveleminen

186. Luterilaiset ja katolilaiset ovat yhtä mieltä siitä, että kirkon virka palvelee koko maailmanlaajaa kirkkoa. Luterilaiset ”edellyttävät, että jumalanpalvelukseen kokoontuneella seurakunnalla on olennainen suhde maailmanlaajaan kirkkoon” ja että tämä suhde on todellinen jumalanpalvelusta viettävän seurakunnan ominaisuus eikä mitään siihen lisäksi tulevaa (*ApC* 285). Vaikka roomalaiskatoliset piispat ”harjoittavat paimenvirkaansa siinä Jumalan kansan osassa, joka heille on uskottu, eikä heillä ole valtaa toisten osakirkkojen tai yleismaailmallisen kirkon suhteen”, jokaisen piispan tulee ”huolehtia koko kirkosta” (*LG* 23). Rooman piispa on virkansa nojalla ”koko kirkon paimen” (*LG* 22).

Eroavuuksia kirkon viran ymmärtämisessä

Piispuus

187. Huomattavia eroavuuksia kirkon viran ymmärtämisessä jää edelleen olemaan. Asiakirja ”Kirkon apostolisuus” myöntää, että katolilaisille piispuus on pappisviran täysi muoto ja sellaisena lähtökohta kirkon viran teologiselle tulkinntalle. Asiakirja lainaa Vatikaanin II kirkolliskokouksen dogmaattisen konstituution *Lumen Gentium* kohtaa 21: ”Pyhä kirkolliskokous opettaa, että piispanvihkimyksessä annetaan pappisuuden sakramentin täyteys... [joka] välittää pyhittämistehtävän ohella myös opettamis- ja johtamistehtävät, joita kuitenkin luonteensa puolesta ei voida harjoittaa muuten kuin hierarkkisessa yhteydessä kollegion pään ja sen jäsenten kanssa” (lainaus *ApC* 243).

188. Vatikaanin II kirkolliskokous vahvisti käsityksen, ”että piispat jumalallisen säädöksen mukaan ovat apostolien seuraajia Kirkon paimenina: Joka kuulee heitä, kuulee Kristusta, ja joka hylkää heidät, hylkää Kristuksen ja hänet, joka on Kristuksen lähettänyt” (*LG* 20). Katolinen oppi kuitenkin on, ”että jokainen piispa yksilönä ei kuulu apostoliseen suksessioon siten, että hän olisi osa historiallisesti todistettavaa ja katkeamatonta käden päälle panemisen ketjua edeltäjiensä kautta aina tiettyyn apostoliin saakka”, vaan siten, että hän on ”yhteydessä koko episkopaatin kanssa, joka kokonaisuudessaan on apostolien kollegion ja sen lähetystehtävän seuraaja” (*ApC* 291).

189. Tämä näkemys virasta, jonka lähtökohtana on piispuus, edustaa siirtymää Trenton kirkolliskokouksen pappuuden keskittyneestä lä-

hestymistavasta ja korostaa apostolisen suksektion tärkeyttä, vaikka *Lumen Gentium* painotti tämän suksektion palvelutehtävään liittyvää ulottuvuutta kiistämättä silti apostolisen suksektion opillista, missionaarista ja eksistentiaalista ulottuvuutta (*ApC* 240). Tästä syystä katolilaiset samastavat paikalliskirkon hiippakunnan kanssa ja ymmärtävät kirkon olennaisiksi elementeiksi sanan, sakramentit ja apostolisen viran piispan persoonassa (*ApC* 284).

Pappeus

190. Katolilaiset eroavat luterilaisista tulkinnallaan papin sakramentaalisesta identiteetistä ja tämän sakramentaalisen pappeuden suhteesta Kristuksen pappeuteen. He vakuuttavat, että papit ”on tehty erityisellä tavalla osalliseksi Kristuksen pappeudesta, ja hoitaessaan pyhiä tehtäviä he toimivat hänen palvelijoinaan, joka Henkensä kautta harjoittaa papillista tehtäväänsä liturgiassa meidän hyväksemme” (*PO* 5).

Sakramentaalisen merkin täyteys

191. Katolilaisten mielestä luterilaisista ordinaatioista puuttuu sakramentaalisen merkin täyteys. Katolisen opin mukaan ”käytäntö ja oppi apostolisesta suksektion piispuudessa on yhdessä kolmiasteisen viran kanssa osa kirkon täydellistä rakennetta. Tämä suksektion toteutuu yhteisöllisellä tavalla, kun piispat otetaan katolisten piispojen kollegioon ja he siten saavat vallan toimittaa papiksivihkimisen. Siksi myös katolisen opin mukaan luterilaisissa kirkoissa ordinaation sakramentaalinen merkki ei ole täydellisesti läsnä, koska ne, jotka toimittavat papiksivihkimisen, eivät toimi kollegiaalisessa yhteydessä katoliseen episkopaattiin. Sen takia Vatikaanin II kirkolliskokous puhuu sakramentaalisen merkin puutteellisuudesta (*defectus sacramenti ordinis*, *UR* 22) näissä kirkoissa” (*ApC* 283).⁷⁰

Maailmanlaaja palveluvirka

192. Lopuksi on vielä todettava, että katolilaiset ja luterilaiset eroavat toisistaan ymmärryksessä viran ja johtajuuden tehtävistä ja auktoriteetista

⁷⁰ Ks. Randall Lee and Jeffrey Gros, FSC (eds), *The Church as Koinonia of Salvation: Its Structure and Ministers* (Washington D.C.: United States Conference of Catholic Bishops, 2005), 49 -50, §§107-109.

alueellisten rajojen tuolla puolen. Katolisen käsityksen mukaan Rooman piispalla on ”täysi, korkein ja yleinen valta kirkossa” (LG 22). Piispojen kollegio myös harjoittaa ylintä ja täyttä valtaa universaalissa kirkossa ”yhdessä päänsä, Rooman paavin, kanssa mutta ei koskaan ilman tätä päätä” (LG 22). Asiakirja ”Kirkon apostolisuus” panee merkille luterilaisten keskuudessa erilaisia näkemyksiä asioista, jotka koskevat ”johtavien elinten toimivaltaa yksittäisten kirkkojen yläpuolella ja niiden tekemien päätösten sitovuutta” (ApC 287).

Huomionarvoisia näkökohtia

193. Dialogissa on usein pantu merkille, että piispojen ja presbyteerien suhdetta ei ymmärretty 1500-luvun alussa siten kuin myöhemmin Vatikaanin II kirkolliskokouksessa. Presbyteerin toimittamaa ordinaatiota reformaatioaikana tulisi sen tähden tarkastella oman aikakautensa olosuhteet huomioon ottaen. On myös merkittävää, että katolisten ja luterilaisten viranhaltijoiden tehtävät ovat laajalti vastanneet toisiaan.
194. Historian kuluessa luterilainen palveluvirka on kyennyt täyttämään tehtävänsä säilyttäessään kirkon totuudessa sillä tavoin, että lähes viisisataa vuotta reformaation alkamisen jälkeen oli mahdollista julistaa katolis-luterilainen yhteisymmärrys vanhurskauttamisopin perustuuksista. Jos siis Vatikaanin II kirkolliskokouksen arvion mukaan Pyhä Henki käyttää ”kirkollisia yhteisöjä” pelastuksen välineinä, voisi näyttää mahdolliselta, että tällä Pyhän Hengen työllä olisi seurauksia joillekin askelille viran molemminpuolisessa tunnustamisessa. Siten kirkon palveluvirka sisältää huomattavia esteitä yhteisymmärrykselle mutta myös toivorikkaita näköaloja käsitysten lähentymiseen kohti toisiaan.⁷¹

⁷¹ Näitä kysymyksiä on myös tutkittu ”Evangelisten ja katolisten teologiain ekumeenisessa työryhmässä” (”Ökumenischer Arbeitskreis evangelischer und katholischer Theologen”), jonka työskentelyn tulokset on koottu kolmiosaiseen raporttiin *Das kirchliche Amt in apostolischer Nachfolge*, 3 Bde, (Freiburg: Herder und Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2004, 2006, 2008).

RAAMATTU JA TRADITIO

LUTHERIN KÄSITYS RAAMATUSTA, SEN TULKINNASTA JA INHIMILLISISTÄ TRADITIOISTA

195. Kiista, joka puhkesi Lutherin 95 aneteesin yhteydessä, nostatti varsinkin nopeasti kysymyksen, mihin auktoriteettiin taiston tiimellyksessä voi vedota. Paavin hovin teologi Sylvester Prierias argumentoi ensimmäisessä vastauksessaan Lutherin aneteeseihin seuraavasti: ”Jokainen, joka ei pitäydy Rooman kirkon ja paavin opetukseen erehtymättömänä uskon ohjenuorana, josta myös pyhä Raamattu saa voimansa ja auktoriteettinsa, on harhaoppinen.”⁷² Johann Eck puolestaan vastasi Lutherille: ”Raamatulla ei ole auktoriteettia ilman kirkon arvovaltaa.”⁷³ Konflikti siirtyi hyvin nopeasti oppikysymyksiin liittyvästä kiistasta (oikea käsitys aneista, parannuksesta ja synninpäästöstä) kysymykseen auktoriteetista kirkossa. Kiistakysymyksissä eri auktoriteettien välillä Luther pystyi pitämään vain Raamattua ylimpänä tuomarina, koska se oli itse osoittautunut vaikuttavaksi ja vahvaksi auktoriteetiksi, kun taas muut auktoriteetit saivat vaikutusvaltansa vain sen pohjalta.
196. Luther piti Raamattua ensimmäisenä periaatteena (*primum principium*),⁷⁴ jolle kaikkien teologisten lausumien täytyy joko suoraan tai epäsuorasti perustua. Professorina, saarnaajana, neuvonantajana ja keskusteluosapuolena hän harjoitti teologiaa johdonmukaisena ja kokonaisvaltaisena Raamatun tulkintana. Hän oli vakuuttunut siitä, että kristittyjen ja teologien tulisi, ei vain tukeutua Raamattuun, vaan myös elää ja pysyä sen perustalla. Hän nimitti Raamattua ”kohduksi, jossa Jumala siittää, kantaa ja synnyttää meidät.”⁷⁵
197. Oikea tapa harjoittaa teologiaa on Lutherin mukaan kolmivaiheinen prosessi, johon kuuluvat *oratio* (rukous), *meditatio* (mietiskely) ja

⁷² Sylvester Prierias, *Dialogue de potestate papae*, P. Fabischand & E. Iserloh (eds), *Dokumente zur Causa Lutheri* (1517–1521), vol. I, (Münster: Aschendorff, 1988), 55.

⁷³ Johann Eck, *Enchiridion locorum communium adversus Lutherum et alios hostes ecclesiae* (1525–1543), P. Fraenkel (ed.), *Corpus Catholicorum* 34 (Münster, Aschendorff, 1988), 55.

⁷⁴ Ks. *WA* 7, 97, 16–98, 16.

⁷⁵ *WA* 10/1, 1; 232, 13–14.

tentatio (ahdistus tai koettelemus).⁷⁶ Pyytämällä Pyhää Henkeä opettajaksi itse kunkin tulee lukea Raamattua Jumalan läsnäolossa ja rukoillen. Mietiskeltäessä Raamatun sanoja tulee kiinnittää huomio elämäntilanteisiin, jotka näyttävät usein olevan ristiriidassa sen kanssa, mitä Raamatusta löytyy. Tämän prosessin myötä Raamattu osoittaa arvovaltansa voittamalla ahdistukset. Luther kirjoitti: ”Huomaa, että Raamatun voima on siinä, että se ei muutu siksi, joka tutkii sitä, vaan se muuttaa hänet, joka rakastaa sitä, omakseen ja voimakseen.”⁷⁷ Tässä kokemuspiirissä käy selväksi, että ihminen ei vain tulkitse Raamattua vaan myös Raamattu tulkitsee häntä itseään, ja juuri tässä se osoittaa voimansa ja auktoriteettinsa.

198. Raamattu on todistus Jumalan ilmoituksesta. Siten teologin tulisi huolellisesti tarkastella tapaa, jolla Jumalan ilmoitus on esitetty Raamatun kirjoissa (*modus loquendi scripturae*). Muutoin Jumalan ilmoitusta ei oteta täysin vakavasti huomioon. Raamatun monimuotoiset äänet muodostavat yhden kokonaisuuden viitatessaan Jeesukseen Kristukseen: ”Ota Kristus pois Raamatusta, ja mitä muuta löydät silloin enää siitä?”⁷⁸ Siten periaatteen ”mikä ajaa Kristusta” (*was Christum treibet*) tulee olla kriteerinä käsiteltäessä kysymystä kanonisuudesta ja kaanonin rajoista. Se on kriteeri, joka on kehitetty Raamatusta itsestään käsin ja jota on muutamissa tapauksissa kriittisesti sovellettu tiettyihin kirjoihin, kuten esimerkiksi Jaakobin kirjeeseen.
199. Luther itse käytti vain harvoin ilmaisua *sola scriptura* (yksin Raamattu). Hänen päähuolenaiheensa oli, että mikään muu ei saa vaatia itselleen Raamattua korkeampaa arvovaltaa, ja hän hyökkäsi mitä ankarimmin jokaista ja kaikkea vastaan, joka muutti tai syrjäytti Raamatun lausumat. Mutta vaikka hän puolusti Raamattua ainoana auktoriteettina, hän ei lukenut Raamattua yksin, vaan suhteessa tiettyihin konteksteihin sekä varhaiskirkon kristologisiin ja trinitaarisiin tunnustuksiin, jotka hänen mielestään ilmaisivat Raamatun tarkoituksen ja merkityksen. Hän opeteli lakkaamatta Raamattua Vähän ja Ison katekismuksen avulla, joita hän piti Raamatun lyhyinä tiivistelminä. Hän myös harjoitti Raamatun tulkintaansa viittaamalla kirkkoisiin, erityisesti Augustinukseen. Hän

⁷⁶ Luther, Esipuhe Lutherin saksankielisten kirjoitusten Wittenbergin laitokseen (1539), *WA* 50, 559, 5–660, 16. Engl. *LW* 34; 285.

⁷⁷ Luther, Ensimmäinen psalmiluento, *WA* 3; 397, 9–11. Engl. *LW* 10; 332.

⁷⁸ Luther, Sidottu ratkaisovalta. *WA* 18; 606, 29. Engl. *LW* 33; 26.

käytti myös ahkerasti hyväkseen aikaisempia tulkintoja ja turvautui kaikkiin saatavilla oleviin humanistisen kielitieteen apuvälineisiin. Hän toteutti raamatuntulkintaansa välittömässä keskustelussa oman aikansa ja varhaisempien sukupolvien teologisten käsitysten kanssa. Hänen tapansa lukea Raamattua oli kokemuspohjaista, ja hän harjoitti sitä jatkuvasti uskovien yhteisön keskellä.

200. Lutherin mielestä pyhä Raamattu ei ollut kaikkea traditiota vaan ainoastaan niin kutsuttuja inhimillisiä traditioita vastaan. Niistä hän sanoo: ”Me hylkäämme ihmisopit, ei sen tähden, että ne ovat ihmisen lausumia, vaan siksi, että ne edustavat valheita ja jumalanpilkkua Raamattua vastaan. Ja Raamattu, vaikka se onkin ihmisten kirjoittama, ei ole ihmisistä eikä ihmisiltä vaan Jumalalta.”⁷⁹ Arvioitaessa jotakin toista auktoriteettia ratkaiseva kysymys Lutherin mielestä oli, hämärtääkö tuo auktoriteetti Raamatun vai viekö se Raamatun sanoman perille ja siten tekee sen puhuttelevaksi tietyssä kontekstissa. Ulkonaisen selvyytensä ansiosta Raamatun merkitys voidaan tunnistaa, ja Pyhän Hengen voimasta Raamattu voi vakuuttaa ihmissydämen totuudestaan. Siinä on kysymys Raamatun sisäisestä selvyydestä. Tässä mielessä Raamattu selittää itse itsensä.

KATOLILAISTEN TÄRKEINÄ PITÄMÄT NÄKÖKOHDAT RAAMATUSTA, TRADITIOISTA JA AUKTORITEETISTA

201. Aikana, jolloin nousi esiin uusia kysymyksiä traditioiden erottamisesta ja Raamatun tulkinnan auktoriteetista, Trenton kirkolliskokous ja tuon ajan teologit yrittivät antaa niihin punnittuja vastauksia. Katolinen kokemus oli, että kirkon elämää rikastuttavat ja määräävät monet tekijät, joita ei voi johtaa ainoastaan Raamatusta. Trento piti kiinni siitä, että Raamattu ja kirjoittamattomat apostoliset traditiot olivat evankeliumin välittämisen kaksi keinoa. Tämä edellyttää apostolisen tradition erottamista kirkollisista traditioista, jotka ovat arvokkaita, mutta toissijaisia ja muutettavissa olevia. Katolilaiset olivat myös huolissaan mahdollisesta vaarasta, jos yksityisten raamatuntulkintojen pohjalta tehdään opillisia johtopäätöksiä. Tässä valossa Trenton kirkolliskokous vahvisti, että Raamatun tulkintaa ohjasi kirkon opetusviran auktoriteetti.

⁷⁹ WA 10/2; 92, 4–7.

202. Katoliset opettajat kuten esimerkiksi Melchior Cano kehittivät näemyksen, että kirkon opetuksen auktoriteetin arvioiminen on monimutkaista. Cano kehitti systeemin, jossa oli kymmenen teologian kohtaa (*loci*) tai lähdettä käsiteltyinä seuraavassa järjestyksessä: Raamatun auktoriteetti, suullinen traditio, katolinen kirkko, kirkolliskokoukset, kirkkoisät, skolastiset teologit, luonnon arvo, tieteessä ilmenevä järki, filosofien arvovalta ja historian auktoriteetti. Lopuksi hän tutkii näiden kohtien tai lähteiden käyttöä ja sovellusta skolastisessa keskustelussa tai teologisessa väittelyssä.⁸⁰
203. Kuitenkin seuraavina vuosisatoina vaikutti pyrkimys eristää kirkon opetusvirka sitovana tulkinta-auktoriteettina muista teologian lähteistä. Toisinaan kirkolliset traditiot sekoitettiin apostolisten traditioiden kanssa ja siten niitä pidettiin sisällöltään kristillisen uskon samankarvoisina lähteinä. Oli myös haluttomuutta tunnistaa, että kirkollisia traditioita on mahdollista kritisoida. Vatikaanin II kirkolliskokouksen teologia edusti kokonaisuudessaan tasapainoisempaa näkemystä eri auktoriteeteista kirkossa sekä Raamatun ja tradition välisessä suhteessa. Dogmaattisessa konstituutiossa *Dei Verbum* (DV 10) kirkon opetusviran teksti vahvistaa ensimmäisen kerran, että kirkon opetusvirka ”ei ole Jumalan sanan yläpuolella vaan sen palveluksessa.”
204. Pyhän Raamatun asema kirkon elämässä saa vahvan korostuksen, kun Vatikaanin II kirkolliskokous lausuu: ”Niin suuri on Jumalan sanan vaikutus ja voima, että se merkitsee kirkolle tukea ja voimaa, kirkon lapsille uskon lujuuutta, sieluille ravintoa ja hengelliselle elämälle puhdasta ja ikuista lähdettä” (DV 21).⁸¹ Sen tähden uskovia kehoitetaan lukemaan rukoillen Raamattua, jossa Jumala puhuu heille (DV 25).
205. Ekumeeninen dialogi auttaa luterilaisia ja katolilaisia saavuttamaan entistä eritellymmän näkemyksen viitekehyksistä ja auktoriteeteista, joilla on osansa siinä prosessissa, jossa pyritään ymmärtämään, mitä kristillinen usko merkitsee ja kuinka sen tulisi muovata kirkon elämää.

⁸⁰ Melchior Cano, *De locis theologicis*, liber 1, cap. 3 (Migne, *Theologiae cursus computus* 1 (Paris, 1837), col.82.

⁸¹ Dogmaattinen konstituutio *Dei Verbum*, 21 (http://katolinen.net/?page_id=1633)

KATOLIS-LUTERILAINEN DIALOGI RAAMATUSTA JA TRADITIOSTA

206. Seurauksena raamatullisesta uudistuksesta, joka innoitti Vatikaanin II kirkolliskokouksen dogmaattista konstituutiota *Dei Verbum*, uusi ekumeeninen ymmärrys pyhän Raamatun asemasta ja merkityksestä on tullut mahdolliseksi. Ekumeeninen asiakirja *Kirkon apostolisuus* toteaa: ”Katolinen oppi ei siis sisällä sitä, mitä reformatorinen teologia pelkää ja tahtoo kaikin keinoin välttää, nimittäin Raamatun kanonisen ja sitovan auktoriteetin johtamista kirkon hierarkian arvovallasta, joka tekee kaanonin tunnetuksi” (*ApC* 400).
207. Dialogissa katolilaiset ovat korostaneet reformaation kanssa yhteisinä pitämiään vakaumuksia, joita ovat esimerkiksi Pyhän Hengen inspiroiman Raamatun tekstin vaikuttavuus sen ”välittäessä meille ilmoitetun totuuden, joka muovaa mielet ja sydämet kuten 2. Tim. 3:17 vakuuttaa ja kuten Vatikaanin II kirkolliskokous (*DV* 21–25) on lausunut.” (*ApC* 409). Katolilaiset lausuvat lisäksi, että ”tämä vaikuttavuus on toiminut kirkossa aikojen kuluessa, ei vain yksittäisissä uskovissa vaan myös kirkollisessa traditiossa sekä korkeissa opillisissa ilmaisuissa kuten uskon säännössä, uskontunnustuksissa ja kirkolliskokousten opeuksissa että julkisen jumalanpalveluksen perustavissa rakenteissa. ... Raamattu on tehnyt itsensä läsnä olevaksi traditiossa, jolla siksi voi olla olennainen hermeneuttinen tehtävä. Vatikaanin II kirkolliskokous ei sano, että traditio synnyttää Raamatun ylittäviä uusia totuuksia vaan että se välittää varmuuden Raamatun todistamasta ilmoituksesta” (*ApC* 410).
208. Ekumeenisen dialogin hedelmänä luterilaiselle teologialle on sen avoimuus katoliselle vakaumukselle, että Raamatun vaikuttavuus ei toimi vain yksittäisissä ihmisissä vaan myös koko kirkossa. Todisteena tästä on Luterilaisten tunnustuskirjojen rooli luterilaisissa kirkoissa.

Raamattu ja traditio

209. Tänäpäin pyhän Raamatun ja tradition rooli ja merkitys ymmärretään roomalaiskatolisessa kirkossa eri tavoin kuin sen ymmärsivät Lutherin teologiset vastustajat. Kysymystä Raamatun autenttisesta tulkinnasta katolilaiset ovat selittäneet seuraavasti: ”Kun katolinen oppi väittää, että ’kirkon ratkaisuvallalla’ on osuutensa Raamatun autenttisessa tulkinnassa, se ei anna tulkintamonopolia kirkon opetusviralle, mitä reformaation kannattajat oikeutetusti pelkäävät ja minkä he hylkäävät. Jo ennen reformaatiota keskeiset vaikuttajat olivat viitanneet tulkitsijoiden

kirkolliseen moninaisuuteen... Kun Vatikaanin II kirkolliskokous lausuu, että kirkolla on 'viimeinen ratkaisuvälä' (DV 12), se selvästi karttaa monopolivaatimusta, että kirkon opetusvirka on ainoa tulkintaelin. Tämän vahvistavat sekä virallinen katolisen raamatuntutkimuksen edistäminen viimeisen sadan vuoden aikana että konstituutiossa *Dei Verbum* (DV 12) ilmaistu tunnustus eksegetiikan roolista kirkon opetusviran opetuksen kypsyemisessä." (ApC 407).

210. Näin siis luterilaiset ja katolilaiset voivat yhdessä tehdä seuraavan johtopäätöksen: "Kysymyksessä Raamatusta ja traditiosta luterilaisilla ja katolilaisilla on niin laaja yhteisymmärrys, että heidän erilaiset korostuksensa eivät sellaisinaan vaadi pitämään yllä kirkkojen nykyistä jakautuneisuutta. Tällä alueelle vallitsee ykseys sovitetussa erilaisuudessa" (ApC 448).⁸²

KATSE ETEENPÄIN: EVANKELIUMI JA KIRKKO

211. Sen lisäksi, että katolilaiset voisivat ymmärtää paremmin Martti Lutherin teologiaa, ekumeeninen dialogi yhdessä historiallisen ja teologisen tutkimuksen kanssa saa sekä luterilaiset että katolilaiset ymmärtämään paremmin toistensa oppeja, keskeisiä kohtia, joissa on yhteisymmärrys sekä asioita, joista on vielä tarvetta keskustella. Kysymys kirkosta on ollut näiden keskustelujen yksi tärkeä aihe.
212. Kirkon luonne oli yksi kiistanalainen aihe reformaatioaikana. Ensimmäinen kysymys oli, missä suhteessa ovat toisiinsa Jumalan pelastava toiminta ja kirkko, joka sekä ottaa vastaan että välittää eteenpäin Jumalan armon sanassa ja sakramenteissa. Evankeliumin ja kirkon välinen suhde oli kansainvälisen luterilais-roomalaiskatolisen dialogin ensimmäisen vaiheen teema. Tämän vaiheen neuvotteluasiakirjan, niin kutsutun Malta-raportin sekä monien muiden myöhempien ekumeenisten asiakirjojen ansiosta on tänään mahdollista ymmärtää paremmin luterilaisten ja katolilaisten näkökantoja sekä havaita kohdat, joissa on saavutettu yhteisymmärrys, kuin myös kysymykset, jotka vielä vaativat selvittämistä.

⁸² Näitä kysymyksiä on tutkittu myös Evankelisten ja katolisten teologiain ekumeenisessa työryhmässä. Ks. W.Pannenberg & Th. Schneider (eds.), *Verbindliches Zeugnis*, 3 Bde (Freiburg: Herder und Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1992, 1995, 1998).

Kirkko luterilaisessa traditiossa

213. Luterilaisessa traditiossa ymmärretään, että ”kirkko on pyhien yhteisö, jossa evankeliumi puhtaasti julistetaan ja sakramentit oikein toimitetaan” (CA VII). Tämä merkitsee, että hengellinen elämä keskittyy paikallisseurakuntaan, joka kokoontuu saarnatuolin ja alttarin äärelle. Tähän sisältyy myös maailmanlaajan kirkon ulottuvuus, koska jokainen yksittäinen seurakunta on yhteydessä toisiin puhtaan saarnan ja sakramenttien oikean viettämisen ansiosta, jota varten on asetettu kirkon virka. On tärkeää pitää mielessä, että Luther kuvasi Isossa katekismuksessaan kirkkoa seuraavasti: ”Pyhällä Hengellä on maailmassa sitä varten erityinen yhteisö, äiti, joka Jumalan sanalla synnyttää jokaisen kristityn ja kantaa häntä. Tämän sanan hän ilmoittaa, ja sitä hän teroittaa... Pyhä Henki pysyy viimeiseen päivään asti pyhässä seurakunnassa [*Gemeine*] eli kristikunnassa. Sen välityksellä hän vetää meidät yhteyteensä, sitä hän käyttää sananjulistukseen ja -harjoitukseen...”⁸³

Kirkko katolisessa traditiossa

214. Vatikaanin II kirkolliskokouksen kirkkokonstituution (*Lumen Gentium*) opetus on olennaista katoliselle kirkkokäsitykselle. Kirkolliskokouksen isät tulksivat kirkon olemusta ja tehtävää pelastushistoriassa sakramentaalisuuden avulla: ”Kirkko on Kristuksessa ikään kuin sakramentti, ts. mitä läheisimmän Jumala-yhteyden ja koko ihmiskunnan ykseyden merkki ja välikäppäle” (LG 1).
215. Peruskäsite tämän sakramentaalisen kirkkokäsityksen selittämiseksi juontuu mysteerin ajatuksesta. Se vahvistaa erottamattoman suhteen kirkon näkyvän ja näkymättömän ulottuvuuden välillä. Kirkolliskokouksen isät opettivat: ”Kristus, ainoa Välimies, on perustanut pyhän kirkkonsa, uskon, toivon ja rakkauden yhteisön, tähän maailmaan näkyväksi rakennelmaksi ja hän kannattaa sitä lakkaamatta. Sen kautta hän jakaa totuutta ja armoa kaikille. Kuitenkaan hierarkkisesti järjestettyä yhteisöä ja Kristuksen mystillistä ruumista, näkyvää seurakuntaa ja hengellistä yhteisöä, maallista kirkkoa ja taivaallisten lahjojen rikastuttamaa kirkkoa ei ole pidettävä kahtena eri suurena, vaan ne muodostavat yhden ainoan monitahoisen todellisuuden, joka koostuu inhimillisistä ja jumalallisista aineksista” (LG 8).

⁸³ Luther, Iso Katekismus, *Tunnustuskirjat*, s. 380, 381.

KOHTI YHTEISYMMÄRRYSTÄ

216. Luterilais-katolisissa keskusteluissa on syntynyt selkeä yhteisymmärrys siitä, että vanhurskauttamisoppi ja kirkko-oppi kuuluvat yhteen. Tämä yhteisymmärrys on lausuttu asiakirjassa *Kirkko ja vanhurskauttaminen* seuraavasti: ”Katolilaiset ja luterilaiset todistavat yhdessä pelastuksesta, että se lahjoitetaan yksin Kristuksessa ja yksin armosta ja otetaan vastaan uskossa. He lausuvat yhteisessä uskontunnustuksessa: ’uskomme yhden, pyhän, katolisen ja apostolisen kirkon’. Sekä syntisten vanhurskauttaminen että kirkko ovat perustavia uskonkohtia” (*Church and Justification*, 4).
217. *Kirkko ja vanhurskauttaminen* toteaa myös: ”Sanan tarkassa ja varsinaisessa merkityksessä me emme usko vanhurskauttamiseen ja kirkkoon vaan Isään, joka armahtaa meidät ja kokoaa meidät hänen kansanaan kirkkoon. Uskomme Kristukseen, joka vanhurskauttaa meidät ja jonka ruumis kirkko on. Uskomme Pyhään henkeen, joka pyhittää meidät ja joka on kirkossa läsnä. Uskomme sisältää vanhurskauttamisen ja kirkon Kolmiyhteisen Jumalan tekona, joka voidaan ottaa oikealla tavalla vastaan vain uskossa häneen” (*Church and Justification*, 5).
218. Vaikka asiakirjat ”*Kirkko ja vanhurskauttaminen*” sekä ”*Kirkon apostolisuus*” ovat antaneet merkittävän panoksen useiden ratkaisemattomien kysymysten käsittelemiselle, jatkuva ekumeeninen keskustelu on edelleen tarpeen esimerkiksi aiheista: kirkon näkyvän ja näkymättömän ulottuvuuden suhde, maailmanlaajan kirkon ja paikalliskirkon välinen suhde, kirkko sakramenttina, sakramentaalisen ordinaation välttämättömyys kirkon elämässä sekä piispaksi vihkimisen sakramentaalinen luonne. Tulevien keskustelujen tulee ottaa huomioon tähän asti tehty merkittävä työ näissä ja muissa tärkeissä asiakirjoissa. Tämä tehtävä vaatii tarttumaan toimeen, koska katolilaiset ja luterilaiset eivät ole koskaan lakanneet tunnustamasta yhdessä uskoa ”yhteen, pyhään, katoliseen ja apostoliseen kirkkoon.”

LUKU V

YHTEISEEN MUISTELEMISEEN
KUTSUTTUINA**KASTE: YKSEYDEN JA YHTEISEN MUISTELEMISEN PERUSTA**

219. Kirkko on Kristuksen ruumis. Koska on vain yksi Kristus, hänellä on myös vain yksi ruumis. Kasteessa ihmiset tulevat tämän ruumiin jäseniksi.
220. Vatikaanin II kirkolliskokous opettaa, että ihmiset, jotka ovat kastetuja ja uskovat Kristukseen, mutta eivät kuulu roomalaiskatoliseen kirkkoon, "tultuaan vanhurskautetuiksi uskosta kasteessa tulevat liitetyiksi Kristuksen ruumiiseen. Siksi heillä on täysi oikeus kantaa kristityn kunnianimeä, ja syystä katolisen Kirkon lapset tunnustavat heidät veljiksi Herrassa." (*UR 3*).⁸⁴ Luterilaiset kristityt sanovat samoin katolisista kanssakristityistään.
221. Koska katolilaiset ja luterilaiset ovat yhdistetyt toisiinsa Kristuksen ruumiissa sen jäsenenä, silloin pätee heistä se, mitä Paavali sanoo 1. Kor. 12:26: "Jos yksi jäsen kärsii, kärsivät kaikki muutkin jäsenet, ja jos yksi jäsen saa osakseen kunniaa, iloitsevat kaikki muutkin sen kanssa." Mikä koskettaa ruumiin yhtä jäsentä, koskettaa kaikkia muitakin. Tästä syystä luterilaiset kristityt, muistellessaan tapahtumia, jotka johtivat heidän kirkkonsa omaan olemassaolon muotoon, eivät tahdo viettää tätä muistoa ilman katolisia kanssakristittyjään. Muistellessaan molemmat yhdessä reformaation alkua he ottavat oman kasteensa vakavasti.
222. Koska luterilaiset uskovat, että he kuuluvat yhteen Kristuksen ruumiiseen, he korostavat, että heidän kirkkonsa ei ole saanut alkuansa reformaatiosta tai että se olisi syntynyt vasta 500 vuotta sitten. He ovat päinvastoin vakuuttuneita siitä, että luterilaisten kirkkojen lähtökohta on

⁸⁴ Ekumeniadekreetti "Unitatis Redintegratio" 3 (<http://katolinen.fi/?page id=1660>).

helluntain tapahtumassa ja apostolien julistuksessa. Heidän kirkkonsa saivat kuitenkin erityisen muotonsa reformaattoreiden opetuksesta ja aikaansaannoksista. Reformaattorit eivät halunneet perustaa uutta kirkkoa, eivätkä he oman käsityksensä mukaan myöskään tehneet niin. He tahtoivat uudistaa kirkon ja he onnistuivat saavuttamaan sen omalla vaikutusalueellaan, vaikkakin erehdyksiä tehden ja harha-askelia ottaen.

VALMISTAUTUMINEN YHTEISEEN MUISTELEMISEEN

223. Yhden ruumiin jäsenenä katolilaiset ja luterilaiset muistelevat yhdessä reformaation tapahtumia, jotka johtivat tilanteeseen, jossa he sen jälkeen elivät jakautuneina omiin yhteisöihinsä, vaikka he yhä kuuluivat samaan ruumiiseen. Tilanne on mahdoton mahdollisuus ja suuren kivun aiheuttaja. Koska he kuuluvat yhteen ruumiiseen, katolilaiset ja luterilaiset kamppailevat kasvokkain jakautuneisuutensa kanssa kirkon täyttä katolisuutta kohti. Tällä kamppailulla on kaksi puolta: sen tunnistaminen, mikä on yhteistä ja liittää heidät yhteen, ja sen tunnistaminen mikä erottaa. Edellinen on kiittollisuuden ja ilon aihe; jälkimmäinen aiheuttaa tuskaa ja valitusta.
224. Kun luterilaiset kristityt vuonna 2017 viettävät reformaation alkamisen 500. merkkipäivää, he eivät silloin juhli lännen kirkon jakautumista. Kukaan teologisesti vastuullinen henkilö ei voi juhliä kristittyjen eroa toisista kristityistä.

Yhteinen ilo evankeliumista

225. Luterilaiset ovat sydämissään kiittollisia siitä, mitä Luther ja muut reformaattorit toivat heidän ulottuvilleen. Siihen sisältyvät Jeesuksen Kristuksen evankeliumin ymmärtäminen ja usko häneen; käsitys Kolmiyhteisen Jumalan salaisuudesta, joka antaa itsensä meille ihmisille armosta ja joka voidaan ottaa vastaan vain täydessä luottamuksessa Jumalan lupaukseen, vapaudessa ja varmuudessa, jonka evankeliumi luo; rakkaudessa, jonka usko synnyttää ja herättää; uskon mukanaan tuomassa toivossa, joka kantaa elämässä ja kuolemassa, ja elävässä kosketuksessa pyhään Raamattuun, katekismuksiin ja virsiin, jotka tekevät uskon eläväksi. Muistaminen ja nyt käsillä oleva yhteinen muistelemine tuovat tähän luetteloon lisää kiittollisuuden aiheita. Juuri tämä kiittollisuus synnyttää luterilaisissa kristityissä halun viettää juhlaa vuonna 2017.

226. Luterilaiset toteavat myös, että se, mistä he kiittävät Jumalaa, ei ole lahja, jonka he voisivat omia vain itselleen. He haluavat jakaa tämän lahjan kaikkien kristittyjen kanssa. Tämän takia he kutsuvat kaikkia kristittyjä viettämään kanssaan yhteistä juhlaa. Kuten edellinen luku on osoittanut, katolilaisilla ja luterilaisilla on niin paljon yhteistä uskossa, että he voivat – ja itse asiassa heidän pitäisi – olla yhdessä kiitollisia erityisesti reformaation muistopäivänä.
227. Tämä nostaa esiin ehdotuksen, jonka Vatikaanin II kirkolliskokous ilmaisi seuraavasti: ”... on välttämätöntä, että katolilaiset ilolla oppivat tuntemaan ja pitävät arvossa niitä yhteisestä perinnöstä virtaavia todella kristillisiä aarteita, joita meistä erossa olevien veljien keskuudessa esiintyy. On oikeudenmukaista ja hyödyllistä tunnustaa Kristuksen rikkaudet ja hyveiden vaikutus toisten ihmisten elämässä, jotka joskus vieläpä verensä vuodattamiseen asti todistavat Kristuksesta, sillä Jumala on aina ihmeellinen ja ihailtava teoissansa” (UR 4).

Katumisen ja valittamisen aiheita

228. Samalla kun vuonna 2017 tapahtuva yhteinen muistelemine herättää iloa ja kiitollisuutta, sen täytyy myös antaa mahdollisuus sekä luterilaisille että katolilaisille kokea kipua epäonnistumisista ja lankeemuksista, syyllisyydestä ja synnistä, joita esiintyi nyt muisteltavissa henkilöissä ja tapahtumissa.
229. Tässä tilanteessa luterilaiset muistavat myös Martti Lutherin juutalaisista esittämiä turmiollisia ja halventavia lausumia. He häpeävät ja valittavat niitä syvästi. Luterilaiset ovat joutuneet tunnustamaan syvää katumusta tuntien luterilaisten vallanpitäjien harjoittaman anabaptistien vainon ja sen tosiasian, että Martti Luther ja Philip Melanchthon antoivat tukensa tälle vainolle. He valittavat Lutherin raivokkaita hyökkäyksiä talonpoikia vastaan talonpoikaissodan aikana. Tietoisuus Lutherin ja reformaation pimeistä puolista on herättänyt luterilaisissa teologeissa kriittisen ja itsekriittisen asenteen Lutheria ja Wittenbergin reformaatiota kohtaan. Vaikka he osaksi yhtyvät Lutherin paaviutta kohtaan osoittamaan arvosteluun, he siitä huolimatta hylkäävät tänään Lutherin esittämän samastuksen, jonka mukaan paavi on Antikristus.

Rukous ykseyden puolesta

230. Koska Jeesus Kristus rukoili ennen kuolemaansa Isäänsä ”että he olisivat yhtä”, on selvää, että Kristuksen ruumiin jakautuminen on

vastoin Herramme tahtoa. Se on myös ristiriidassa selkeän apostolisen kehotuksen kanssa Ef. 4:3–6: ”Pyrkikää rauhan sitein säilyttämään Hengen luoma ykseys. On vain yksi ruumis ja yksi Henki, niin kuin se toivo, johon teidät on kutsuttu, on yksi. Yksi on Herra, yksi usko, yksi kaste! Yksi on Jumala, kaikkien Isä! Hän hallitsee kaikkea, vaikuttaa kaikessa ja on kaikessa.” Kristuksen ruumiin jakautuminen on vastoin Jumalan tahtoa.

Menneisyyden arviointi

231. Kun katolilaiset ja luterilaiset muistelevat yhdessä 1500-luvun teologisia kiistoja ja tapahtumia tästä näkökulmasta, heidän täytyy ottaa huomioon 1500-luvulla vallinneet olosuhteet. Luterilaisia ja katolilaisia ei voida syyttää kaikesta, mitä tapahtui, koska muutamat tapahtumat 1500-luvulla olivat heidän määräysvaltansa ulottumattomissa. Teologiset vakaumukset ja valtapoliittikka olivat tuolloin usein kietoutuneet toisiinsa. Monet poliitikot käyttivät usein hyväkseen teologisia ideoita saavuttaakseen päämääränsä, samalla kun monet teologit ajoivat teologisia kantojaan poliittisin keinoin. Tällä lukuisien tekijöiden moniulotteisella areenalla on vaikea syyttää vastuuta tiettyjen toimenpiteiden vaikutuksista yksittäisten henkilöiden niskoille ja kutsua heitä syyllisiksi osapuoliksi.
232. 1500-luvun jakautumat olivat juurtuneet kristillisen uskon totuuden erilaiseen ymmärtämiseen, ja ne olivat erityisen riitaisia, koska kyseessä nähtiin olevan ihmisen pelastuminen. Molemmilla puolilla ihmiset pitivät kiinni teologisista vakaumuksistaan, joista he eivät voineet luopua. Ei voida syyttää jotakuta omantuntensa seuraamisesta, jos Jumalan sana on antanut sille muodon ja on saavuttanut päätelmänsä toisten kanssa käydyn vakavan harkinnan jälkeen.
233. Se, miten teologit esittelivät teologisia vakaumuksiaan kamppailussa yleisen mielipiteen hyväksynnästä, on kokonaan toinen asia. 1500-luvulla katolilaiset ja luterilaiset eivät usein ainoastaan ymmärtäneet toisiaan väärin, vaan he myös liioittelivat ja karrikkoivat vastustajiensa ajatuksia saadakseen heidät näyttämään naurettavilta. Yhä uudestaan he rikkoivat kahdeksannen käskyn, joka kieltää antamasta väärää todistusta lähimmäisistä. Silloinkin kun vastustajat joskus olivat toisilleen älyllisesti reiluja, heidän halukkuutensa kuunnella toista ja ottaa hänen kannanottonsa vakavasti oli riittämätöntä. Kiistelijät halusivat kumota ja voittaa vastustajansa, usein tahallaan ennemminkin kärjistämällä vastakohtaisuuksia kuin etsimällä ratkaisuja kiinnittämällä huomio

siihen, mikä heillä oli yhteistä. Ennakkoluuloilla ja väärinkäsityksillä oli suuri osuus toisen osapuolen luonnehdinnassa. Vastakkainasetteluja rakennettiin ja jätettiin edelleen seuraavalle sukupolvelle. Tässä asiassa molemmilla osapuolilla on täysi syy katua ja valittaa tapaa, jolla he kävivät väittelyään. Sekä luterilaiset että katolilaiset kantavat syyllisyyttä, joka tulee avoimesti tunnustaa muisteltaessa tapahtumia 500 vuotta sitten.

Katolinen tunnustus synneistä ykseyttä vastaan

234. Jo sanomassaan keisarikunnan valtiopäiville Nürnbergissä 25.11.1522 paavi Hadrianus VI valitti väärinkäytöksiä ja rikkomuksia, syntejä ja erehdyksiä, sikäli kuin kirkon viranhaltijat olivat syyllistyneet niihin. Paljon myöhemmin, vasta viime vuosisadalla, paavi Paavali VI avauspuheessaan Vatikaanin II kirkolliskokouksen toiselle istuntokaudelle pyysi anteeksi Jumalalta ja idän kirkon erossa olevilta ”veljiltä”. Tämä ele sai ilmenemismuotonsa itse kirkolliskokouksessa, ennen kaikkea sen ekumeniadekreetissä,⁸⁵ mutta myös julistuksessa *Nostra Aetate*, joka käsitteli kirkon suhdetta ei-kristillisiin uskontoihin.⁸⁶
235. Paastonajan saarnassaan ”Anteeksiantamisen päivä” paavi Johannes Paavali II samoin tunnusti syyllisyyden ja esitti anteeksipyyntöruukuksia osana pyhän vuoden 2000 viettoa.⁸⁷ Hän oli ensimmäinen, joka ei vain yksinkertaisesti toistanut edeltäjänsä Paavali VI:n ja kirkolliskokouksen isien pahoittelua kipua aiheuttavien muistojen vuoksi vaan teki todella jotakin asian hyväksi. Hän liitti anteeksipyyntön myös Rooman piispan virkaan. Kiertokirjeessään *Ut unum sint* hän viittaa vierailuunsa Kirkkojen maailmanneuvostoon Genevessä 12.6.1984 ja lausuu: ”Katolisen kirkon vakaumus, että se on pysynyt uskollisena

⁸⁵ ”Nöyrästi rukoillen me sentähden pyydämme anteeksi Jumalalta ja erossa olevilta veljillämme, niin kuin mekin annamme anteeksi niille, jotka ovat meitä vastaan rikkoneet” (UR 7).

⁸⁶ ”Tuntien perinnön, joka sillä on yhteinen juutalaisten kanssa, kirkko, joka tuomitsee kaikki ihmisiin kohdistuvat vainot, ei poliittisista syistä vaan evankeliumin hengellisen rakkauden elähdyttämänä, valittaa kaikkia vihanpurkauksia ja vainoja, kaikkia juutalaisvastaisia mielenosoituksia, milloin ja kuka sellaisia sitten juutalaisiin onkin kohdistanut” (NA 4).

⁸⁷ Johannes Paavali II, saarna ”Anteeksiantamisen päivä” 12.3.2000. (Engl. ”Day of Pardon”, http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/homilies/documents/hf_jp-ii_hom_20000312_pardon_en.html).

apostoliselle traditiolle ja isiäkin uskoen pitänyt Rooman piispan virkaa ykseyden näkyvänä merkinä ja takeena, tuottaa vaikeuksia suurelle osalle toisia kristittyjä. Heidän muistiinsa on painunut tiettyjä tuskallisia muistoja.” Tähän hän lisäsi: ”Siinä määrin kuin olemme niihin syypäitä, pyydän edeltäjäni Paavali VI:n kanssa anteeksi.”⁸⁸

Luterilainen tunnustus synneistä ykseyttä vastaan

236. Viidennessä yleiskokouksessaan Evianissa vuonna 1970 Luterilainen maailmanliitto julisti vastauksenaan kardinaali Jan Willebrandsin syvästi koskettavaan esitykseen, ”että me luterilaisina kristittyinä ja seurakuntina olemme valmiita tunnustamaan, että reformaation arviointi roomalaiskatolisesta kirkosta ja sen teologiasta ei ollut täysin vailla poleemisia vääristymiä, jotka ovat osaksi säilyneet nykypäiviin asti. Olemme todella pahoillamme loukkauksista ja väärinkäsityksistä, joita nämä poleemiset ainekset ovat aiheuttaneet roomalaiskatolisille veljillemme. Muistamme kiitollisina paavi Paavali VI:n Vatikaanin II kirkolliskokoukselle lausumia sanoja, joissa hän ilmaisi anteeksipyyntönsä kaikista roomalaiskatolisen kirkon aiheuttamista loukkauksista. Kun me yhdessä kaikkien kristittyjen kanssa rukoilemme anteeksiantoa Herramme meille opettamassa rukouksessa, pyrkikäämme selvään, rehelliseen ja rakkaudelliseen kieleen kaikissa keskusteluissamme.”⁸⁹
237. Luterilaiset tunnustivat myös väärät tekonsa muita kristillisiä traditioita kohtaan. Luterilainen maailmanliitto julisti 11. yleiskokouksessaan Stuttgartissa vuonna 2010, että luterilaiset ”ovat täynnä syvää katumusta ja kipua sen johdosta, että luterilainen esivalta vainosi anabaptisteja, ja erityisesti sen tosiasian johdosta, että luterilaiset reformaattorit tukivat teologisesti tätä vainoa. Sen tähden Luterilainen maailmanliitto ... tahtoo ilmaista julkisesti syvän katumuksensa ja surunsa. Luottamuksessa Jumalaan, joka Jeesuksessa Kristuksessa sovitti maailman itsensä kanssa, me pyydämme anteeksi - Jumalalta sekä mennoniittisisarilta ja -veljiltämme - vahinkoa, jonka esisämme 1500-luvulla aiheuttivat anabaptisteille. Pyydämme anteeksi sitä, että he unohtivat tämän vainon myöhempinä vuosisatoina tai olivat välittämättä siitä. Pyydämme anteeksi kaikkia sopimattomia,

⁸⁸ Johannes Paavali II, *Ut unum sint*, 25.5.1995, 88.

⁸⁹ Jan Willebrands, Puhe Luterilaisen maailmanliiton 5. yleiskokoukselle 15.7.1970. *La Documentation Catholique* (6.9.1970), 786.

harhaanjohtavia ja loukkaavia kuvia, joita luterilaiset kirjoittajat ovat laatineet anabaptisteista ja mennoniiteista sekä kansanomaisissa että oppineissa muodoissa aina tähän päivään asti.”⁹⁰

⁹⁰ Toimenpiteet luterilaisten anabaptisteihin kohdistuneen vainon perinnön johdosta (engl. Action on the Legacy of Lutheran Persecution of Anabaptists, http://www.lwf-assembly.org/uploads/media/Mennonite_Statement-EN_04.pdf).

LUKU VI

VIISI EKUMEEENISTA TOIMINTAOHJETTA

238. Katolilaiset ja luterilaiset toteavat, että he ja yhteisöt, joissa he elävät uskonsa todeksi, kuuluvat Kristuksen yhteen ruumiiseen. Luterilaisen ja katolilaisten keskuudessa on heräämässä tietoisuus siitä, että 1500-luvun taistelu on ohi. Syyt toistensa uskon tuomitsemiseen ovat karisseet matkan varrelle. Sen tähden luterilaiset ja katolilaiset hahmottavat viisi toimintaohjetta, kun he muistelevat yhdessä vuotta 2017.
239. Luterilaiset ja katolilaiset kutsutaan lähtemään ajattelussaan Kristuksen ruumiin ykseyden näkökulmasta ja etsimään kaikkea mikä saa tämän ykseyden tulemaan ilmi ja palvelee yhteyttä Kristuksen ruumiissa. He tunnustavat toinen toisensa kristityiksi kasteen perusteella. Tämä asennoituminen vaatii sydämen jatkuvaa kääntymystä.

Ensimmäinen ohje: Katolilaisten ja luterilaisten tulisi aina aloittaa ykseyden eikä jakautumisen näkökulmasta, jotta he vahvistaisivat sitä, mikä on yhteistä, vaikka erot olisivatkin helpommin nähtävissä ja koettavissa.

240. Katolilaiset ja luterilaiset ovat historian kuluessa määritelleet tunnustuksensa toisiaan vastaan, ja ne ovat kärsineet yksipuolisuudesta, joka on jäänyt sitkeänä elämään aina tähän päivään saakka heidän painiskellessaan tiettyjen ongelmien, kuten esimerkiksi auktoriteetin kanssa. Koska ongelmien alkuperä on juontunut keskinäisestä kiistasta, ne voidaan ratkaista tai ainakin niistä voidaan puhua pyrkimällä yhdessä syventämään ja vahvistamaan osapuolten välillä olevaa yhteyttä. Katolilaiset ja luterilaiset tarvitsevat toistensa kokemusta, rohkaisua ja kritiikkiä.

Toinen ohje: Luterilaisten ja katolilaisten täytyy suostua jatkuvaan muutokseen toisen kohtaamisen ja molemminpuolisen uskontodistuksen kautta.

241. Katolilaiset ja luterilaiset ovat dialogin avulla oppineet paljon, ja he ovat alkaneet arvostaa sitä tosiasiaa, että heidän keskinäinen yhteytensä voi saada erilaisia muotoja ja tasoja. Vuotta 2017 silmällä pitäen heidän tulisi uudistaa ponnistelunsa kiitollisina siitä, mitä on jo saavutettu; kärsivällisinä ja kestävinä sen tähden, että tie voi olla odotettua pitempi, innolla, joka ei salli tyytyä nykytilanteeseen; rakastaen toinen toisiaan myös erimielisyyksien ja kiistojen aikana; uskossa Pyhään Henkeen, toivossa, että Henki täyttäisi Jeesuksen Isälle osoittaman rukouksen sekä rukoilemalla vilpittömästi, että tämä tapahtuisi.

Kolmas ohje: Katolilaisten ja luterilaisten tulisi uudestaan sitoutua etsimään näkyvää ykseyttä ja työstämään yhdessä sitä, mitä tämä merkitsee konkreettisina askelina sekä pyrkimään yhä uudestaan tätä päämäärää kohti.

242. Katolilaisten ja luterilaisten tehtävä on ilmaista tuoreella tavalla yhteisöjensä jäsenille se, miten evankeliumi ja kristillinen usko sekä kirkon aikaisemmat traditiot ymmärretään. Heidän haastava tehtävänsä on estää tätä uudelleentulkintaa lankeamasta takaisin vanhoihin tunnustusten välisiin vastakohtaisuuksiin.

Neljäs ohje: Luterilaisten ja katolilaisten tulisi yhdessä löytää uudelleen Jeesuksen Kristuksen evankeliumin voima omalle ajallemme.

243. Ekumeeninen sitoutuminen kirkon ykseyden edistämiseen ei palvele vain kirkkoa vaan myös maailmaa, niin että maailma uskoisi. Ekumeenian lähetystehtävä tulee sitä tärkeämmäksi mitä pluralistisemmaksi yhteiskuntamme uskonnollisesti tulevat. Tässä on jälleen uudelleen ajattelun ja parannuksen teon paikka.

Viides ohje: Katolilaisten ja luterilaisten tulee todistaa yhdessä Jumalan armosta julistamalla evankeliumia ja palvelemalla maailmaa.

244. Yhteinen ekumeeninen matka tekee luterilaiset ja katolilaiset kykeneviksi arvostamaan yhdessä sitä, miten Martti Luther ymmärsi ja hengellisesti koki evankeliumin Jumalan vanhurskaudesta, joka on myös Jumalan armoa. Esipuheessaan latinankielisiin teoksiinsa (1545), hän lausuu, että ”Jumalan armosta, mietiskellen sitä öin ja päivin” hänelle valkeni uusi ymmärrys Roomalaiskirjeen jakeesta 1:17: ”Tällöin minä tunsin itseni suorastaan uudesti syntyneeksi ja astuneeni avoimista porteista suoraan paratiisiin. Silloin näyttäytyivät minulle heti paikalla koko Raamatun toiset kasvot... Myöhemmin luin Augustinuksen teoksen ”Hengestä ja kirjaimesta”, missä aivan odottamattani havaitsin, että hänkin selittää Jumalan vanhurskauden siksi, jolla tämä meidät pukee vanhurskauttaessaan meidät.”⁹¹
245. Reformaation alkuvaiheita muistellaan oikein, kun luterilaiset ja katolilaiset kuulevat yhdessä Jeesuksen Kristuksen evankeliumin ja antavat itsensä tulla kutsutuksi uudelleen yhteyteen Herran kanssa. Silloin he ovat yhdistyneet yhteisessä lähetystehtävässä, jonka *Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista* ilmaisee seuraavasti: ”Luterilaisilla ja katolilaisilla on yhteinen tavoite tunnustaa kaikessa Kristusta, johon yksin tulee luottaa ainoana välittäjänä (1. Tim. 2:5–6), jonka kautta Jumala Pyhässä Hengessä antaa itsensä ja uudistavat lahjansa” (YJV 18).

⁹¹ Lutherin esipuhe latinankielisten teostensa julkaisuun. Valitut teokset I, s.10.. WA 54; 186, 3.8–10. 16–18. (Engl. LW 34:337).

LYHENTEET

AAS	Acta Apostolicae Sedis
ApC	<i>The Apostolicity of the Church. Study Document of the Lutheran-Roman Catholic Commission on Unity</i> (2006)
Apol	Augsburgin tunnustuksen puolustus
AS	Schmalkaldenin opinkohdat
BC	<i>The Book of Concord: The Confessions of the Evangelical Lutheran Church</i> (Minneapolis, MN: Fortress, 2000)
BSLK	<i>Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche</i> Göttingen 1930; 10. Druck 1986
CA	Augsburgin tunnustus
CD	Vatikaanin II kirkolliskokous: <i>Christus Dominus</i> , dekreetti piispojen paimentehtävästä kirkossa
DH	H. Denzinger & P. Hünermann (ed.), <i>Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum</i> . Freiburg 2001.
DV	Vatikaanin II kirkolliskokous: <i>Dei Verbum</i> , dogmaattinen konstituutio jumalallisesta ilmoituksesta
Epit.	Epitome (Yksimielisyyden ohje)
Eucharist	<i>The Eucharist: Final Report of the Joint Roman Catholic-Lutheran Commission</i> , 1978
FC	Formula concordiae, Yksimielisyyden ohje
LG	Vatikaanin II kirkolliskokous: <i>Lumen Gentium</i> , dogmaattinen konstituutio kirkosta
LML	Luterilainen maailmanliitto
LW	<i>Luther's Works</i> , American Edition, ed. J. Pelikan and H. T. Lehmann, 54 vols. Philadelphia and St. Louis, 1955–1986
Ministry	<i>Ministry in the Church</i> . Lutheran-Roman Catholic Conversation, 1981
PO	Vatikaanin II kirkolliskokous: <i>Presbyterorum Ordinis</i> , dekreetti pappien palvelutehtävästä ja elämästä
SC	Vatikaanin II kirkolliskokous: <i>Sacrosanctum Concilium</i> , konstituutio pyhästä liturgiasta
STh	Tuomas Akvinolainen, <i>Summa Theologiae</i> . Latin/Engl., Blackfriars London and New York 1963
Tunnustuskirjat	<i>Evankelis-luterilaisen kirkon tunnustuskirjat</i> , SLEY-Kirjat, Helsinki 1990

VASTAKKAINASETTELUSTA YHTEYTEEN

- UR* Vatikaanin II kirkolliskokous: *Unitatis Redintegratio*,
dekreetti ekumeniasta
- WA* M. Luther, Werke. Weimar 1883- nk. Weimarer Ausgabe
- YJV* *Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista*. Suomen ev.-
lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 1997:4

LUTERILAIS-ROOMALAISKATOLINEN YKSEYSKOMISSIO YHTEISET JULKILAUSUMAT

1. VAIHE (1967 –1972)

The Gospel and the Church. suom. MALTA 1971. Luterilais-roomalaiskatolisen teologikomission raportti , toim. Simo Kiviranta. Helsinki 1974.

2. VAIHE (1973 –1984)

The Eucharist (1979)

All Under One Christ (1980)

Ways to Community (1980)

The Ministry in the Church (1981)

Martin Luther – Witness to Christ (1983)

Facing Unity – Models, Forms and Phases of Catholic-Lutheran Church Fellowship (1984)

3. VAIHE (1986 –1993)

Church and Justification (1993)

4. VAIHE

The Apostolicity of the Church (2006)

Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista, jonka ovat allekirjoittaneet Katolisen kirkon ja Luterilaisen maailmanliiton edustajat 31.10.1999.

LUTERILAIS-ROOMALAISKATOLINEN YKSEYSKOMISSIO

LUTERILAISET

JÄSENET

Piispa (emeritus) teol.tri Eero Huovinen (lut. puheenjohtaja), Suomi
Past. prof. dr Wanda Deifelt, Brasilia
Dr Sandra Gintere, Latvia
Prof. dr Turid Karlsen Seim, Norja
Past. dr Fidon R. Mwombeki, Tansania
Prof. dr Friederike Nüssel, Saksa
Prof. dr Michael Root, USA (2009)
Past. prof. dr Hiroshi Augustine Suzuki, Japani
Past. prof. dr Ronald F. Thiemann, USA (2010-2012†)

NEUVONANTAJA

Past. prof. dr Theodor Dieter, Ekumeeninen tutkimusinstituutti, Strasbourg

HENKILÖKUNTA

(Luterilainen maailmanliitto)

Prof. dr Kathryn L. Johnson (lut. sihteeri)

ROOMALAISKATOLILAISET

JÄSENET

Piispa prof. dr Gerhard Ludwig Müller (kat. puheenjohtaja), Saksa (2009–2012)

Piispa prof. dr Kurt Koch, Sveitsi (2009)

Apulaispiispa prof. dr Karlheinz Diez, Saksa (2012-)

Isä prof. dr Michel Fédou, S.J., Ranska

Isä prof. dr Angelo Maffei, Italia

Prof. dr Thomas Söding, Saksa

Prof. dr Christian D. Washburn, USA

Prof. dr Susan K. Wood, SCL, USA

NEUVONANTAJAT

Prof. dr Eva-Maria Faber, Sveitsi

Prof. dr Wolfgang Thönissen, Johann-Adam-Möhler-Institut für Ökumenik,
Saksa

HENKILÖKUNTA

(Paavillinen kristittyjen ykseyden edistämisen neuvosto)

Mons. dr Matthias Türk, (kat. sihteeri)

Vuonna 2017 katoliset ja luterilaiset katsovat yhdessä takaisin päin kohti reformaation tapahtumia 500 vuotta sitten. Samanaikaisesti he muistavat myös 50 vuotta käytyä virallista maailmanlaajan tason ekumeenisista dialogia. Tänä aikana yhteys, jonka he jakavat, on jatkanut kasvuaan. Tämä rohkaisee luterilaisia ja katolisia juhlimaan yhdessä yhteistä todistusta evankeliumista Jeesuksesta Kristuksesta, joka on heidän yhteisen uskonsa keskus. Kuitenkin tämän juhlinnan keskellä heillä on myös syytä kokea se kärsimys, jonka Kirkon jakautuminen on aiheuttanut ja katsoa itse kriittisesti itseensä – ei vain historian kautta, vaan myös tämän päivän tosiasioiden kautta.

”Vastakkainasettelusta yhteyteen” luo perustaa ekumeeniselle muistamiselle yhdessä – vastakkaisella tavalla kuin aiempien satavuotisjuhlien aikaan. Luterilais-roomalaiskatolinen ykseyskomissio kutsuu kaikki kristityt tutkimaan raporttiaan avoimin mielin ja kriittisesti sekä kulkemaan polkua pitkin kohti täyttä, näkyvää Kirkon ykseyttä.

KIRKKOHALITUS†

ISBN 978-951-789-432-6 (nid)

ISBN 978-951-789-433-3 (pdf)